

THEODOR FONTANE

EFFI BRIEST III

Çeviren :
Nijad Akipek

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 152

EFFI BRIEST
III

Bu kitabın hazırlanmasında MEB Alman Klasikleri dizisinde yayınlanan ilk baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Mayıs 2001

THEODOR FONTANE

EFFI BRIEST
III

Almancadan ceviren:
Nijad Akipek

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türüsüne döndürebilmiş uluslarda düşünce en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŐ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

EFFI BRIEST
III

YIRMİ DÖRDÜNCÜ BOLUM

Üç gün sonra oldukça geç bir saatte Innstetten Berlin'e geldi; saat dokuzu bulmuştu. Effi, Effi'nin annesi, kuzeni, hepsi gardaydı; karşılaşma içten oldu; en içten Effi davranıyordu. Bindikleri araba, Keith Caddesi'ndeki yeni yapının önünde durduğu zaman, havadan sudan bir sürü şey konuşmuşlardı. Innstetten hole girince: "O! iyi bir ev seçmişsin, Effi!" dedi. "Artık köpekbalığı, timsah ve umarım hortlak da yok."

"Hayır, Geert, artık bunlar geçmişte kaldı. Şimdi başka bir dönem başlıyor; artık korkmuyorum, eskisinden daha iyi olmak, daha çok senin istediğin gibi yaşamak istediğimdeyim." Bütün bunları, kilimle kaplı merdivenlerden ikinci kata çıkarlarken kocasının kulağına fısıldadı. Dago-bert ile Bayan von Briest de arkadan geliyordu.

Yukarıda daha bazı eksikler vardı; ama rahat bir ev izlenimi yaratmak için çalışılmıştı: Innstetten bundan duyduğu sevinci dile getiriyordu. "Effi, sen gerçekten de küçük bir peri gibi beceriklisin" dedi; ancak Effi, kocasının kendisini övmesini kabul etmeyerek annesini gösterdi; asıl övgüyü hak edenin annesi olduğunu söyledi. Her eşyanın nereye konması gerektiğini tek tek annesi belirleyerek hep-

sine en uygun yeri bulmuş, böylece doğal olarak çok zaman kazanılmış ve iki kadının neşesi hiç bozulmamıştı.

Sonunda Roswitha da beyi selamlamak için geldi; bu sırada "Küçük Bayan Annie bugünlük kendisini bağışlamanızı rica ediyor" diyerek şaka yaptı - Roswitha'nin gurur duyarak yaptığı ve beklediği ilgiyi gören bir şaka.

Kurulmuş olan sofranın çevresine oturdular; Innstetten kendisine bir kadeh şarap koydu; "mutlu günler" dileyerek kadehini herkesle tokuşturduktan sonra Effi'nin elini tutup: "Şimdi anlat bakalım, Effi" dedi; "hastalığın neydi?"

"Ah! Bunu bir yana bırakalım, canım! Sözüne etmeye bile değmez. Bana biraz ağrı çektirdi; planlarımızı altüst ettiği için de bize hayli sıkıntı verdi; ama daha fazla bir etkisi olmadı. Şimdi de geçti. Sanırım, sana yazdığım gibi, ince zekâlı, sevimli bir yaşlı olan Rummschüttel beni çok iyi tedavi etti. Doktorlukta pek parlak bir ün sahibi değil ama annem bunun daha iyi olduğunu söylüyor. Her şeyde olduğu gibi, annemin herhalde bunda da hakkı var. Bizim iyi doktorumuz Hannemann da herkesçe tanınmış bir doktor olmamasına karşın, tanısında hiç yanılmazdı. E, söyle bakalım: Gieshübler ne yapıyor? Bütün ötekiler ne alemde?"

"Bütün ötekiler de kim? Crampas, hanımefendimize saygılarını sundu..."

"Lütfetmişler..."

"Papaz da aynı biçimde saygılarını sundu, yalnızca kent dışındaki soylu aileler oldukça soğuk davrandı; esenleşmeden ayrılmış olmandan beni sorumlu tutmak ister gibi görünüyorlardı. Dostumuz Sidonie iğneli anıştırmalar bile yaptı. Yalnızca, önceki gün özel olarak gittiğim Ba-

yan von Padden, selam ve sevgilerine içten bir sevinç gösterdi. "Çok güzel bir kadın olduğunu, ama benim seni iyi korumam gerektiğini söyledi. Ben: "Zaten Effi beni bir kocadan çok eğitmen olarak görüyor" diye yanıt verince, hafif bir sesle ve neredeyse dalgın bir halde: "Kar gibi beyaz küçük bir kuzu" dedi. Sonra da bu konuyu kapadı."

Kuzen Briest gülüyordu. "Kar gibi beyaz küçük bir kuzu... İşitiyorsun ya, kuzinim!" dedi. Amcasının kızıyla alay etmeyi sürdürmek istiyordu; ancak onun sarardığını görünce bundan vazgeçti.

Genellikle geçmişteki olaylar üzerindeki konuşmaları bir süre daha sürdü. Sonunda Effi, Innstetten'in sözlerinden, Kessin'deki bütün ev halkından yalnızca Johanna'nın Berlin'e gelmek istediğini anladı. Johanna da doğal olarak daha orada kalmıştı; iki üç gün sonra kalan eşyayla birlikte gelecekti. Innstetten, Johanna'nın kararından hoşnut olmuştu; çünkü adamlarının içinde en çok işe yaranan oydu; sonra Johanna, üstüne başına her zaman büyük kentlerin gerektirdiği biçimde özen gösterirdi. Belki biraz fazla bile şıktı. ChristelTe Friedrich, çok yaşlı olduklarını ileri sürmüşlerdi; Kruse konusunaysa zaten açmaya bile değmezdi. Innstetten: "Burada arabacıya ne gerek var?" diye sorarak sözünü tamamladı: "Artık at ve araba tempi passati; (*) Berlin'de bu lüksün yeri yok. Bir kez, kara tavuğu bile barındıracak yer bulamayız. Yoksa evimizi olduğundan küçük mü görüyorum?"

(*) Tempı passati: Latince geçmiş zaman anlamına gelir. Innstetten, at ve arabanın kendileri için bir lüks olduğunu düşünerek geçmiş günlerde kaldığını söylemek istiyor. (Çev:)

Effi başını salladı; konuşmada kısa bir ara olunca, genç kadının annesi saatin on bire yaklaştığını ve epeyce yolu olduğunu ileri sürerek ayağa kalktı; araba durağı yakın olduğu için de kimsenin eşlik etmesine gerek görmediğini söyledi. Kuzen Briest elbette bu görüşü kabul etmedi. Az sonra, ertesi gün öğleden önce yeniden bir araya gelmek üzere sözleşerek birbirlerinden ayrıldılar.

Effi oldukça erken kalkmıştı; hava hemen hemen yaz gibi sıcak olduğu için kahvaltı sofrasını açık duran balkon kapısına değin yaklaştırmıştı; Innstetten da gelince, onunla birlikte balkona çıkıp dedi ki: "Ee, ne dersin? Bitki bahçesinden ispinoz kuşlarını, hayvanat bahçesinden de papağanları işitmek istiyordun. Bilmem artık, her iki yandan da istediğin olacak mı? Ama bu olasılık içinde. Bak, işitiyor musun? Bu ses karşıdan, küçük parktan geliyor. Asıl bitki bahçesi değil ama, aşağı yukarı orası sayılır."

Innstetten hayran olmuş bir durumdaydı; aynı zamanda, bütün bunları kendisine bizzat Effi yaratmışçasına ona minnet duyuyordu. Sonra sofraya oturdular; biraz sonra Annie de geldi; Roswitha Innstetten'in çocukta büyük bir değişiklik görmesi gerektiğini söyledi; Innstetten da çocuğun gerçekten çok değişmiş olduğunu kabul etti. Sonra sırayla Kessinlilerden, Berlin'de yapacakları ziyaretlerden ve sonunda bir yaz yolculuğundan söz ederek konuşmalarını sürdürdüler. Ama randevularına zamanında yetişebilmek için sözlerini yarıda kesip kalkmak zorunda kaldılar.

14 - 15

Sözleşmiş oldukları gibi "Kırmızı Saray"ın karşısındaki Helm'de buluşarak değişik mağazalara girdiler; Fiiller Lokantası'nda yemek yedikten sonra, vakitlice eve dön-

düler. Hep birlikte iyi bir gün geçirmişlerdi; Innstetten büyük kent yaşamına yeniden katılıp o yaşamın etkisini duyabilmekten içten içe son derece hoşnutta. Birkaç gün sonra, 1 Nisan'da, özel deftere adını yazdırmak üzere başbakanlığa gitti. (Çekindiği için kendisini başbakana kabul ettirmekten vazgeçmişti.). Sonra görevine başladığını haber vermek amacıyla bakanlığa uğradı. İş ve tören bakımından çok yoğun bir gün olmasına karşın kabul edildi; üstü tarafından özel bir iltifatla karşılandı. Üstü: "Onun ne denli değerli olduğunu bildiğini, bu tahmininde hiç yanılmayacağına emin olduğunu" söylemişti.

Evde de her şey yolundaydı. Bayan von Briest'in, daha önceden tahmin ettiği gibi, hemen hemen altı hafta tedavi gördükten sonra Hohen-Cremmen'e dönmesi Effi için gerçek bir üzüntü oldu; Johanna'nın o gün Berlin'e gelmesiyle bu üzüntü bir ölçüde hafiflemişti. Bu yine de bir avuntuydu; sarışın ve güzel Johanna, kendi çıkarını hiç düşünmeyen, çok iyi yürekli Roswitha kadar Effi'nin sevgisini kazanmamışsa da, son derece hünerli bir kız olması ve erkeklere karşı da bilinçli olarak çok sakıngan davranması dolayısıyla gerek Innstetten'in, gerekse genç hanımının gözünde aynı saygınlığa sahipti. Bir Kessin dedi-kodusuna göre, o aslını, Pasewalk garnizonunun uzun zamandır emekliye ayrılmış bulunan bir büyüğünden almıştı; Johanna'nın kibar hali, güzel, sarı saçları, bütün tavır ve davranışlarındaki sıradışılık bununla açıklanmak istenirdi. Gelmesiyle herkesin duyduğu sevinç onu da sevindirdi; eskisi gibi orta hizmetine ve Effi'nin işlerine bakma görevini üzerine almaya hoşnutlukla razı oldu; aşağı yukarı bir yıl boyunca Christerden göre göre yemek pişirme

sanatını bir hayli öğrenmiş olan Roswitha ise mutfak işlerine bakacaktı. Annie'nin bakımı da Effi'ye düştü; Roswitha doğal olarak buna gülüyordu. Çünkü o genç kadınları tanırdı.

Innstetten kendisini tümüyle işine ve evine vermişti. Effi'nin daha taşkın neşeli ve şen olduğu gözünden kaçmadığı için, o da Kessin'de olduğundan daha mutluydu. Effi kendisini daha özgür hissettiği için taşkın bir neşe gösterebiliyordu. Gerçi geçmiş, genç kadının yaşamında hâlâ etkisini sürdürüyordu; ama artık onu korkutmuyor, korkutsa bile bu, eskisinden çok daha seyrek ve geçici oluyordu; dahası, içini ürperten bir anı, ona özel bir çekicilik katıyordu. Her davranışında, bağışlanma diler gibi üzünçlü ve acılı bir eda vardı; bütün bunları daha belirgin bir biçimde gösterebilse daha mutlu olurdu. Ancak hiç kuşkusuz buna olanak yoktu.

Nisanın ilk haftalarında kan koca ziyaretlerini yaparlarken, büyük kentin toplum yaşamı henüz bitmemişse de, sona ermek üzereydi. Bu nedenle toplantılara doğru dürüst katılamadılar. 15 Mayıs'tan sonraysa çağrı ve şölenler tümüyle kesilmişti. Öğleyin Innstetten bakanlıktan geldiğinde, bitki bahçesinde buluşmak ya da öğleden sonra Charlottenburg Sarayı'nın (*) bahçesine doğru bir gezinti yapabilmek, onları eskisinden daha hoşnut ediyordu. Effi, sarayla portakal ağaçlarının yetiştirildiği limonluk arasındaki ge-

(*) Charlottenburg, 1920'de Berlin'le birleştirilerek ilçe haline getirilen bir kenttir. Birinci Frederik'in eşi Kraliçe Sophie Charlotte'nin adını alan Charlottenburg Sarayı'nın bahçesinde Prusya kral hanedanının anıtkabri bulunmaktadır. Kraliçe Luise, Kral Üçüncü Friedrich Wilhelm, İmparator Birinci Wilhem ve Kraliçe Augusta burada yatarlar. (Çev.)

niş önyüzün önünde bir aşağı bir yukarı gidip gelirken, Roma imparatorlarının oradaki görkemli yontularını tekrar tekrar seyreder, Neron (*) ile Titus (**) arasında dikkate değer bir benzerlik bulur, çamlardan düşmüş kozalakları toplar, sonra Spree ırmağı (***) tarafında tek başına duran "Belvedere"ye değin kocasıyla kol kola giderdi.

Effi: "Burada da bir zamanlar hortlaklar görünmüş" dedi.

"Hayır, hortlaklar değil, yalnızca ruhlar gözükmüş."
"ikisi de aynı şey."

Innstetten: "Evet, bir bakıma aynı" dedi. "Ama aslında ikisinin arasında bir fark vardır. Ruhların gözükmesi, hep onları çağırmakla olur. - Kuzenin Briest'in bana daha dün anlattığı gibi özellikle de 'Belvedere'de böyle olmuş. - Fakat hortlak hiçbir zaman insanlar tarafından çağrılmaz; hortlak doğaldır."

"Öyleyse sen hortlağa inanıyorsun."

"Elbette inanıyorum. Böyle bir şey vardır. Yalnızca Kessin'deki gibi bir hortlağa pek inancım yok. Johanna sana Çinlisini gösterdi mi?"

"Hangi Çinliyi?"

"Bizim Çinlimizi. Johanna eski evimizden ayrılmadan

(*) Neron: Kıyıcılığıyla ünlü Roma imparatoru. M. S. 37'de doğmuş, 54-68 yılları arasında imparatorluk yapmıştır. (Çev.)

(**) Titus: Vespasian'in oğludur; M. S. 79-81 yıllarında hükümdarlık yapmıştır, iyiliğiyle ünlüdür. Vezüv'ün M. S. 79'daki büyük patlaması onun zamanında olmuş, Herkulaneum ve Pompei kentleri yere gömülmüştür. (Çev.)

(***) Spree: HavePin bir koludur. Spreewald'den, Schwieloch ve Müggel göllerinden, Berlin'den geçip Spandau dolaylarında Havel'e dökülür. (Çev.)

önce, o Çinliyi yukarıdaki iskemle arkalığında çıkartıp para çantasına koymuş. Geçenlerde ona bir mark bozdurduğum zaman resmi gördüm. Kendi de bozularak bana itiraf etti."

"Ah, Geert! Bunu bana söylememeliydin. Demek ki o resim yine bizim evimizde."

"Söyle de onu yaksın."

"Hayır bunu da istemem; hem üstelik bir yararı olmaz. Ama Roswitha'ya rica edeyim de..."

"Ne rica edeceksin? Ha, anladım; niyetini seziyorum. Roswitha bir aziz resmi alıp onu da çantaya koyacak. Öyle değil mi?"

Effi bu sözü başıyla onayladı.

"Pekâlâ, istediğini yap. Ama kimseye söyleme."

Effi sonunda bundan vazgeçmeyi yeğlediğini bildirdi; daha çok yazın yapacakları yolculuk üzerine konuşarak ve konudan konuya geçerek "Büyük Yıldız Alanı"na değin arabayla döndüler; sonra Korso Bulvarı'yla geniş Friedrich-Wilhelm Caddesi'nden geçerek evlerine doğru gittiler.

* * *

Daha Temmuz ayının sonunda izin alıp, o yıl tam da Oberammergau (*) temsillerinin verildiği yıl olduğundan, Bavyera dağlarına gitmeyi tasarlıyorlardı. Ancak buna olanak bulunamadı; Innstetten'in eskiden tanıdığı ve şimdi de yakın arkadaşı olan danışman von Wüllersdorf birdenbire hastalanmıştı; Innstetten kalıp onun yerine bakmak zorun-

(*) Oberammergau: Yukarı Bavyera'da bir bucak. Oberammergau isa'nın ölümünü, çektiği acıları belirten ve buranın halkı tarafından oynanan temsilleriyle ünlüdür. Bu temsiller her on yılda bir verilir. (Çev.)

da kaldı. Ancak Ağustos'un ortasında durum düzelerek yolculuk olanağı ortaya çıktı; ama artık Oberammergau'ya gitmek için çok geçti; bu nedenle tatillerini Rügen'de (*) geçirmeye karar verdiler.

"ilk önce elbette Stralsund'a (**) gideriz; orası Schill (***) ve Scheele (****) ile ün kazanmıştır. Schill'i tanırsın ama Scheele'yi bilmezsin. Scheele, oksijeni bulmuştur; hoş bunu bilmeye gerek de yok ya! Sonra Stralsund'dan Bergen'e ve Rugard'a (*****) geçeriz. Wüllersdorf'un bana söylediğine göre, Rugard'dan bütün adayı görmek mümkünmüş. Daha sonra Büyük ve Küçük Jasmund (*****) körfezlerinden Sassnitz'e değin uzanırız. Çünkü Rügen'e

(*) Rügen: Baltık denizinde en büyük Alman adası. Yüzölçümü 926 kilometrekaredir. Adada tanm ve balıkçılık yapılır. Lohme, Sassnitz, Baabe, Sellin, Binz plajları ünlüdür. Rügen'e önce doğu Germanleri, sonra Slavlar yerleşmişler; 1168'de Danimarka Kralı I. Waldemar adayı almıştır. O tarihten sonra Danimarka egemenliği altında Slav prensleri hüküm sürmüşlerdir. 1325 yılında Pomeranya ile birleştirilen ada, 1648'de İsveçlilere, 1815'te de Prusyalılara geçmiştir. (Çev.)

(**) Stralsund: Pomeranya'da Stettin'e bağlı bir kent. Baltık denizinde iyi bir liman olan Stralsund, Rügen adasına Rügen seddiyle bağlıdır. (Çev.)

(***) Ferdinand von Schill (1776-1809): Prusyalı bir subaydır. Kolberg savunmasında varlık göstermiş, komutanı bulunduğu süvari alayıyla Napoleon'un egemenliğine karşı savaşıma girişmiş, kimi başarılarından sonra Stralsund'da sokak çarpışmasında öldürülmüştür. (Çev.)

(****) Karl Wilhelm Scheele (1742-1786): Aslen Alman olan İsveçli bir kimyager. Stralsund'da doğmuş, İsveç'te Köping kentinde ölmüştür. Oksijen, klor, gliserin, vb. onun bulunduğu kimyasal maddeler arasındadır. (Çev.)

(*****) Bergen ve Rugard: Bergen, Rügen adasının başkenti ve Stettin'in ilçesidir. Rugard ise aynı adada, Bergen'in kuzey doğusunda bir dağ. (Çev.)

(*****) Jasmund: Rügen adasının kuzey doğusunda bir yanmada ve iki körfezin adı. Sassnitz ve Binz ise bu adanın doğusunda plajlarıyla ünlü iki küçük kent. (Çev.)

yolculuk demek, Sassnitz'e yolculuk demektir. Binz de belki işimizi görebilir; ama -yine Wüllersdorf un ağzından söylemek zorundayım- oranın plajında pek çok küçük taş ve sedef varmış; oysa biz de denize girmek istiyoruz."

Effi, Innstetten'in tasarladığı her şeyi kabul etmişti; özellikle de bütün ev çalışanlarının dört hafta dağılması, yani Roswitha ile Annie'nin Hohen-Cremmen'e, Johanna'nın da Pasewalk dolaylarında bir bıçkı işliği olan küçük üvey kardeşinin yanına gitmesi konusunda kocasının söylediklerini kabul etmişti. Böylece herkes güvende oluyordu. Gerçekten de ertesi haftanın başında yola çıkararak aynı günün akşamı Sassnitz'e vardılar. Otelin üzerinde "Fahrenheit Otel" diye yazılıydı. (*) Innstetten bu adı okuyunca, "Fiyatlar da umarım Reaumur'e (**) göre dir" dedi; sonra her ikisi de çok neşeli bir halde kayalıklı kumsala gidip bir akşam gezintisi yaparak bir kaya çıkıntısından, ayın ışığı altında suları titreşen sessiz koyu seyrettiler.

Effi hayran olmuştu. "Ah, Geert!" diyordu. "Capri, Sorrento işte burası. Evet, burada kalalım. Ama lütfen otelde değil; garsonlar bana pek kibar gibi geliyor; insan bir şişe soda istemeye neredeyse sıkılıyor..."

(*) Gabriel Daniel Fahrenheit (1686-1736): Prusyalı fizik bilgini. İspirto yerine civa kullanarak termometreyi düzeltilmiş ve Fahrenheit ölçümünü bulmuştur. (Çev.)

(**) René Antoine de Réaumur (1683-1757): Fransız fizik ve doğa bilgini. Adını taşıyan termometreyi icat etmiştir.

Bilindiği gibi, Fahrenheit ölçümünde suyun donma noktası 32 dereceyle, kaynama noktası da 212 dereceyle gösterilir. Eski Réaumur ölçümündeyse, donma noktasıyla kaynama noktası arasında yalnızca 80 derece vardır. Bu durumda, adı Fahrenheit olan oteldeki fiyatların Reaumur'e göre olmasını istemekte Innstetten haklıdır. (Çev.)

"Doğru, hepsi sanki birer prens. Fakat herhalde özel bir ev bulunabileceğini sanıyorum."

"Ben de öyle düşünüyorum. Yarın hemen evi araştıralım."

Sabah da akşam gibi güzeldi; kahvaltılarını açıkta yaptılar. Innstetten'a çabuk yanıtlanması gereken birçok mektup geldi. Bu nedenle Effi, boş kaldığı zamandan ev aramak için yararlanmaya karar verdi. İlk önce çitle çevrili bir çayırdan, sonra ev kümelerinin ve yulaf tarlalarının yanından geçti; sonunda, bir dağ geçidi halinde denize doğru giden bir yola saptı. Bu yolun kumsala çıktığı yerde, yüksek kayın ağaçlarının gölgelediği bir otel vardı; burası "Fahrenheit Oteli" gibi kibar bir otel değil, daha çok bir lokantaydı ve zaman erken olduğu için henüz her yan boştu. Effi önu açık bir yere oturdu; ismarladığı Sherry'den (*) daha ancak bir yudum içmişti ki, garson yarı meraktan ve yarı nezaket göstermiş olmak için onunla konuşmak üzere yanına geldi.

Genç kadın: "Burası hem benim, hem de kocamın çok hoşuna gidiyor" dedi; "körfezin ne görkemli bir görünüşü var; yalnızca bir ev derdindeyiz."

"Evet, hanımefendi, bu biraz güç..."

"Öyle ama, artık mevsim geçti sayılır..."

"Ona karşın güç. Sassnitz'de kesinlikle hiçbir şey bulamazsınız, buna eminim. Ama kumsalın daha ilerisinde, en yakın köyün başladığı yerde belki olabilir; güneşi yansıtan damları buradan görebilirsiniz."

"Bu köyün adı ne?"

(*) Güney İspanya'dan çıkma bir tür şarabın İngilizce adı. (Çev.)

"Crampas."

Effi doğru işittiğine inanamıyordu. Büyük bir çabayla "Crampas" diye yineledi. "Böyle bir yer adı olduğunu hiç duymamıştım... Yakınlarda başka hiçbir şey yok mu?"

"Hayır, efendim. Bu dolaylarda hiçbir şey yoktur. Ama daha yukarıda, kuzeye doğru yine köyler başlar. Stubbenkammer (*) kayalıklarının tam yanındaki otelden herhalde size bu konuda bilgi verebilirler. Evlerini kiraya vermek isteyenler hep oraya adres bırakır."

Effi bu konuşmayı yalnız yaptığına hoşnut olmuştu. Biraz sonra, yalnızca Sassnitz'in yanındaki köyün adını söylemeyerek öğrendiklerini kocasına haber verince Inns-tetten dedi ki: "Bu dolaylarda hiçbir şey yoksa, biz de en iyisi bir arabaya biner, doğrudan doğruya yukarıya, Stubbenkammer'e çıkarız (zaten insan bir otele arabayla gidince hep iyi etki bırakır), orada hanımeli çardaklı, şairce bir yer herhalde bulunur; hiçbir şey bulamayacak olursak, kaldığımız otel her zaman elimizin altında. Sonuçta bir şey yitirmiş olmayız."

Effi bu öneriyi kabul etmişti; öğleye doğru, Innstetten'in sözünü ettiği Stubbenkammer'in yanındaki otele geldiler ve hafif bir yemek ısmarladılar. "Ama yemeği yarım saat sonra yiyeceğiz; ilkönce bir gezinti daha yapıp Herta gölünü görmek istiyoruz. Bir rehber vardır, değil mi?"

Rehberin olduğunu söylediler; biraz sonra gezginlerimizin yanına orta yaşlı bir adam geldi. Eskiden Tanrıça

(*) Stubbenkammer: Rügen adasının kuzey doğusunda tebeşir türü ka-

Herta'nın (*) hizmetinde bulunmuş gibi kendine önem veriyor ve ciddi duruyordu.

Yüksek ağaçlarla çevrili olan göl çok yakındaydı; gölün kıyısında sazlar ve kamışlar vardı; sessiz, siyah suyun yüzünde nilüferler yüzüyordu.

Effi: "Gerçekten de burası bir Herta tapmağı gibi görünüyor" dedi.

"Evet, hanımefendi... Buna taşlar bile kanıttır."

"Hangi taşlar?"

"Kurban taşları."

Konuşma bu biçimde sürüp giderken, üçü birden gölden, çakıl ve kerpiçle yapılmış delikli düşey bir duvara yaklaştılar; bu duvara düz cilalı birkaç taş dayalıydı; taşların yassı birer oyuğu ve aşağı doğru giden birkaç oluğu vardı."

"B u n l a r ne işe yapıyor?"

"Kanın daha iyi akmasına yarıyormuş, hanımefendi."

Effi: "Haydi gidelim" dedi; ve kocasının koluna girek onunla birlikte otele döndü; otele, denizi bütün genişliğiyle gören bir yere önceden ısmarlanmış olan kahvaltı getirilmişti. Körfez güneşin ışığı altında önlerinde uzanıyor, tek tük birkaç yelkenli suların üstünden kayıp gidiyor, çevredeki kayalıklarda martılar av arayarak uçuşuyorlardı. Görünüm çok güzeldi, Effi'ye de güzel göründü; ama genç kadın sonra, parıldayan suların yüzeyinden öteye bakınca, güney taraflarında uzanan ve adı sabahleyin kendisini o denli korkutmuş olan köyün güneşte parlayan dam-

(*) Herta: Cermen tanrıçasıdır. Asıl adı Nerthus olup Tacitus tarafından yanlışlıkla Herta diye okunduğu için böyle kalmıştır. Rügen'de birçok söylencesi olan Herta gölü onun adını almıştır. (Çev.)

larını fark etti. Innstetten, karısının içinden geçenleri bilmediği için, hiçbir şey sezinlemediği halde onun bütün keyif ve neşesinin kaçmış olduğunu iyice gördü. "Buradan o denli hoşnut kalmadığın için üzgünüm, Effi" dedi; "Her ta gölünü ve özellikle de taşlan unutamıyorsun."

Effi bu sözü başıyla onayladı. "Doğru söylüyorsun. Sana itiraf etmek zorundayım ki, beni bu denli üzen böyle bir şeyi yaşamımda görmemiştim. Ev aramaktan artık büsbütün vazgeçelim; burada kalamayacağım."

"Daha dün burasını Napoli körfezine, akla gelebilecek en güzel yerlere benzetiyordun."

"Evet, dün."

"Ya bugün? Bugün artık burada Sorrento'dan hiçbir iz kalmadı mı?"

"Bir iz daha var, ama yalnızca bir tek iz... Burası ölmek üzere olan bir Sorrento'ya benziyor."

Innstetten: "Öyleyse peki, Effi" diyerek ona elini uzattı. "Seni Rügen'le üzmem; buradan vazgeçelim. Karanımızı verdik. Stubbenkammer'e, Sassnitz'e ya da daha aşağıda bir yere yapışıp kalmamıza gerek yok. Ama nereye gideceğiz?"

"İstersen bir gün daha kalalım; yanılmıyorsam yarın Stettin'den gelip Kopenhag'a gidecek olan bir vapur var, onu bekleyelim. Orası çok eğlenceli bir yer olmalı; eğlenceli bir yeri ne denli özlediğimi sana anlatamam. Burada bana sanki bütün yaşamımda bundan böyle bir daha hiç gülmeyeceğim ve şimdiye değin de hiç gülmemişim gibi geliyor; oysa gülmekten ne denli hoşlandığımı bilirsin."

Innstetten karısının haline büyük bir ilgi gösteriyor ve birçok yönden ona hak verdiği için bunu seve seve yapı-

yordu. Oradaki her şey bütün güzelliğine karşın gerçekten de üzünç veriyordu.

Böylece Stettin vapurunu beklediler; üçüncü gün erkenden Kopenhag'a varıp Kongens Nytorv Oteline indiler, iki saat sonra Thorvaldsen (*) Müzesi'ni geziyorlardı; Effi dedi ki: "Buraya geldiğimiz iyi oldu, Geert; şimdi mutluyum." Az sonra yemeğe gitmişlerdi; sofrada karşılarında oturan Jütlandlı (**) bir aileyle tanıştılar. Bu ailenin çok güzel olan kızı Thora von Penz, gerek Innstetten'in gerekse Effi'nin hemen dikkatini çekerek onları adeta kendine hayran bıraktı. Effi, o büyük mavi gözleri, o açık saçları seyretmeye doyamıyordu. Bir buçuk saat sonra sofradan kalkıldığında, -ne yazık ki aynı gün Kopenhag'dan ayrılmak zorunda olan- Penz ailesi, Prusyalı yeni evlileri (Limfjord'dan (***) yarım mil uzaklıktaki) Aggerhuus Şatosu'na davet etti; bu çağrıyı Innstettenler fazla duraksamadan kabul ettiler. Otelde saatler böylece geçti. Ama Effi'nin de takvimde kırmızı kalemle çizilmeye değer gördüğü bu unutulmaz günün eğlenceleri henüz bitmemişti. Akşam, Tivoli Tiyatrosu'ndaki bir temsil, Effi'nin keyfini son haddine getirdi: Bu tiyatrodaki palyaçoların oyna-

(*) Bertel Thorvaldsen (1768-1844): Danimarkalı yontucu. 1797'de Roma'ya gitmiş, 1838'de Kopenhag'da Güzel Sanatlar Akademisi'nin müdürü olmuştur. Birçok yapıtı Kopenhag'da kendi adını taşıyan müzede toplu olarak sergilenmektedir. (Çev.)

(**) Jütland: Schleswig'in kuzeyinde Danimarka'ya ait bir yarımada. Bataklıkları, fundalıkları vardır. Orta kısmında 172 metre yüksekliğe varan tepeler bulunur. Başlıca kentleri Viborg, Aalborg, Aarhus, Randers ve Vejle'dir. (Çev.)

(***) Limfjord: Danimarka'da Jütland'ın batı kıyısından doğu kıyısına doğru uzanan, girintili çıkıntılı, 180 km. uzunluğunda bir liman. (Çev.)

diği bir İtalyan pandomim oyunu vardı. Genç kadın oyundaki muzipliklere bayılmıştı. Gece geç bir saatte otele dönmünce dedi ki: "Biliyor musun, Geert? Artık yavaş yavaş yeniden kendime geldiğimi duyumsuyorum. Güzel Thora'dan söz etmeye gerek bile yok: onun, benim üzerimde ne iyi bir etki bıraktığını sen de gördün. Bununla birlikte bu sabahki Thonvaldsen Müzesi'ni, akşamki pandomim oyununu düşünüyorum da..."

"... Herhalde pandomim Thorvaldsen'den daha çok hoşuna gitmiştir..."

"Doğrusunu söylemek gerekirse, öyle. Böyle şeylerden çok hoşlanıyorum. Bizim güzel Kessinimiz benim için bir felaketti. Orada her şey sinirime dokunuyordu. Rügen de aşağı yukarı öyleydi. İstersen birkaç gün daha Kopenhag'da kalalım; elbette bu arada Frederiksborg'a (*), Helsingör'e (**) ve sonra da Jütland'a gider, gezeriz. Güzel Thora'yı yeniden göreceğim için gerçekten de seviniyorum; bir erkek olsam, o kıza tutulurdum."

Innstetten gülüyordu. "Benim ne yaptığımı daha bilmiyorsun."

"İstersen sen de âşık ol, O zaman bir çekişme başlar ve benim de bazı güçlerim olduğunu sen de görürsün."

"Bunu bana söylemene gerek yok, ben zaten biliyorum."

* * *

(*) Frederiksborg: Danimarka'nın Seeland adasındaki Hilleröd dolaylarında ünlü bir şato. 1602-1625 yıllarında Hollanda Rönesans biçeminde Danimarka ve Norveç kralı IV. Christian tarafından yaptırılmıştır. (Çev.)

(**) Helsingör: Danimarka'nın Seeland adasındaki Sund boğazının üstünde liman ve ticaret kenti. (Çev.)

Yolculukları bu biçimde gerçekleşti. Jütland'da Limfjord'un yukarısına, Aggerhuus Şatosu'na değin gittiler; orada Penz ailesinin yanında üç gün kaldılar; birçok yerde durup Viborg (*), Flensburg (**) ve Kiel'de (***) az çok oyalanarak (pek hoşlarına giden) Hamburg üzerinden memlekete döndüler; ama doğrudan doğruya Berlin'e, Keith Caddesi'ndeki evlerine değil, ilk önce Hohen-Cremmen'e gittiler. Artık orada çoktan hak ettikleri dinlenceye çekileceklerdi. Innstetten'ın izni bittiğinden, onun dinlenmesi ancak birkaç gün sürdü. Ancak Eff i bir hafta daha kaldı ve evlendiği günün yıldönümü olan 3 ekimde evinde olmak istediğini söyledi.

Annie kır havasında son derece serpilmişti; onun annesini küçük botlarıyla koşa koşa karşılaması, Rosvit-ha'nın planıydı ve bu da tam bir başarıyla sonuçlandı. Briest, sevecen bir dede gibi davranıyordu; fazla sevgi ve fazla sertlik göstermekten sakınıyordu; her bakımdan eskisi gibiydi. Ama aslında bütün sevecenliğini yalnızca Eff i için besliyor, içinden hep kızıyla ilgileniyordu. Çoğu kez de, karısıyla yalnız olduğu zaman yine Eff i'den söz ediyordu.

"Eff i'yi nasıl buluyorsun?"

"Her zamanki gibi iyi ve sevimli. Bu denli sevimli bir kızımız olduğu için Tanrı'ya ne kadar şükretsek azdır. Kendisine yapılan her şeyi büyük bir teşekkürle karşıla-

(*) Viborg: Jütland'da bir Danimarka kenti. Kentte on ikinci yüzyıldan kalma bir katedral vardır. (Çev.)

(**) Flensburg: Schleswig-Holstein'da bir Alman kenti. Baltık denizinde limanı vardır. (Çev.)

(***) Kiel: Schleswig-Holstein ilinin merkezi. Baltık denizinde çok önemli bir limanı vardır. Kiel'den Elbe'nin denize döküldüğü yere giden Kiel Kanalı, Baltık Denizi'ni Kuzey Denizi'yle birleştirir. (Çev.)

yor ve yeniden bizim çatımızın altında olmaktan da öylesine mutlu ki..."

Briest "Evet" dedi; "bu konuda hoşuma gittiğinden fazla bir erdem gösteriyor. Sanki burası hâlâ onun asıl eviymiş gibi davranıyor. Oysa kocası ve çocuğu var; kocası pırlanta gibi bir adam, çocuğu da bir melek... Buna karşın Efi hâlâ Hohen-Cremmen kendisi için asıl amaçmış ve kocasıyla çocuğu bizim üstümüze gelmemiş gibi davranıyor. Mükemmel bir çocuk, ama bence fazla mükemmel. Beni biraz endişeye düşürmüyor değil. Sonra bu tavır Innstetten'a karşı da doğru değil. Acaba onların aralan nasıl?"

"Evet, Briest, sen ne dersin?"

"Ben ne dersem derim, ne diyeceğimi de sen bilirsin. Acaba mutlu mu? Yoksa bir üzüntüsü mü var? Daha başlangıçtan beri bana öyle geliyor ki o kocasını sevmekten çok beğeniyor, sayıyor. Bence bu kötü bir şey. Mutlu olmak için her zaman aşk da yetmez; ama şurası kesin ki, beğenme ve saygı da yeterli gelmez. Aslında kadınlar birini saymak zorunda olurlarsa kızarlar; ilk önce kızarlar, sonra canları sıkılır ve sonunda gülüp geçerler."

"Senin kendi başından böyle bir şey geçti mi?"

"Bunu söylemiyorum. Ben beğenilerek sayılacak denli yüksek bir konumda değildim. Ama bu konuyu fazla deşmeyelim, Luise. Sen söyle bakalım, kızımızın durumu nasıl?"

"Evet, Briest, sen hep bu konuya dönüyorsun. Bu konuda kırk kez konuşup görüş alışverişinde bulunmamız, sana bir türlü yetmiyor; hep her şeyi bilmek isteyen bir halin var ve sanki ben bütün bilinmezleri bilirmişim gibi öyle safçasına sorular soruyorsun ki... Genç bir kadının, özel-

likle de kendi kızının nasıl olduğunu sanıyorsun? Onun bütün yaşamının düpedüz ve dolambaçsız olduğuna mı inanıyorsun? Yoksa benim bir bilici olduğumu mu sanıyorsun? Ya da Effi bana biraz açıldığı zaman gerçeği bütün açıklığıyla hemen öğrenebileceğimi mi düşünüyorsun? Çünkü açılmak ne demektir? Asıl gizler insanın içinde kalır. O beni gizlerine ortak etmekten sakınacaktır. Bundan başka, bilmem ki acaba kime çekmiş? Effi çok kurnaz bir kız; onun bu kurnazlığı, aynı zamanda da çok sevimli olması dolayısıyla bir tehlike oluşturuyor."

"Öyleyse sevimli olduğunu kabul ediyorsun. Üstelik de iyi bir kızdır, değil mi?"

"Evet, iyi bir kızdır. Yani yüreğinde iyi duygular taşır. Ama başka yönlerden ne alemdedir? Bu konuda emin değilim. Öyle sanıyorum ki Effi, Tanrı'nın iyiliğine inanıyor ve yanlış da yapsa, onun kendisine karşı çok sert davranmayacağını umarak yaşamda avuntu buluyor."

"Öyle mi dersin?"

"Evet, ben o düşüncedeyim. Ayrıca birçok yönden onun halinde bir düzelme olduğunu sanıyorum. Özyapısı eskisi gibi; ama Berlin'e atandıklarından bu yana durum ve koşullar çok daha elverişli bir hal almıştır; kan koca, birbirlerine artık gittikçe daha çok alışıyorlar. Effi bana bunu ima etti; bence bu daha önemli bir şey, ki durumu ben de öyle buldum, farkı gözlerimle gördüm."

"E, o ne dedi?"

"Dedi ki: 'Anne, şimdi durum daha iyi. Innstetten eskiden beri mükemmel ve eşine ender raslanır bir adamdı; ama ben ona pek sokulamıyordum; onda bana yabancı gelen bir hal vardı. Sevgisinde bile bir yabancılık buluyor-

dum. Özellikle de bana sevgi gösterdiği zamanlar yabancı geliyordu; kendisinden korktuğum zamanlar oldu."

"Bunun ne demek olduğunu bilirim, iyi bilirim."

"Bu da ne demek, Briest? Evlilik yaşamımızda ben mi korktuğumu söyledim, yoksa sen mi benden korktun? İkisini de aynı biçimde gülünç buluyorum..."

"Effi'den söz ediyordun."

"Evet, kocasını böyle yabancı görme duygusundan kurtulduğunu ve böylece çok mutlu olduğunu bana itiraf etti. Kessin, Effi için uygun bir yer değilmiş; hortlaklı ev, kimisi fazla sofu, kimisi fazla basit olan insanlar onun sınırlarını bozmuş. Ama Berlin'e yerleştiğinden bu yana kendisini tümüyle yerinde duyumsuyormuş. Kocasının için en iyi insanmış; kendisine göre biraz fazla yaşlıymış ve ona çok iyi davranıyormuş; ama Effi artık güçlükleri yenmiş. Onun bu deyişi kullanması, doğrusu beni çok şaşırttı."

"Nasıl? Bu deyiş pek yerinde değil. Ama..."

"Bunun arkasında bir şey gizli. Effi bana onu da söylemek istedi."

"Öyle mi dersin?"

"Evet, Briest; sen her zaman onun asla yanlış bir şey yapmayacağını sanıyorsun. Ancak bunda yanılıyorsun. Effi kendisini olayların akıntısına bırakmaktan hoşlanır; bu akıntı iyiyse, o da iyidir. Savaşmak, direniş onun işi değildir."

Roswitha Annie ile birlikte gelmişti; onun için bu konuşma yanda kaldı.

* * *

Briest'le kansı bu konuşmayı, Innstetten Effi'yi da-

ha en az bir hafta için bırakarak Hohen-Cremmen'den Berlin'e gittiği gün yapıyorlardı. Innstetten, karısı için kaygısız bir biçimde kendisini hayallere bırakabilmekten, hep hoş sözler işitmekten, ne denli sevimli olduğunun kendisine sürekli yinelenmesinden daha güzel bir şey olmadığını biliyordu. Evet, Effi'ye her şeyden daha iyi gelen buydu; Hohen-Cremmen'de oyalanacak hiçbir şey olmamasına karşın, genç kadın bu zevki yine büyük bir şükran duyarak bol bol tadıyordu. Effi evlendiğinden bu yana, özellikle de gençler için artık evde çekicilik kalmadığından, çok seyrek konuk geliyordu; papazın eviyle okul bile eskiden olduğu gibi değildi. Özellikle de okul yarı boşalmış gibiydi. İkizler, ilkyazda Genthin (*) dolaylarından iki öğretmenle evlenmişti; büyük bir çifte düğün yapılmış, Haveland Postası adlı gazetede düğünle ilgili yazı çıkmıştı. Hulda, miras bırakacak yaşlı bir halasına bakmak için Friesack'a gitmişti; bu gibi durumlarda her zaman olduğu gibi hala, Niemeyer'in tahmininden daha uzun ömürlü çıktı. Buna karşın Hulda hep durumdan hoşnut olduğunu bildiren mektuplar yazıyor ve bunu gerçekten de hoşnut olduğu için değil (tersine hiç de hoşnut değildi), kendisi gibi harika bir insanın böyle bir durumdan hiç sıkılmayacağını göstermek için yapıyordu. Zayıf bir baba olan Niemeyer de büyük bir gurur ve sevinçle mektupları herkese gösteriyordu. Kızlarına çok düşkünlük gösteren Jahnke'ye her iki genç kadının aynı günde, yani Noel akşamı doğurmalarını gerektiğini hesaplamıştı. Effi buna içten bir gülüşle güldü ve geleceğin büyükbabasına, ilk önce, her iki to-

(*) Genthin: Saksonya'da Magdeburg'a bağlı bir ilçe. (Çev.)

runun vaftiz annesi olarak çağrılmak istediğini söyledi; sonra da bu aile konusunu bırakıp "Kjöbenhavn"dan, Helsingör'den, Limfjord'dan, Aggerhuus Şatosu'ndan ve özellikle de Thora von Penz'den söz etti; Thora'nın mavi gözleri, açık sarı saçları, her zaman giydiği kırmızı kadifeden bluzuyla "tipik bir İskandinavyalı" olduğunu söyledi; aynı anda Jahnke'nin yüzünün rengi atmıştı; yaşlı adam bir-biri üstüne birkaç kez dedi ki: "Evet, onlar öyledir; saf Cermendirler, Almanlardan daha çok Alınandırlar."

Effi, düğününün yıldönümü olan 3 ekimde Berlin'de olmak istiyordu. Bir gün önceki akşamdı; genç kadın eşyasını toplayacağını, dönüş için gereken hazırlıkları yapacağı bahane ederek nispeten erken odasına çekilmişti. Ama aslında yalnızca yalnız kalmak istiyordu; konuşmaktan çok hoşlanmasına karşın, dinginliği özlediği saatler vardı. Üst katta onlara ayrılmış olan odalar bahçeye bakıyordu; kapısı açık duran küçük odada Roswitha ile Annie uyuyor, kendisinin olan büyük odadaysa Effi bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu; pencerelerin alt kanatları açıktı; küçük, beyaz perdeler esen rüzgârda şişip kabanyor, sonra yavaş yavaş iskemlenin arkılığına düşerek yeni bir rüzgâr çıkıncaya değin aynı biçimde kalıyordu. Oda o denli aydınlıktı ki, yaldızlı dar çerçeveler içinde, divanın üstünde asılı duran resimlerin altındaki yazılar açık seçik okunabiliyordu: "Düppel'e (*) saldırı, tabya V"; bunun yanında "Kral Wilhelm ile Kont Bismarck Lipa Tepesi'nde." Effi başını sallayarak

(*) Düppel: Kuzey Schleswig'de, Sundevviit yarımadasında bir köy. 1848-1850 Almanya-Danimarka Savaşı'nda Danimarkalıların Düppel korukları yakınında birçok çarpışma olmuş, koruklar 18 Nisan 1864 günü Prusyalılar tarafından alınarak 1920'ye değin onların elinde kalmıştır. (Çev.)

gölümsedi. "Bir daha buraya gelirsem başka resimler isterim; böyle savaş resimlerine katlanamıyorum." Pencerenin birini kapadı; açık bıraktığı öteki pencerenin önüne oturdu. Buradaki her şey ona ne denli erinç veriyor, ne iyi geliyordu! Kilise kulesinin yanında duran ay, ışığını, üzerinde güneş saati ve günçiçeği tarhları bulunan çimli alana salıyordu. Her yan gümüş gibi parlıyor, şeritler halindeki gölgelerin yanında beyaz ışık bantları uzanıyordu; bunlar yeni kastarlanmış bezler kadar beyazdı. Daha ötede de yine yüksek ravent fidanları vardı; yapraklar güzün etkisiyle sararmıştı. Effi, iki yıldan biraz daha uzun bir zaman önce Jahnke'nin kızları Hulda ile burada oynadığı günü anımsadı. Konuk gelince bankın yanındaki küçük taş merdivenden yukarı çıkmış, bir saat sonra da nişanlanmıştı.

Ayağa kalktı; kapıya doğru giderek kulak kabarttı: Roswitha da, Annie de çoktan uyumuştular.

Böyle önünde çocuğu dururken birdenbire aklından Keskin günleriyle ilgili türlü hayaller geçti: sivri çatısıyla kaymakamlık evi, koruya bakan veranda... Effi salıncaklı koluğa oturmuş sallanıyor: Crampas onu selamlamak üzere yaklaşıyor, sonra Roswitha çocukla birlikte geliyor, o da çocuğu alıp havaya kaldırıyor, öpüyor.

"Bu ilk gündü; o zaman başladı" O günü hayalinde yaşayarak, çocukla Roswitha'nın uyudukları odadan ayrıldı, yeniden açık pencerenin önüne oturup dışardaki dingin geceye baktı.

"Bundan kurtulamıyorum" diyordu; "işin en kötüsü ve beni kendim hakkında yanıltan da..."

Tam bu anda karşiki kulenin saati çalmaya başladı; Effi saatin vuruşlarını sayıyordu.

"On... Yarın bu saatte Berlin'deyim. Evliliğimizin yıldönümünü anacağız; o bana güzel, zarif sözler söyleyecek, belki de sevgiden söz edecek. Bense yüreğimde suçumu duyumsayarak oturup onu dinleyeceğim."

Başını eline dayadı; önüne bakıyor, susuyordu.

"Yüreğimde suçumu duyumsayacağım" diyerek sözlerini yineledi. "Evet, suçum işte tam b u r d a. Ama yüreğime a ğ ı r l ı k v e r i y o r m u? Hayır. Kendi kendimden işte bunun için ürküyorum. Yüreğime a ğ ı r l ı k v e r e n , t ü m ü y l e b a ş k a b i r ş e y : Korku, öldürücü bir korku, suçumun sonunda bir gün ortaya çıkabileceği korkusu. Sonra, korkudan başka... Utanç. Utanç duyuyorum. Ama gerçek pişmanlığı duymadığım için, gerçek utancı da duyumsamıyorum. Ben yalnızca hep yalan söylemek ve aldatmak zorunda olduğumdan utanıyorum; yalan söyleyememem, yalan söylemeye gereksiniminin olmaması, benim hep gurur duyduğum bir şeydi; yalan söylemek, o denli bayağı bir şey ki...Şimdiyse, onun ve herkesin önünde her zaman yalan söylemek zorundayım; Rummschüttel bunu fark edip omuz silkti, kim bilir benim için ne düşünüyor? Herhalde iyi bir şey düşünmüyordur. Evet, korku ve yalancılığımдан duyduğum utanç bana acı veriyor, üstüne üstlük bir de şu benim yalan oyunumdan kaynaklanan utanç. Ama suçumdan ötürü bir utancım y o k y a d a b u u t a n c ı g e r e k t i ğ i b i ç i m d e y a d a y e t e r i n c e d u y m u y o r u m ; b u n u d u y m a m a k b e n i a l t ü s t e d i y o r . Bütün kadınlar böyleyse, bu korkunç bir şey; umduğuma göre de onlar böyle değilse, benim durumum çok kötü demektir, öyleyse yüreğimde bozuk olan bir yan var; gerçek insanlık duygusu bende yok. Yaşlı Niemeyer eskiden, daha ben yarı çocukken söylemişti bunu: Bütün sorun

gerçek bir duygunun olmasmdaymış, bir kimsede gerçek insanlık duygusu olursa, kendini kötölüğe kaptıramazmış; bu duygu olmazsa sürekli bir tehlike içinde bulunulur ve şeytan denen gücün üzerimizde kesin bir etkisi duyumsanırımış. Acaba benim durumum da böyle mi?

Effi, başını kollarının içine dayayarak acı acı ağladı.

Yeniden doğrulduğunda, biraz olsun yatışmıştı, yine bahçeye baktı. Her yan büyük bir sessizlik içindeydi; yalnızca çınarlardan sanki yağmur yağıyormuş gibi hafif, ince bir ses genç kadının kulağına geldi.

Kısa bir süre böyle geçti. Sonra karşıdan, köy yolundan birinin bağırdığı duyuldu: Yaşlı gece bekçisi Kulicke, bağıra bağıra saati bildiriyordu; o susunca Effi, Hohen-Cremmen'in yarım mil ötesinden geçen trenin gürültüsünü duydu. Sonra gürültü yeniden zayıfladı ve sonunda tüümüyle yitti; artık yine yalnızca ayışığı çimli alana vuruyor, yalnızca çınarlar yine eskisi gibi hafif bir yağmur sesiyle hışırdıyordu.

Bu da, esen gece rüzgârıydı yalnızca.

YIRMI BEŞİNCİ BÖLÜM

Ertesi akşam Effi Berlin'e dönmüştü; Innstetten, yanında Rollo olduğu halde karısını garda karşıladı; konuşarak bitki bahçesinden geçerlerken Rollo da yanlarında yürüyordu.

"Sözünde durmazsın sanıyordum."

"Ben sözümde dururum, Geert; söz her şeyden önce gelir."

"Böyle söyleme. İnsanın her zaman sözünde durması fazla bir şey. Zaten bu da olanaksız. Eskiye düşün. Burada evi kiraladığın zaman seni Kessin'de bekliyordum. Gelmeyen, Effi oldu."

"Evet ama o zaman durum başkaydı."

Effi "Hastaydım" diyemedi; Innstetten de karısının bunu söylemediğini fark etmedi. Onun kafası, görevi ve toplumsal durumuyla ilgili başka düşüncelerle doluydu. "Berlin'deki yaşamımız aslında daha şimdi başlıyor, Effi. Nisan 'da buraya geldiğimiz zaman mevsim bitmek üzereydi; ziyaretlerimizi ancak yapabildik. Sık sık görüşebileceğimiz tek insan Wüllersdorf, o da ne yazık ki bekar. Ha/i randan başlayarak Berlin'de her yer uykuya yatmış gibidir; kapatılmış pancurlar insana daha yüz adım uzaklıktan

herkesin yazlığa gittiğini haber verir; bunun doğru olup olmaması fark etmez... Evet, o zaman bize ne kalmıştı? Kâh kuzenin BriestTe konuşmak, kâh Hiller Lokantası'nda yemek yemek; bunlar gerçek Berlin yaşamı değildir. Ama şimdi durum başka türlü olacak. Toplum yaşamından hoşlanacak kadar neşeli ve canlı olan bütün yüksek memurların adlarını kaydettim. Biz de bir toplum yaşamı kuracağız; kış geldiği zaman bütün bakanlıkta: 'Toplum yaşamımızın en zarif, en sevimli kadını şimdi hiç kuşkusuz Bayan von Innstetten'dır' diyecekler."

"O, Geert! Bakıyorum, sen yine değiştin: Bir kur yapan biri gibi konuşuyorsun."

"Bugün evlilik yıldönümümüz; onun için bu gibi sözlerimi bana bağışlaman gerek."

Innstetten, kaymakamken sürdürdüğü dingin yaşamdan sonra kendisi ve daha çok da Effi için toplumsal yönden daha canlı ve hareketli bir yaşam sürmeyi ciddi biçimde istemişti; ancak başlangıçta buna tek tük ziyaretlerle çok az olanak bulunabildi. Henüz toplum yaşamının zamanı tam olarak gelmiş sayılmazdı. Yeni yaşamın en iyi yanı, geçen altı ay içinde olduğu gibi, yine evdeki yaşamdı. Wülersdorf Ta kuzen Briest sık sık geliyor ve onlar gelince, üst katta oturan genç karı koca Gizickiler de çağrılıyordu. Gizicki'nin kendisi sorgu yargıçlığı üyelerindendi; karısı da kızlık adı Bayan von Schmettau olan uyanık bir kadındı. Kimi zaman müzik de çalıyorlardı; bir ara hatta Whist (*) oynamayı bile denediler; ama sonunda konuşmanın da-

(*) Whist: Bir tür iskambil oyunu. (Çev.)

ha hoş olduğunu düşünerek bunlardan vazgeçtiler. Giziciler kısa bir zaman öncesine değin Yukarı Silezya'nın (*) bir kentinde oturmuşlardı; Wüllersdorf da, uzun yıllar önce olmakla birlikte, Posen (**) ilinin türlü köy ve kasabalarında bulunmuştu; bu nedenle o kasabalarla alay için yazılmış olan ünlü bir koşuğu ikide bir abartılı hareketlerle söylemekten hoşlanırdı.

Schrimm.

Kötü

Rogasen.

Daha kötü.

Fakat Samter'e (***) yolun düşerse.

İşte o zaman yandın demektir!

Wüllersdorf'un bu hali Effi kadar kimseyi eğlendiriyordu. Sonra da çoğu kez küçük kasabalarla ilgili bir sürü öykü anlatılırdı. Bu arada Gieshübler, Trippelli, başkorusu Ring ve Sidonie Grasenabb ile Kessin'e de sıra gelir, Innstetten neşeli olduğu zamanlarda bu konuyu kolay kolay bırakmazdı. Bir gün dedi ki: "Ya, bizim güzel Kessin!

(*) Silezya: Eski bir Prusya ili. Sonradan yukarı ve aşağı Silezya adları altında ikiye ayrılmıştır. Oder ırmağı buradan geçer. 1741 'de İkinci Friedrich tarafından Avusturyalılardan alınmıştır. 1919'da Silezya'nın güneyindeki önemli bir bölümü Polonya'ya verilmişti. Yukarı Silezya'nın başkenti Oppeln, Aşağı Silezya'nın merkezi ise Breslau'dur. (Çev.)

(**) Posen: Warta kıyısında eski bir Alman kenti. Hindenburg'un doğduğu yer olan Posen, 1919'da Polonyalılara verilmiştir. Polonyalılar buraya Poznan derler. (Çev.)

(***) Schrimm, Rogasen, Samter: Posen'a bağlı küçük kasabalar. (Çev.)

Şunu kabul etmek zorundayım ki, orada pek çok ilgi çekiçi kişi vardı; bunların başında da kırmızımtırak sakallı, oldukça yakışıklı bir adam olan Binbaşı Crampas gelirdi. Karım, haklı ya da haksız olarak mı, ne diyeyim bilmem, bu binbaşidanpekhoşlanırdı..." Wiillersdorf söze atıldı: "Haklı olarak diyelim; çünkü herhalde binbaşı lokalin yönetim kurulundaydı, âşık ya da neşeli adam rolünde güldürü oynardı. Belki de bir tenordu." Innstetten bu sözleri onayladı; Effi de gülerek konuya katılmaya çalışıyor, ama ancak yoğun bir çaba harcayarak bunu becerebiliyordu; sonra konuklar gidip de Innstetten dosyalarının üzerinde biraz daha çalışmak için odasına çekilince, Effi sürekli olarak eski hayallerin verdiği acı altında kıvrandığını duyumsadı; ona, arkasında hep bir gölge varmış gibi geliyordu.

Bu gibi ürkeklikler Effi'nin üzerinde kendilerini göstermeyi sürdürüyorlardı. Ancak zaman geçtikçe bunları daha seyrek ve daha hafif duyumsar oldu. Yaşamının aldığı biçim dolayısıyla bu hiç de şaşılabilir bir şey değildi. Yalnızca Innstetten'in değil, daha uzak insanların bile ona gösterdikleri sevgi, özellikle de da bakanın henüz kendisi de genç olan karısının Effi için beslediği sevgi ve dostluk, bütün bunlar, geçen günlerdeki endişe ve sıkıntıları hiç değilse azaltıyordu. Bir ikinci yıl daha geçip de İmparatoriçe yeni bir kurumun kurulması dolayısıyla yapılan bir tören için Effi'yi de seçerek "dam donör"leri arasına aldktan sonra, yaşlı İmparator Wilhelm saray balosunda "daha önce de kendisinden söz edildiğini işittiği" genç ve güzel kadına övücü, hoş sözler söylediğinde, artık o bunaltıcı duygular kısmen kaybolmuş bulunuyordu. Bir zamanlar böyle bir olay olmuştu; ancak bu öyle uzaktı ki, sanki bir

başka alemde geçmiş gibiydi. Her şey sis içinde bir hayal gibi gittikçe siliniyor, bir düşe dönüşüyordu.

Hohen-Cremmenliler arasına onları görmeye geliyor ve çocuklarının mutluluğunu görenek hoşnut oluyorlardı. Annie büyüyor, gelişiyor, yaşlı Briest onun için "büyük-kannesi gibi güzel" diyordu. Bu açık mutluluk göğündeki tek bulut, küçük Annie'den başka çocuk olmamasıydı; bunun artık olamayacağı hemen hemen kabul ediliyordu. Innstetten'in adını taşıyan yeğenleri olmadığından, Innstetten soyu büyük olasılıkla tükenecekti. Aslında yalnızca kendi soyluluğuna inandığı için başka ailelerin sürmesine değer vermeyen Briest, arasına bu konu üzerinde şaka ederek diyordu ki: "Ya, Innstetten, bu böyle sürecek olursa, herhalde zamanı gelince Annie bir bankerle (o zamanlara değin Hıristiyan bankerler kalabilirse, inşallah bir Hıristiyan bankerle) evlenecektir; onun yüksek maliye hanedanına mensup çocukları da Innstettenlerin eski ve soylu soyunu göz önüne alarak Gotha Almanacağı'nda (*) ya da bundan daha az önemli olarak da Prusya tarihinde "von der Innstetten" adını yaşatacaklardır." Bu görüşler Innstetten'in kendisi tarafından hep biraz sıkıntıyla, Bayan von Briest'in omuz silkmesiyle, Effi tarafmdansa neşeyle karşılanıyordu. Çünkü Effi soyluluğundan gurur duymakla birlikte bu gururu yalnızca kendisi için duyuyordu; toplum yaşamında deneyimli, kibar ve özellikle de çok, pek çok

(*) Gotha Almanacağı: İçinde ünlü ailelerin soykütüklerine ilişkin bilgiler ve istatistikler bulunan bir yıllık. Bu almanak, 1763 yılından bu yana Fransızca ve Almanca olarak Almanya'nın-Gotha kentinde yayınlanmaktadır. (Çev.)

zengin bir bankerin, kendisine damat olması, onun isteklerine hiç de aykırı değildi.

Evet, Effi varis sorununu, genç ve güzel kadınların hep yaptıkları gibi hiç önemsemiyordu; ancak aradan çok uzun bir süre geçince -yeni göreve atanmalarının yedinci yılına girmişlerdi-, sonunda bu sorun Bayan von Briest tarafından jinekoloji alanında pek de ünsüz olmayan yaşlı Ruirimschüttel'e danışıldı. Rummschüttel, Schwalbach'i (*) önerdi. Ancak Effi geçen kıştan bu yana nezle türünden hastalıklar da geçirmiş, hatta doktor birçok kez onun ciğerlerini de dinlemişti; bu nedenle Rummschüttel sonunda şu kararı verdi: "tik önce Schwalbach'a gider, orada örneğin üç hafta kalırsınız, hanımefendi. Sonra da, Ems'te (**) üç hafta geçirirsiniz. Ems'teki tedavi sırasında sayın eşiniz de sizinle birlikte olabilir. Hepsi topu topu üç hafta ayrı kalacaksınız demektir. Sizin için daha fazlasını yapamam, Innstetten."

Bu öneri kabul edildi; sonra ikinci bir karar daha verildi: Effi, yolculuğu özel danışman Zwicker'in karısıyla birlikte yapacaktı; Briest: "Effi'nin Bayan Zwicker'i koruması için birlikte gitsinler" diyordu. Bunda pek de haksız sayılmazdı; çünkü Bayan Zwicker kırkında olmasına karşın Effi'den daha fazla korunmaya gereksinimi vardı. Arkadaşlarına vekalet etmek bakımından yine çok işi olan

(*) Schwalbach: Almanya'da Hessen-Nassau ilinde Wiesbaden'e bağlı bir kent. Maden suları, kaplıcaları, çamur banyolarıyla ünlüdür. Kalp, damar, kan, sinir ve kadın hastalıkları için çok gidilir. (Çev.)

(**) Hessen-Nassau'da Wiesbaden'e bağlı bir kent. Ren'in bir kolu olan Lahn'm her iki kıyısındaki kaplıcaları, maden sularıyla ünlüdür. Bütün nezle türü hastalıklar, astım, şeker hastalığı, damla, vb. hastalıklar için gidilir. (Çev.)

Innstetten, Schwalbach şöyle dursun, belki Enis'te bile birlikte olmaktan vazgeçmek zorunda kalacağından yakınıyordu. 24 haziran (Johannis Yortusu) hareket günü olarak kararlaştırıldı; Roswitha, çamaşırların bavullara yerleştirilmesinde hanımına yardım ediyordu. Effi, ona karşı hâlâ eski sevgisini beslemekteydi; geçmişteki bütün olaylardan, Kessin'den, Crampas'tan, Çinli'den ve Kaptan Thomsen'in yeğeninden Effi'nin serbestçe, sıkılmadan söz edebildiği tek insan, Roswitha'ydi.

"Söyle bakalım, Roswitha; sen aslında Katoliksin. Hiç günah çıkartmaya gider misin?"

"Hayır."

"Niçin gitmiyorsun?"

"Eskiden gittim. Ama doğruyu söylemedim."

"Yanlış yapmışsın. Böyle günah çıkartmanın hiçbir sevabı ve yararı olmaz."

"Ah, hanımefendi! Benim köyümde herkes böyle yapıyordu. Birçoklan da işin yalnızca alaymdaydı."

"insanın bir suçu olursa, onu söyleyebilmenin ferahlık verdiğini hiç duyumsamadım mı?"

"Hayır, hanımefendi. Babam kızgın demirle benim üstüme yürüdüğünde elbette çok korktum; bu büyük bir korkuydu; ama daha başka bir şey duyumsamadım."

"Tann'dan korkmadın mı?"

"Pek korkmadım, efendim. İnsan, babasından benim korktuğum gibi korkunca, Tann'dan o denli korkmaz. Ben yalnızca sevgili Tanrımın acıma duygusu olduğunu ve zavallı yavrumu koruyacağını düşündüm."

Effi gülümseyerek bu konuyu kapadı ve aynı zamanda zavallı Roswitha'nin böyle konuşmasını da doğal bul-

du. Ama yine de dedi ki: "Biliyor musun, Roswitha? Döndüğüm zaman bu konuda yeniden ciddi biçimde görüşmeliyiz. Herhalde büyük bir günah işlenmiş."

"Çocuk konusunda mı? Çocuğum açlıktan öldüğü için mi? Evet, hanımefendi, bu çok büyük bir günah oldu. Ama günahı ben değil, başkaları işlediler... Sonra da, aradan o kadar uzun bir zaman geçti ki..."

YİRİMİ ALTINCI BÖLÜM

Effi gideli beş hafta olmuştu; özellikle de Ems'e gittiğinden bu yana hoşnutluğunu bildiren neşeli mektuplar yazıyor, orada insanlar, yani erkekler arasında bulunduğundan, Schwabach'ta ise hemen hemen hiç erkek yüzü görmediğinden söz ediyordu. Yol arkadaşı Bayan Zwicker, Schwabach'ta erkeklerin bulunmamasının, tedavi amaçlarına uygun olması konusunu ortaya atmış, buna şiddetle karşı çıkmış, ama sözlerini yüzüne öyle bir anlam vererek söylemişti ki, onun neredeyse tümüyle aksi düşüncede olduğu belli olmuştu; Effi'nin yazdığına göre Zwicker alımlı, güzel ve biraz da serbest bir kadındı; belki bir geçmişi bile vardı; ama çok hoştu ve insan ondan çok, pek çok şey öğrenebilirdi; Effi, yirmi beşinde olmasına karşın, bu kadınla tanıştıktan sonra olduğu kadar kendini hiçbir zaman bu denli çocuksu duyumsamamıştı. Zwicker çok okumuştun; yabancı yazını da iyi biliyordu. Örneğin Effi Nana'dan (*) söz ederek "bu kitabın gerçekten söyledikleri kadar korkunç olup olmadığını" sorunca, Zwicker: "Ah, sevgili

(*) Nana, Emile Zola'nın (1840-1902) 1879'da yazdığı bir roman; doğalcılık akımının önde gelen yapıtlarından biridir. (Çev.)

Barones! Korkunç da ne demek? Nana'da büsbütün başka şeyler de var" diye yanıtlamıştı. Effi mektubunu şöyle bitiriyordu: *"Zwicker bana 'bu başka şeyleri' de anlatmak ister gibi göründü. Fakat ben konuyu değiştirdim; çünkü biliyorum ki sen, haklı olarak, zamanımızdaki ahlaksızlıkların, kötü alışkanlıkların bu gibi şeylerden ileri geldiğini söylersin. Ancak konuyu değiştirmek benim için pek de kolay olmadı. Üstelik Ems de dağlarla çevrili bir yer. Burada sıcaktan çok etkileniyoruz."*

Innstetten bu mektubu iki tür duygunun etkisi altında okumuştü; biraz neşelenmiş, ama aynı zamanda biraz da keyfi kaçmıştı. Zwicker, yanlış yollara sürüklenmeye eğilimi olan Effi için uygun bir kadın değildi; ancak Innstetten bu konuda karısına bir şey yazmaktan vazgeçti. Çünkü bir kez onun keyfini kaçırmak istemiyordu; sonra, dâlin çok da bunun bir işe yaramayacağını düşünüyordu. Aynı zamanda karısının dönüşünü büyük bir özlemler bekliyor, görevinin yalnızca "hep tekdüze geçen saatler"inden tleğil, şimdi bakanlıktaki tüm danışman arkadaşları izinli «iniği ya da gitmek istediği için bir saat yerine iki saat çalışmak zorunda olduğundan yakınıyordu.

Evet, Innstetten artık işine ve yalnızlığına bir ara vermeyi özlüyordu. Okul saatlerinden sonra Annie'nin en çok hoşlanarak zamanını geçirdiği mutfakta da aynı duygular beslenmekteydi. Çocuğun mutfakta oturmaktan hoşlanması doğaldı; çünkü Roswitha ile Johanna yalnızca küçük İmumlarını aynı derecede sevmekle kalmıyor, kendi aralarında nida da çok iyi geçiniyorlardı, iki kızın böyle birbiriyile dost olmaları, ailenin değişik tanıdıkları arasında çok sevilen bir konuşma konusuydu; mahkeme üyelerinden Gi-

zicki bu konuda Willersdorf'a diyordu ki: "Ben bunda eski bir atasözünün yeniden onaylandığını görüyorum: 'Çevremde karnı tok insanlar bulunsun' diye boşuna dememişler. Sezar da (*) insanları iyi tanıyan bir adammış; erinç ve geçimlilik gibi şeylerin aslında ancak etine dolgun insanlarda bulunduğunu bilirmiş," diyordu.

Gerçekten de bu iki kız için de aynı şey söylenebilirdi; yalnızca şu farkla: Roswitha'ya pek uygun olmayan etine dolgun deyişi, hiç de yeterli değildi; Johanna içinse yalnızca tam yerinde kullanılmış, doğru bir deyişti. Johanna'ya doğrudan doğruya şişman denemezdi: Yalnızca balık etinde, sağlam bir kızdı; mavi gözlerini her an ileriye diker, normal göğsünün üzerinden kendine özgü ve ona çok yakışan gururlu bir tavırla bakardı. Bu tavrından da güç alarak, iyi bir evde hizmet etmekten duyduğu gurur ve hızla yaşıyor, yarı köylü kalmış olan Roswitha'dan kendini öyle üstün görüyordu ki, onun şimdilik ayrıcalıklı bir konum kazanmış olmasına yalnızca gülüp geçiyordu. Bu ayrıcalıklı konum, hanımefendinin küçük, hoş bir garipliğinden ileri geliyordu ve bu, "kızgın demirle üzerine yürüyen babasını" ikide birde anlatmaktan bir türlü usanmayan iyi yürekli, saf Roswitha'ya bağışlanabilirdi. "insan daha iyi davranırsa böyle şeyler başına gelmez." Johanna bütün bunları düşünüyor, ama dile getirmiyordu. Bir arada gerçekten de dostça yaşıyorlardı. Ama onların böyle gürültü patırtı çıkarmaksızın iyi geçinmelerinde rol oynayan şey, An-

(*) Sezar (GajusJuliusCaesar, M Ö . 100-44): Romalıların ve ilkçağın en büyük komutan ve diktatörlerinden biridir. Ronuşmacılığı ve yalın da ünlüdür. (Çev.)

nie'nin bakımını ve hatta eğitimini sessiz bir anlaşmadan sonra aralarında paylaşmış bulunmalarıydı. Roswitha, masal ve öykü anlatma görevini üstüne almıştı; Johanna ise çocuğa görgü kurallarını öğretmekle ilgileniyordu. Bu görev paylaşımı, iki tarafça da öyle sıkı bir biçimde kabul edilmişti ki, yetki sahibi olma bakımından hemen hemen hiç anlaşmazlık çıkmazdı. Buna, kibar küçük hanım rolünü oynamaya büyük bir eğilimi olan Annie'nin kişiliği de kuşkusuz yardım ediyordu; zaten bu rolde o, Johanna'dan daha iyi bir hoca bulamazdı.

Aslında iki kız da Annie'nin gözünde aynı değerdedi. Ancak Effi'nin dönüşü için hazırlandıkları son günlerde Roswitha bu kez arkadaşından bir adım ileride bulunuyordu. Çünkü bütün karşılama töreni, onun yetkisi içinde olduğundan kendisine bırakılmıştı. Bu tören başlıca iki bölüme ayrıldı: Yolcu karşılandığı zaman ilk önce kendisine bir çelenk verilecek, sonra da bir şiir okunacaktı. Çelenge "hoş geldin" anlamına gelen "W." harfinin mi yoksa Effi von Innstetten'a işaret eden "E. v. I." harflerinin mi konması gerektiğinde bir süre duraksadırlarsa da, fazla zorluk çıkarmadılar; sonunda unutmabeni çiçekleriyle örülen "W." yeğlendi. Ancak buna oranla şiir konusu çok büyük bir duraksama ve kararsızlık doğurdu; Roswitha, bir oturdan evine dönen mahkeme üyesini ikinci katın merdiveninde durdurup derdini ona söyleme cesaretini göstermese, bu sorun belki de çözülmeyen kalacaktı. Çok iyi yürekli bir adam olan Gizicki, şiiri hemen yazacağına söz vermişti ve daha o gün akşamüstü adamcağızın ahçısı şu koşu getirdi:

*Anne seni haftalarca özledik,
Uzun günler saatlerce gözledik.
Şimdi seni karşıladık balkondan;
Çelenk ördü sana sadık Roswithan.
Sevincinden güler babam tabii ki:
O eşini, ben annemi özledik;
Dönüşünü kendimize zevk ettik.
Roswitha 'yla Johanna da keyifli.
Annieciğin hep hopluyor neşeden:
Evimize nur saçarak döndün sen!*

Koşuğun daha o akşam ezberlendiğini, aynı zamanda da güzel olup olmadığı konusunda incelemeler ve eleştiriler yapıldığını söylemeye gerek yok. Johanna'nın görüşüne göre "o eşini, ben annemi özledik" dizesi gerçi ilk bakışta düzgün görünüyordu ama, bunda pek de hoş gitmeyen bir şey vardı; kendisi olsa, "o eşini, ben annemi" sözcüklerinin yan yana gelmesinden hoşlanmazdı. Bu görüşten ötürü oldukça endişeye kapılan Annie, koşuğu ertesi gün sınıf öğretmenine göstereceğini söyledi. Ertesi gün okuldan şu görüşle döndü: "Öğretmen 'o eşini, ben annemi' sözcüklerini çok uygun bulmuş, ama aynı oranda da "Roswitha'yla Johanna" adlarını beğenmemişti." Bunun üzerine Roswitha: "Öğretmen hanım aptal kazın biri; insan çok fazla şey öğrenince böyle olur" dedi.

Hizmetçi kızlarla Annie, bu konuşmayı bir çarşamba günü yapmışlar ve kusurlu dize üzerine tartışmaya son vermişlerdi. Ertesi gün Innstetten bakanlığa gitmişti. Büyük olasılıkla ertesi haftanın sonuna raslayacak olan dönüş tarihini bildirmesi için Effi'den henüz mektup bekleniyor-

du. Artık öğle yaklaşmış, okul paydos olmuştu. Annie, çantası sırtında, kanal tarafından gelerek Reith Caddesi'ne saptıktan sonra evin önünde Roswitha'ya rasladı.

Çocuk: "Haydi bakalım! Merdivenleri kim daha çabuk çıkabilecek" dedi. Roswitha'nın bu yarışa girişmeye hiç niyeti yoktu; ama Annie ileriye doğru atıldı, yukarıya çıkınca sendeleyerek öyle kötü düştü ki, alnım merdivenin yanındaki çamur kazıma demirine çarpıp kanattı. Arkadan soluk soluğa yetişen Roswitha zili çaldı; Johanna, biraz korkmuş olan çocuğu içeriye taşıdıktan sonra ne yapmak gerektiğini birbirlerine danıştılar. "Doktoru çağıralım... Beyefendiyi çağıralım... Kapıcının kızı da herhalde okuldan dönmüştür." Ancak bunlar uzun süreceği için yine hepsinden vazgeçildi; hemen bir şey yapmak gerekiyordu. Onun için çocuğu divana yatıp soğuk suyla yaraya kompres yapmaya başladılar. Bu iyi bir sonuç verdi; onlar da yeniden soğukkanlılıklarına kavuştular. Sonunda Roswitha: "Şimdi yarayı saralım" dedi. "Geçen yıl hanımefendi burada kayıp ayağını incittiği zaman kendisine kestiği uzun sargı bezi herhalde duruyordun.." Johanna: "Doğru, doğru" diye yanıt verdi; "yalnızca, bu sargı bezini nereden bulacağız? Sahi, şimdi aklıma geldi: Dikiş masasında olacak. Masa herhalde kilitlidir ama, kilit oyuncak gibi bir şey... Haydi Roswitha sen şu keskiyi getir de kapağı kiralım." Böylece kapağı zorlayıp açtıktan sonra alt ve üst gözleri araştırmaya başladılar; bununla birlikte sargı bezi bir türlü bulunamıyordu. Roswitha: "Ben onu gördüğümü iyice biliyorum" diyordu; yarı kızgın bir halde aramayı sürdürürken eline ne geçerse pencerenin geniş kenarına savuruyordu: dikiş gereçleri, iğne yastıklar, iplik ve ipek maka-

ralan, kurumuş mor menekşelerden küçük demetler, kartlar, pusulalar ve sonunda küçük bir mektup tornan çıktı; bu tomar masanın iyice aşağısında, üçüncü gözde duruyordu; kırmızı ipekten bir şeritle sanlıydı. Fakat daha hâlâ sarğı bezi bulunmamıştı.

Tam bu sırada Innstetten içeri girdi.

Roswitha: "Tanım!" diyerek ürkmüş bir halde çocuğun yanına gidip durdu. "Bir şey yok, efendim; Annie çamur kazıma demirinin üstüne düştü de... Tanrım! Acaba, hanımefendi ne diyecek! Neyse ki burada yok."

Bu arada Innstetten geçici olarak konmuş olan kompresi almıştı; çocuğun altında derin bir çizik olduğunu, ama başka bir tehlike bulunmadığını gördü. "Tehlikeli değil" dedi; "ama biz yine Runimschüttel'i getirtelim, Roswitha. Lene doktoru çağırmaya gidebilir; şimdi onun zamanı vardır. İyi ama, dikiş masası böyle ne hale girmiş?"

Roswitha sarğı bezini nasıl aradığını anlattı; ama artık bundan vazgeçmişti; yeni bir bez kesmeyi yeğliyordu.

Innstetten buna razı olmuştu; biraz sonra iki kız odadan çıkınca, çocuğun yanına oturdu. "O denli hareketli ve haşarısın ki, Annie, bu huyunu herhalde annenden almış olmalısın. Hep bir kasırgaya benziyorsun. Ama böyle olmakla bir kazanç elde edilmez; insanın kazancı olsa olsa bunun gibi bir şey olur." Yaranı göstererek kızını öptü. "Ama sen ağlamamışsın, yiğitlik göstermişsin; onun için haşarılığını bağışlıyorum... Sanırım doktor bir saate kadar gelir; sen yalnızca onun bütün dediklerini yap! Yaranı saracak olursa, sarğıyı çekiştirme, yerinden oynatma, elinle üstüne de bastırma. O zaman yaran çabucak iyileşir. Sonra annen gelinceye değin hepsi tümüyle geçer; geçmezse

bile hiç değilse az bir Şey kalır. Tanrıya Şükür, annenin dönmesi gelecek haftayı, gelecek haftanın sonunu bulacak; bana öyle yazmış; biraz önce ondan bir mektup aldım; gözlerinden öpüyor, sana kavuŐacaęı için seviniyormuŐ."

"Bana mektubu okusana, baba."

"Okuyayım, yavrum."

Ancak o daha mektubu okuyamadan, Johanna yemeğin hazırlandığını haber vermek için gelmişti. Annie, yarasına karşın, kalktı; baba kız sofraya oturdular.

YIRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

Innstetten ve Annie bir süre konuşmadan karşı karşıya oturdular; sonunda Innstetten sessizlikten sıkılınca, okul müdürü hakkında birkaç soru sordu, kızının en çok hangi öğretmeni sevdiğini öğrenmek istedi. Annie bu sorulara isteksiz isteksiz yanıt veriyordu; çünkü Innstetten'in sorduklarına fazla ilgi duymadığını biliyordu. Ancak ikinci yemekten sonra Johanna Annieciğinin kulağına başka bir şey daha olduğunu fısıldadığı zaman sofranın havası düzeldi. Gerçekten de, bu uğursuz günde sevgili küçük hanımına karşı biraz suçlu olduğunu düşünen Roswitha yemek listesinin dışında elmalı bir omlet yapmıştı.

Annie, omleti görünce açıldı; biraz sonra zil çalıp doktor Rummschüttel içeriye girdiği zaman da Innstetten'in keyfi düzeldi. Doktor raslantı sonucu uğramıştı. Adam gönderip kendisini çağırtıklarından haberi bile yoktu. Yapılan kompreslere hoşnut oldu. "Biraz da kurşun asetat eriyiği (*) getirtin: yarın Annie evde kalsın. Kesinlikle

(*) Kurşun asetat eriyiği: Fransızca "eau de Goulard, eau blanche, eau de Saturne" adı verilen ve Almanların "Bleiwasser" dedikleri bu eriyik, 2 kısım sous-acetate de plomb ile 98 kısım damıtılmış sudan oluşur ve yara temizlenmesinde kullanılır. (Çev.)

dinlenmesi gerek" dedi. Sonra hanrmefendiye, Ems'ten nasıl haberler aldıklarını sordu; ertesi gün yeniden gelip çocuğu göreceğini söyledi.

Sofradan kalkıp da yandaki -o denli çabayla boş yere sargının arandığı- odaya geçtikleri zaman Annie yeniden divana yatırıldı. Innstetten, karmakarışık bir durumda, pencerenin içinde atıldığı gibi duran bir sürü eşyayı yeniden dikiş masasına yeleştirmeye başlarken Johanna da gelip çocuğun yanına oturdu. Innstetten arada sırada bazı şeylerin yerini bilemiyor, sormak zorunda kalıyordu.

"Mektuplar nerede duruyordu, Johanna?"

"En alta, işte şu gözde."

Soru ve yanıtlar böyle sürüp giderken Innstetten kırmızı bir şeritle bağlı, küçük paketi öncekinden biraz daha fazla dikkatle süzüyordu. Bu paket, mektuptan çok bir araya toplanmış küçük pusulalardan ibaret gibiydi. Sanki bir takım iskambil kâğıdıymış gibi paketin üstüne işaret parmağını bastırıp kenarından yukarıya doğru başparmağını çekti. Bu arada birkaç satır, daha doğrusu tek tük bir iki sözcük gözüne ilişip geçti. Yazıyı iyice tanıması söz konusu olamazdı; ama bu yazıyı bir yerde gördüğünü sanıyordu. Acaba bir bakmalı mıydı?

"Johanna, bize kahveyi getirebilirsin. Annie de yarım fincan içer. Doktor kahveyi yasaklamadı; yasak edilmeyen bir şeye de izin var demektir."

Bunu söylerken kırmızı şeridi çözmüştü; Johanna odadan çılanca, küçük paketin içindekileri çabucak parmaklarının arasından kaydırdı. Yalnızca iki üç mektuba adres yazılmıştı: "Kaymakamın eşi Bayan von Innstetten'a."

Şimdi yazıyı da tanıyordu; bu, binbaşının yazısıydı. Inns-tetten'in, Crampas'la Effi arasında bir mektuplaşma ol-duğundan hiç haberi yoktu; başının içindeki her şey dön-meye başladı. Paketi cebine koyup odasına çekildi. Birkaç dakika sonra Johanna kahveyi getirdiğini haber vermek için kapıya vurdu. Innstetten da ona yanıt vermişti; ama hepsi bu kadarla kaldı, başka hiçbir ses çıkmadı. Ancak bir çeyrek saat sonra onun halının üstünde bir aşağı bir yuka-rı yürüdüğü işitmeye başlandı. Johanna Annie'ye: "Aca-ba babanın nesi var? Doktor hiçbir tehlike olmadığını söy-ledi ya. Yine de niçin böyle dolaşüyor?" diye sordu.

. . .

Bitişik odada bu dolaşma bir türlü bitmek bilmiyor-du. Sonunda Innstetten yeniden görünerek dedi ki: "Johan-na, sen Annie'ye dikkat et: Divanın üstünde rahat rahat yat-sın. Ben bir saat kadar gideceğim; belki de iki saat sürer."

Sonra çocuğa dikkatle bakıp uzaklaştı.

"Babamın yüzünü gördün mü, Johanna?"

"Evet, Annie. Herhalde bir şeye çok kızmış olmalı. Ren-gi sapsarıydı. Ben onu daha önce hiç böyle görmemişim."

Saatler geçti. Innstetten döndüğü zaman güneş bat-mıştı; yalnızca karşıdaki damların üstünde kırmızı bir yan-sıma görünüyordu. Innstetten Annie'ye elini uzattı, nasıl olduğunu sordu; sonra Johanna'ya lambayı odasına getir-mesini söyledi. Yeşil abajurda, içinde karısının türlü fotoğ-rafları, portreleri bulunan yarı saydam ve yumurta biçimi dilimler vardı; bu resimler, daha Kessin'de Wichert'in (*)

(*) Ems Wichert: (1831-1902): Alman yazar. Özellikle de konularını Prusya tarihinden aldığı romanları, öyküleri ve oyunlarıyla ünlüdür. (Çev.)

Yoldun Çıkış adlı yapıtı oynandığı zaman oyunda rol alanlara verilmek için çıkartılmıştı. Innstetten abajuru soldan sağa doğru yavaş yavaş çevirerek her bir portreyi ayrı ayrı seyretti. Sonra bunu bırakıp odanın havasını boğucu bulduğu için balkon kapısını açtı; sonunda mektup paketini yeniden eline aldı. Mektupları daha ilk gözden geçirişinde birkaç tanesini seçmiş, üste koymuş olmalıydı. Bunları yan yüksek sesle bir kez daha okudu.

"Bugün öğleden sonra yine kumsalda, değirmenin arkasında ol. Yaşlı Adermann'ın evinde rahat rahat konuşabiliriz; orası yeterince gözden uzak. Her şey için bu denli endişe ve üzüntüye kapılmamalısın. Bizim de bir hakkımız var. Bunu kendi kendine inandırarak söylersen, öyle sanıyorum ki bütün korkun geçer. Raslantı sonucu içinde bulunduğumuz bütün koşullara boyun eğmek gerekse, yaşam yaşanmaya değmezdi. En iyi yaşam, bu koşulların ötesindedir. Ondan zevk almasını öğren."

"...Gidelim, kaçalım diye yazıyorsun. Bu olanaksız. Karımı yüzüstü, hem de çaresizlik içinde bırakamam; olmaz. Sorunu ciddiye almamak zorundayız, yoksa yoksul düşer, mahvoluruz. Uçarılık yaşamda en iyi yanımızdır. Her şey yazgıya bağlıdır. Böyle olması yazılıymış. Başka türlü olmasını, birbirimizi hiç görmemiş olmamızı ister miydin?"

Sonra üçüncü mektup geliyordu.

"...Bugün bir kez daha eski yere gel. Bu ıssız kasabada sensiz günlerim nasıl geçecek? Kendimde değilim. Yalnızca şunda hakkın var: Bu, bizim için bir kurtuluş olacak; sonunda, bizi ayrılığa mahkûm eden eli kutsamak zorundayız."

Innstetten mektupları daha ancak yeniden kenara koymuştu ki, dışarda zil çaldı. Bunun hemen arkasından Johanna danışman Wüllersdorf'un geldiğini haber verdi.

Wüllersdorf odaya girdi ve daha ilk bakışta bir olayın geçmiş olduğunu anladı.

Innstetten arkadaşını karşılayarak: "Hemen bugün bana uğramanızı rica ettiğim için başışlamanızı dilerim, Wüllersdorf" dedi. "Akşam hiç kimseyi dinlenirken rahatsız etmek istemem, özellikle de yorgun bir bakanlık danışmanını dinlenme zamanında tedirgin etmekten hiç hoşlanmam. Ancak başka türlü olamazdı. Rica ederim şöyle oturup rahatınıza bakın. Şu puroyu da buyurun."

Wüllersdorf oturdu. Innstetten yine bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu; kendisini yıkan bunalım içinde böyle hareket halinde bulunmayı yeğliyordu; ama bunun böyle sürmeyeceğini anladı. O da bir puro alarak Wüllersdorf'un karşısına oturdu; sakin olmaya çalıştı.

"Sizin gelmenizi iki şey için rica ettim" diye söze başladı; "ilk önce birini benim adıma düelloya çağırmanızı, sonra da bu konuda tanışım olmanızı istiyorum; bunların ikisi de hoş şeyler değil. Şimdi yanıtınızı verin."

"İsteklerinizi yerine getirmeye hazır olduğumu bilirsiniz, Innstetten. Ancak daha sorunu öğrenmeden önce şu içten soruyu sormama izin verin: Bu düellonun yapılması kesinlikle gerekli mi? Sizin tabancayı elinize almanız, benim böyle bir düelloda tanıklık etmem için vaktimiz geceli yıllar oldu. Ama beni yanlış anlamayın; bütün bunlar 'hayır' demek değildir. Sizin istediğiniz bir şeyi nasıl geri çevirebilirim? Şimdi söyleyin bakalım, sorun nedir?"

"Karımın bir âşığı söz konusu; bu adam aynı zamanda benim de arkadaşım ya da aşağı yukarı öyle bir şey."

Wüllersdorf, Innstetten'a baktı. "Innstetten, bu olanaksız" dedi.

"Olanak değil, kesin. Okuyun."

Wüllersdorf mektuplara şöyle bir göz gezdirdi.. "Bunlar karınıza mı yazılmış?"

"Evet. Onları bugün karımın dikiş masasında buldum."

"Kim yazmış?"

"Binbaşı Crampas."

"Öyleyse siz daha Kessin'deyken olmuş bir olay, değil mi?"

Innstetten başıyla bu sözü onayladı.

"Demek aradan altı, altı buçuk yıl geçmiş."

"Evet."

Wüllersdorf susuyordu. Bir süre sonra Innstetten dedi ki: "Altı ya da yedi yılın geçmiş olması sizin üstünüzde bir etki bırakmışa benziyor, Wüllersdorf. Hiç kuşkusuz bir zaman aşımı kuramı vardır; ancak bu kuramı uygulayabileceğimiz bir olay karşısında mıyız, onu bilmiyorum."

Wüllersdorf: "Ben de bilmiyorum" dedi. "Size açıkça şunu itiraf edeyim: Bana öyle geliyor ki, bütün sorun bu noktanın çevresinde dönüyor."

Innstetten arkadaşına şaşkınlıkla bakarak: "Bunu ciddi olarak mı söylüyorsunuz?" diye sordu.

"Tümüyle ciddi olarak söylüyorum. Bu, şaka ya da nükteyle ele alınacak bir sorun değil."

"Bu düşünceyi nasıl yürüttüğünüzü merak ediyorum. Ne düşündüğünüzü bana açıkça söyleyin."

"Innstetten, durumunuz çok kötü, yaşamınızın mutluluğu yok olmuş. Ancak karınızın âşığına öldürürseniz, mutluluğunuz deyiş yerindeyse, iki kat yok olacak. Size yapılan kötülükten duyduğumuz acıya, yapacağınız kötülüğün vereceği acı katılacak. Bütün sorun şu noktada toplanıyor: Bunu kesinlikle yapmanız gerekiyor mu? Birisinin, Crampas'ın ya da karınızın ortadan kalkmasını gerektirecek kadar kendinizi incinmiş, aşağılanmış, öfkelenmiş duyumsuyor musunuz? Durum böyle mi?"

"Bilmiyorum."

"Bilmelisiniz."

Innstetten yerinden fırlamıştı; pencerenin yanına giderek büyük bir sinirlilik ve heyecan içinde camlara parmaklarıyla vurdu. Sonra seri bir devinimle dönüp Wüllersdorf'a doğru yürüdü. "Hayır, durum böyle değil" dedi.

"Öyleyse, nasıl?"

"Durum şöyle: Son derecede mutsuzum. Gururumla oynanmış, alçakça, utanmazca aldatılmış bir durumdayım; ancak buna karşın hiçbir kinim yok; öç alma susuzluğu duymuyorum. Bunu niçin duymadığımı kendi kendime sorduğumda, ilk önce aradan yılların geçmiş olmasından başka bir neden bulamıyorum. Kefareti ödenmeyecek günahların, başıslanamayacak suçların olduğundan her zaman söz ederler; bu, Tanrı'ya karşı işlenen günahlar için kesinlikle yanlıştır; insanlara karşı işlenen suçlar için de öyle. Z a m a n ı n , yalnızca zamanın böyle bir etkide bulunabileceğini hiç düşünmezdim. Sonra, ikincisi de, karımı seviyorum; evet, söylemesi tuhaf ama, onu hâlâ seviyorum. Bütün olanları dehşet verici bulmakla birlikte onun sevimliliğinin, onun kendine özgü neşeli çekiciliğinin

öyle bir sihri altındayım ki, istemediğim halde yüreğimin en derin bir köşesinde kendimi, karımı bağışlamaya eğilimli duyumsuyorum."

Wüllersdorf başını salladı. "Olabilir, Innstetten; belki benim de başıma böyle bir şey gelse, ben de aynı etkiler altında kalırdım. Ama madem bu sorun karşısında böyle bir tavır alıyorsunuz ve bana 'Bu kadını o denli seviyorum ki, onun her şeyini bağışlayabilirim' diyorsunuz; öteki yönünü de hesaba katarsak, madem bütün olay başka bir dünyada geçmiş kadar eskimiş, uzakta kalmış, öyleyse niçin işi bu denli büyütüyorsunuz, Innstetten?"

"Çünkü her şeye karşın böyle olması gerekiyor. Sorunu uzun uzadıya düşündüm. İnsan tek olarak yaşamıyor, bir topluluğun parçası bulunuyor; bu topluluğu hep hesaba katmak zorundayız, tümüyle bu topluluğa bağlıyız. Yalnızlık içinde yaşamak olası olsa, yazgıya boyun eğebilir, bana yüklenen yükü taşırdım; gerçek mutluluk gerçi elimden gitmiştir ama, o kadar çok insan bu 'gerçek mutluluk'tan yoksun olarak yaşamak zorunda ki, ben de böyle yaşamak zorunda kalır ve yaşayabilirdim. İnsanın mutlu olmasına gerek yoktur, yaşamda en az mutluluğa hak vardır; elinden mutluluğu alınan bir kimseyi kesinlikle dünyadan yok etmek gerekmez. O, dünyaya küskün bir durumda yaşamını sürdürmek isterse, kendi haline bırakılabilir. Ancak insanların bir arada yaşamasından öyle bir düzen doğmuştur ki, o her zaman karşımızdadır ve biz gerek başkaları, gerekse kendimiz hakkında bu düzenin kurallarına göre yargıda bulunmaya alışmışızdır. Buna karşı gelmek olmaz; toplum bizi küçük görür, sonunda biz de kendi kendimizi küçük görürüz ve bu duruma katlanamayarak kafa-

miza bir kurşun sıkarız. Size, herkesin kendi kendine yüzlerce kez söylediklerinin yinelenmesinden başka bir şey olmayan böyle bir söylev verdiğim için başışlamanızı dileirim. Ama bu konuda kim yeni bir şey söyleyebilir? Öyleyse yineleyeyim: Kin ya da buna benzer hiçbir duygu beslemiyorum, elimden alınan bir mutluluk için elimi kana bulamak da istemem; ne var ki, deyiş yerinde bulursanız, bize acımasız davranan o toplum düzeni, sevgiyi, sevdiğimiz insanın çekiciliğini, zaman aşımını hesaba katmaz. Benim için başka bir çıkar yol, başka bir çare yok. Buna zorunluyum."

"Bilmem ama, Innstetten..."

Innstetten gülümsedi: "Siz kendiniz karar verin, Wüllersdorf. Şimdi saat on. Altı saat önce, dediğiniz olabildi, henüz ok yaydan fırlamamıştı; şu ya da bu yolu yeğleyebilirdim, henüz bir çıkar yol vardı. Artık bu kalmadı, şimdi bir çıkmazın içindeyim. Bunda doğrudan doğruya beni suçlu görebilirsiniz; kendime daha fazla egemen olmam, kendimi tutmam gerekirdi; her şeyi içimde saklayacak, duygularıyla içimde savaşıarak onları yenecektim. Ancak olay pek ansızın karşıma çıktı, beni çok fazla etkiledi; bu nedenle sinirlerime daha ustalıkla egemen olamadığım için kendime sitem edecek halim de yok. Evimize gittim, size bir pusula bıraktım, böylece ok yaydan fırlamış oldu. O andan başlayarak, uğradığım yıkımı ve daha da ağır, onurum üstündeki lekeyi az çok bilen biri vardı; burada konuştuğumuz ilk sözlerden sonra da aramızda bir giz kalmadı. İşte bu gizi bilen biri olduğu için, artık geri dönemem."

Wüllersdorf: "Bilmem ki" diyerek sözünü yineledi.

"Şu eski ve modası geçmiş sözü kullanmaktan pek hoşlanmam ama, merakımı başka türlü anlatamayacağım: Innstetten, bütün söyledikleriniz içimde bir mezardaymış gibi gömülü kalacaktır."

"Evet, Wüllersdorf, her zaman böyle söylenir. Ancak yaşamda giz saklanmaz. Siz bunun aksini ortaya koysanız ve başkalarına karşı giz tutmanın örneği olsanız bile, sorunu siz kendiniz biliyorsunuz ve bir az önce bana onayınızı bildirmiş, hatta "sizi her konuda izleyebilirim" demiş olmanızdan beni hiçbir şey kurtaramaz. O andan başlayarak sizin acıdığınız bir insan oldum ve öyle de kalacağım; bu bile hoş bir şey değil... Artık sizin yanınızda karımla konuşacağım her söz, isteseniz de, istemeseniz de, sizin denetiminiz altındadır; karım bağılıktan söz edecek olsa ya da her kadının yaptığı gibi bir başka kadın için yarıda bulunmaya kalksa, gözlerimi ne yana çevireceğimi bilemeyeceğim. Sıradan herhangi uygunsuz bir davranış, ortada kötü bir kasıt ya da hainlik olmadığı için raslantıyla hoş görsem, yüzünüzde bir gülümseme dolaşacak ve içinizden şu sözleri geçireceksiniz: 'Bizim şu iyi Innstetten'in da her uygunsuz davranış karşısında uygunsuzluğu bir kimyager titizliğiyle araştırma konusunda gerçek bir tutkusu var; gereken derecede uygunsuzluğu hiçbir zaman bulamadığı için de ona göre hiçbir davranış uygunsuz sayılmaz...' Haklı mıyım, haksız mıyım, Wüllersdorf?"

Wüllersdorf ayağa kalkmıştı. "Haklı olmanız bana dehşet veriyor ama ne yazık ki haklısınız. Artık sizi 'bu işi yapmanız, kesinlikle yapmanız gerekiyor mu?' diyerek daha fazla işkence içinde bırakmayacağım. Dünya olduğu gibidir, değişmez; olaylar bizim istediğimiz biçim-

de değil, başkalarının istedikleri gibi olur. Kimilerinin turturaklı sözlerle ileri sürdükleri gibi, düelloda Tanrı 'nın adaletinin gerçekleşmesini beklemek hiç kuşkusuz saçmadır; onurumuz uğruna düello etmek, bir puta tapmaya benzer; ama bu put egemenliğini sürdürdüğü sürece, ona boyun eğmek zorundayız."

Innstetten bu sözleri başıyla onayladı.

Daha bir çeyrek saat kadar birlikte kaldılar; Wüllersdorf'un hemen o akşam yola çıkması kararlaştırıldı. Gece yarısı kalkacak bir tren vardı.

Sonra birbirlerine kısaca: "Kessin'de görüşmek üzere" diyerek ayrıldılar.

YİRMİ SEKİZİNCİ BOLUM

Kararlaştırdıkları gibi Innstetten ertesi gün yola çıktı. Bir gün önce Wüllersdorf'un binmiş olduğu trene binerek sabahleyin saat beşten biraz sonra, yolun sol yandan Kessin'e ayrıldığı istasyona geldi. Mevsim sürdüğü sürece her zaman olduğu gibi o gün de trenin gelmesinden hemen biraz sonra, birçok kez sözü geçen gemi kalkıyordu. Innstetten, tren yolundan aşağıya inen merdivenin son basamaklarına geldiğinde, geminin ilk düdüğünü işitti. İskeleyle kadar olan yol üç dakika bile sürmüyordu. Eski kaymakam, doğruca gemiye giderek kaptanı selamladı, dümene yakın bir yere oturdu. Kaptan biraz duraksamalı ve tuttu; herhalde bir gün önce her şeyi öğrenmiş olmalıydı. Biraz soma gemi iskeleden ayrıldı. Hava son derece güzeldi, parlak bir sabah güneşi vardı; yolcular azdı. Innstetten, Effi ile balayı yolculuğundan dönerken şu Kessine ırmağının kıyısından açık arabayla geçtikleri günü anımsadı - o zaman bir kasım günüydü, hava kapalı ve boğucuydu; ama içinde neşe ve mutluluk vardı. Şimdiyse durum tersine dönmüştü: Işık dışarda, kasım gününün boğuculuğu da onun içindeydi. Sonradan yolu birçok kez buraya düşmüş, tarlaların üzerine yayılan sessizlik, o geçerken ot-

laklarda gürültüye kulak kabartan damızlık hayvanlar, çalışan köylüler, tarlalardaki ürünler, hepsi de Innstetten'a fe rahlık vermişti. şimdi de bunun tümüyle tersi olarak, biraz bulut gelip gülen mavi göğü bulandırmaya başlayınca hoşnutluk duyuyordu. Böylece ırmağın aşağısına doğru gittiler; "Breitling"de suların oluşturduğu görkemli yüze yi geçtikten biraz soma Kessin'in kilise kulesi, onun arkasından da dalgakıran ve önlerinde gemiler, sandallar du ran uzun bir sıra halindeki evler görüldü. Sonunda kıyıya yanaştılar. Innstetten kaptanla esenleşerek gemiden kolay inebilmesi için sürdükleri iskeleye doğru yürüdü. Wüllersdorf çoktan oraya gelmişti. İlk önce hiçbir söz söyleme den selamlaştılar; sonra rıhtımı enine geçerek Hoppensack Oteli'ne gittiler; orada bir tentenin altına oturdular.

Hemen asıl konuyla söze başlamak istemeyen Wül lersdorf, "Dün sabah bu otele indim" dedi. " Kessin'in kü çük bir kent olduğu düşünülürse, burada böyle güzel bir otelin bulunmasına şaşmamak elde değil. Başgarsonun üç dil bildiğinden kuşku duymuyorum; saçının'çizgisine, ye leğinin kesimine bakarsak, dört dil bildiğini bile söyleye biliriz... Jean, bize kahveyle konyak getirin lütfen."

Innstetten, Wüllersdorf'un niçin bu biçimde konu ř tuğunu açıkça anlıyor, bunu uygun da buluyordu; ancak bir türlü heyecanına tam olarak egemen olamıyor, istenç dışı olarak sürekli saatine bakıyordu.

Wüllersdorf, "Daha aşağı yukarı bir buçuk saat kadar zamanımız var" dedi. "Arabanın sekizi çeyrek geçe gelme sini söyledim; yol on dakikadan fazla sürmez."

"Nerede olacak?"

"Crampas ilk önce mezarlığın hemen arkasındaki or-

manın yanını önerdi. Sonra sözünü yarıda keserek: 'Hayır, orası olmasın' dedi. Sonunda kum tepeleri arasındaki bir yer üzerinde karar kıldık. Kumsalın hemen yanında... Öndeki tepenin bir yarığı var; oradan deniz görülebiliyor."

Innstetten gülümsedi. "Crampas herhalde kendisine güzel bir yer seçmiş olmalı. Onun böyle merakları vardır. Nasıl davrandı?"

"Olağanüstü."

"Küstahça mı davrandı? Yoksa aldırış mı etmedi?"

"Ne öyle, ne de böyle. Onun halinin beni neredeyse etkilediğini size açıkça itiraf etmeliyim, Innstetten. Adınızı söylediğimde, ölü gibi sarardı, büyük bir çaba harcayarak soğukkanlılığını korumaya çalıştı. Ağzının kıyısında bir titreme gördüm. Ama bütün bunlar ancak bir an sürdü, sonra kendini toparladı"; o zamandan başlayarak bütün tavır ve davranışlarında acılı bir boyun eğme görülüyordu. Bu işten sağ esen çıkamayacağını duyumsadığına ve sağ esen çıkmak da istemediğine eminim. Eğer kendisi hakkında doğru bir yargıda bulunuyorsam, Crampas yaşamaktan hoşlanmakla birlikte yaşama karşı da kayıtsız... Yaşama'nın bütün zevkini çıkarıyor; ama yine de bunun fazla bir değeri olmadığını biliyor."

"Ona kim yardım edecek? Daha doğrusu Crampas tanık olarak kimi getirecek?"

"Kendisini toparladığı zaman başlıca düşüncesi bu oldu. O dolaylarda bulunan soylu ailelerden birkaç kişinin adım söyledi, ancak sonra bunlardan vazgeçti. Onların fazla yaşlı ve sofu olduklarını düşünüyordu. Sonunda Trep-tow'daki arkadaşı Buddenbrook'a telgraf çekmeye karar verdi. Buddenbrook da hemen geldi; cesur, enerjik ve mü-

kemmel bir adam; ama aynı zamanda da bir çocuk gibi. Bir türlü yatışmıyor, büyük bir heyecan içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Ancak kendisine bütün sorunu anlattınca, o da tıpkı bizim gibi: "Haklısınız, böyle olması gerek!" dedi."

Kahve gelmişti. Birer puro yaktılar; Wüllersdorf sözü yine daha genel konulara getirmeye çalışıyordu.

"Sizi selamlamak, hatırlınızı sormak için Kessinlilerden hiç kimsenin gelmemesine şaşırıyorum. Oysa burada çok sevilmiş olduğunuzu bilirim. Dostunuz Gieshübler bile gelmedi..."

Innstetten gülümsüyordu. "Siz buradaki kıyı halkını tanımadığınız için böyle söylüyorsunuz. Onların bir kısmı basit, kendi halinde, bir kısmı da benim pek hoşuma gidecek biçimde olmayan kurnaz insanlardır; ancak bir erdemleri vardır, hepsi çok terbiyelidir. Özellikle de benim yaşlı Gieshüblerim... Sorunun ne olduğunu doğal olarak herkes biliyor; işte onun için meraklı durumuna düşmekten sakınıyorlar."

Bu sırada sol yandan gelen, körüğü açık bir payton göründü. Ancak belirlenen zaman henüz gelmediği için araba yavaş yavaş yaklaşıyordu.

Innstetten: "Bu bizim araba mı?" diye sordu.

"Öyle olacak."

Biraz sonra araba otelin önünde durdu; Innstetten'la Wüllersdorf ayağa kalktılar.

Wüllersdorf arabacıya yaklaşıp: "Dalgakıran'a gideceğiz" dedi.

Dalgakıran, kararlaştırılan yere göre kumsalın karşı yanında solda değil, sağdaydı. Arabacıya yanlış adres ve-

rilmesi, arada düelloyu engelleyebilecek herhangi olay ve olası karışmaları önlemek içindi. Kaldı ki ileride sola da sağa da sapılsa, yine de korudan geçmek gerekiyordu; bu nedenle yol ister istemez Innstetten'in eski evinin önüne çıkıyordu. Ev eskisinden çok daha dingin bir haldeydi; yer katındaki odalar oldukça bakımsız ve bırakılmış görünüyordu; hele yukarısı kim bilir nasıldı! Innstetten'in Efi'de görüp de geçirmek için o denli çok savaşımlar verdiği ve alay ettiği ürküntü şimdi kendisine gelmişti; evi geçtiklerinde, içi ferahladı.

Vvüllersdorf'a "Orada oturmuştum" dedi.

"Tuhaf bir ev gibi görünüyor; biraz ıssız ve gözden uzak."

"Öyledir. Kentte hortlaklı bir ev olarak tanınır; onun bugünkü görünümüne bakılırsa, kent halkına hak vereceğim geliyor."

"Konunun aslı neymiş?"

"Aptalca bir şey: Torunu ya da yeğeni olan bir kızla yaşlı bir gemi kaptanı o evde oturuyormuş; günün birinde kızcağız ortadan kaybolmuş. Sonra bir de Çinli işe karışıyor; bu Çinli belki de kıza aşık olmuş... Evin koridorunda ipe asılı ve sürekli devinen bir köpekbalığıyla bir timsah var. Anlatması hoş bir öykü ama şimdi zamanı değil. Başımda kavak yelleri esiyor."

"Olayın iyi bir biçimde gelişebileceğini unutuyorsunuz."

"Olamaz. Az önce Crampas'tan söz ettiğiniz zaman kendiniz de başka türlü konuşuyordunuz."

Az sonra koruya gelmişlerdi; arabacı artık sağa sapaarak dalgakırana doğru gitmek niyetindeydi. "Siz şimdi daha iyisi sola sapın. Dalgakırana sonra da gidebiliriz."

Arabacı sola sapıp erkekler banyosunun arkasından doğru ormana giden geniş bir şoseye girdi. Ormana üç yüz adım kadar yaklaştıklarında Wüllersdorf arabayı durdurttu; şimdi ikisi de orada ÜÇ sıra halindeki kum tepelerini dikey olarak kesen epeyce geniş bir araba yolundan aşağıya doğru kumları çığneye çığneye yürüyordu. İki yanda hep top top kum çalıkları vardı; bunların çevresinde de herdem-tazeler ve kankırmızı birkaç karanfil görülüyordu. Innstetten eğilerek bir karanfil kopardı; çiçeği düğme deliğine takti: "Herdemtazeler sonra" dedi.

Böylece beş dakika yürüdüler. Öndeki iki kum tepesi arasında uzanan oldukça çukur bir yere geldikleri zaman solda karşı tarafı gördüler: Crampas, Buddenbrook ve onların yanında da iyi yürekli Doktor Hannemann vardı; şapkasını elinde tutan doktorun beyaz saçları havada uçuşuyordu.

Innstetten'la Wüllersdorf kum çukurunun yukarısına doğru yürüdüler; Buddenbrook onları karşıladı. Selamlaşmadan sonra iki tanık, düellonun ne biçimde yapılacağı konusunda kısa bir görüşmede daha bulunmak için bir yana çekildiler. Bunun üzerine hasımların aynı zamanda ilerleyerek on adım uzaklıktan ateş etmeleri kararlaştırıldı. Sonra Buddenbrook yerine döndü; bütün hazırlıklar çabucak tamamlandı; tabancalar atıldı. Crampas olduğu yere yığılıverdi.

Innstetten birkaç adım geri çekilip sahneye arkasını döndü. Wüllersdorf ise Buddenbrook'a doğru yürümüşü; şimdi ikisi de doktorun kararını bekliyordu. Doktor, umutsuz bir tavırla omuzlarını kaldırdı. Aynı zamanda Crampas elini oynatarak bir şey söylemek istediğini bildirmeye

alışıyordu. Wüllersdorf ona doğru eğildi; yaklaşan ölümün soluklaştırdığı dudaklardan işitilir işitilmez bir biçimde gelen sözleri kabul ederek başını sallıyordu. Soma Innstetten'a doğru gitti.

"Crampas sizinle görüşmek istiyor, Innsetten. Onun isteğini yerine getirmek zorundasınız.  dakikalık ömrü ya kalmış ya da kalmamıştır."

Innstetten, Crampas'a yaklaştı.

"Lütfen..." Bu onun son sözü oldu.

Yüzünde acılı ama neredeyse nazik bir kımiltı daha doladı; sonra bu da kayboldu.

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

Aynı günün akşamı Innstetten Berlin'e döndü. Kum tepelerinin arasında yandan geçen yolda bırakmış olduğu arabayla doğru istasyona gitmiş, Kessin'e bir daha uğramamıştı. Konunun resmi makamlara bildirilmesini iki tanığa bırakmıştı. Kompartımanda tek basmaydı; her şeyi yeniden düşünüyor, olayın etkisi altında bulunuyordu. Bunlar aynen iki gün önceki düşüncelerdi; yalnızca şimdi tersine bir seyir izliyor, Innstetten'ın yaptığının hakkı ve görevi olduğuna ilişkin olarak beslediği inançla başlayıp bu konudaki kuşku ve duraksamalarıyla son buluyorlardı. "Ortada bir suç varsa, işlendiği yere ve saate bağlı değildir; aradan zaman geçmekle geçerliliğini yitirmez. Suç, kefaret ister; bununsa bir anlamı vardır. Ancak zaman aşımı yarım kalmış, zayıf, hiç değilse basit bir şeydir." Bu düşünce üzerine doğruldu ve olayın olması gerektiği biçimde olduğunu kendi kendine yineledi. Ama tam bu kaniya vardığı anda, düşüncesini yine değiştirdi. "Bir zaman aşımının varlığı gerekli; akla uygun olan tek şey budur. Zaman aşımı aynı zamanda da basitse, bunun hiç önemi yok; akla uygun olan çoğunlukla basittir. Ben şimdi kırk beş yaşındayım. Mektupları yirmi beş yıl sonra bulsaydım, yet-

miş yaşımda olacaktım. O zaman Wüllersdorf: Tnnstetten, delilik etmeyin', derdi. Bunu Wüllersdorf söylemese, Bud-denbrook söylerdi, o da söylemese ben kendim söylerdim. Bu bana çok açık görünüyor. İnsan bir şeyi fazla ileri götürürse, abartıya kaçır, gülünç olur. Bunda kuşku yok. Ama zaman aşımı ne zaman başlar? Bunun sınırı nerededir? Örneğin on yıl geçse, yine bir düello gerekebilir, o zaman onur söz konusudur; ama on bir yıl sonra ya da belki de on buçuk yıl geçince, bu bir çılgınlık olur. Sınır, sınır! Bunun sınırı nerede? Acaba sınıra gelmiş miydik? Sınır aşılmış mıydı? Onun bütün acınacak hali içinde bir kez daha gülümseyen gözlerinin boyun eğen o son bakışını gözümün önüne getirdiğim zaman, bu bakıştaki anlamı kavırıyorum: "Tnnstetten, ilke yarışına çıktınız... Bundan beni de, kendinizi de esirgeyebilirdiniz." Belki de haklıydı. İçimden bir ses böyle söylüyor. Bari sönmez bir kinim olsaydı, derin bir öç duygusunun etkisi altında kalsaydım... Öç güzel değil ama insansı bir şey, doğadan gelen insansı bir hak... Ama bu haliyle her şey, bir düşünce ve ilke uğruna oldu, yapa-yap bir olay yarattık, yarı güldürü oynadık. Şimdiyse bu güldürüyü sürdürmek, Effi'yi göndermek, onu da kendimi de yıkmak zorundayım... Mektupları yakmam gerekirdi; kimse bu konuyu öğrenmemeliydi. Karım, her şeyden habersiz, döndüğü zaman ona kendi gözümdeki konumunu bildirmeli ve kendisinden manen ayrılmalıydım. Herkesin önünde değil... Gerçek yaşam olmayan o kadar yaşam, gerçek evlilik olmayan o kadar evlilik vardır ki... O zaman benim için mutluluk kalmazdı; ancak sessiz ve belirsiz bir yakınmayla bana "Bana bunu niçin yaptın?" diye sorarak bakan o gözleri şimdi önümde görmezdim."

Saat ondan biraz önce Innstetten evinin önünde durdu. Merdiveni çıkıp zili çaldı; Johanna gelerek kapıyı açtı.

"Annie nasıl?"

"İyi, efendim. Henüz uyumadı... Eğer isterseniz..."

"Hayır, hayır; bu onu heyecanlandırmaktan başka bir işe yaramaz. Kızımı yarın sabah görürüm, daha iyi. Bana bir bardak çay getirin, Johanna. Ben yokken kim geldi?"

"Yalnızca doktor geldi, efendim."

Innstetten yine yalnız kalmıştı. Her zaman öyle yapmaktan hoşlandığı üzere odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. "Her şeyi öğrenmişlerdir; Roswitha aptal; ama Johanna akıllı bir kişi. Sorunun ne olduğunu tam olarak bilemeseler bile, kendilerine göre bir şeyler bulmuşlardır ve bu yine de biliyorlar demektir. Sanki her biri birlikte bulunmuş gibi kim bilir ne öyküler uyduracaklar, ne dedikodular yapacaklardır."

Johanna'nın getirdiği çayı içen Innstetten aşın yorgunluktan bitkin bir durumdaydı; uyuyakaldı.

* * *

Innstetten erken kalkmıştı. Annie'yi görerek onunla biraz konuştu, uslu bir hasta olduğu için kızını övdü; sonra bütün olan biteni üstüne haber vermek amacıyla bakanlığa gitti. Bakan pek nazikti: "Ya, Innstetten, yaşamın bize getirebildiği her şeyden sağ esen kurtulabilene ne mutlu! K a r ı n ı z a bu olacakmış." Olanları uygun buldu ve gereken başka şeyleri yapmayı da Innstetten'a bıraktı.

Innstetten ancak akşamüstü evine dönmüştü; Wül-lersdorf'un birkaç satırlık bir mektubunu buldu. "Bu sabah döndüm. Kessin'de acı dolu ve üzücü birçok sahneye karışlaştım; Gieshübler'in durumu bunların başındaydı.

Yaşamımda gördüğüm en sevimli kambur... Sizden çok fazla söz etmedi; ancak durmaksızın karınızı anlattı. Bir türlü yatışamıyordu; sonunda zavallı adam göz yaşlarına boğuldu. Yaşamda neler oluyor! Keşke dünyada daha fazla Gieshüblerler olsaydı. Ancak ötekiler daha fazla. Sonra, binbaşının evindeki sahne., dehşet verici bir şeydi. Konunun aslından hiç söz etmedim. İnsan zamanla öğreniyor: Dikkatli olmak gerekli. Sizi yarın görürüm. Dostunuz W."

Innstetten bu satırları okuyunca çok etkilenmişti. O da oturarak birkaç mektup yazdı. Bunları bitirince zili çaldı: "Johanna, mektupları posta kutusuna atın."

Johanna mektupları aldıktan sonra gitmek istedi.

"... Durun, Johanna, bir şey daha var: Hanım bir daha gelmeyecek. Niçin gelmeyeceğini başkalarından öğrenirsiniz. Annie hiçbir şey bilmemeli, hiç değilse şimdilik bu böyle olacak. Zavallı çocuk. Onun artık annesi olmadığını siz yavaş yavaş kendisine aşılırsınız. Ben bunu yapamam. Ancak becerikli davranın. Sakın Roswitha her şeyi bozmasın."

Johanna bir an sersemleşmiş gibi şaşkın bir durumda kaldı. Sonra Innstetten'a doğru giderek elini öptü.

Mutfağa döndüğünde büyük bir üstünlük duygusuyla, taşkın bir gurur ve neredeyse mutlulukla doluydu. Beyefendi ona yalnızca her şeyi anlatmakla kalmamış, sözlerinin sonunda: "Sakın Roswitha her şeyi bozmasın" diye de eklemişti. Asıl önemli olan buydu; hanımının durumuna içten bir ilgi beslemiyor değildi; hatta ona acıyor, onun için üzülüyordu. Ama şimdi Johanna'yı her şeyden çok beyefendisiyle arasında bir yakınlık ve gizliliğin doğması bakımından kazandığı utku ilgilendiriyordu.

Normal koşullar altında bu utkusunu ilan edip başarısından yararlanmak Johanna için kolay da olurdu; ama gün durum kendisi için öyle elverişsiz bir hal aldı ki, rakibi beyin güvendiği kişi olmaksızın da konunun içyüzünü daha iyi öğrenebileceğini gösterdi. Johanna Innstetten'in yanında bulunduğu sıralarda aşağıda kapıcı Roswitha'yi içeriye çağırılmış, kadın daha içeriye girer girmez, ona okuması için bir gazete uzatmıştı. "Bakın, Roswitha, seni ilgilendirecek bir yazı var; sonra gazeteyi yeniden bana getirirsiniz. Bu yalnızca Yabancılar Gazetesi; ama Lene şimdi Küçük Gazete'yi almaya gitti. Herhalde onun içinde daha fazla bilgi vardır; şu gazeteciler de her şeyi öğrenirler. Kimin aklına böyle bir şey gelirdi, Roswitha başka zaman pek meraklı olmamasına karşın; kapıcının bu sözlerinden sonra hemen arka merdivenden yukarıya fırlamıştı; tam yazıyı okuyup bitirdiği sırada Johanna yanına geldi.

Johanna Innstetten'in biraz önce kendisine verdiği mektupları masanın üstüne koyarak adremlere bir göz gezdirdi ya da daha doğrusu göz gezdirir gibi yaptı (çünkü mektupların kimlere yazıldığını çoktan biliyordu); sonra sahte bir soğukkanlılıkla: "Bir tanesi Hohen-Cremmen'e gidecek" dedi.

Roswitha: "Buna hiç de şaşmam" diye yanıt verdi.

Johanna, bu görüşü büyük bir şaşkınlıkla karşıladı: "Beyin hiç Hohen-Cremmen'e yazdığı var mı ki buna şaşmıyorsun?"

"Doğru, hiç yazmaz ama şimdi başka... Bakın, b u n u az önce bana aşağıda kapıcı verdi."

Johanna gazeteyi alıp kaim bir çizgiyle işaretlenmiş olan yeri yarı yüksek sesle okumaya başladı: "Gazetemi-

zi baskıya vermeden biraz önce iyi haber alan bir kaynaktan öğrendiğimize göre, (Keith Caddesi'nde oturan) bakanlık danışmanı V. I. ile Binbaşı Crampas arasında dün sabah Arka Pomeranya'nın Kessin kentinde bir düello olmuş, Crampas ölmüştür. Binbaşıyla danışmanın henüz çok genç ve güzel karısı arasında bir zamanlar bir ilişki olduğu söylenmektedir."

Vereceği haberin bir değeri kalmadığını görerek keyfi kaçan Johanna: "Bu gazeteler de her şeyi yazıyorlar" dedi.

Roswitha: "Ya" diye yanıt verdi; "şimdi herkes bunu okuyup benim zavallı, sevgili hanımımı kötüleyecek, dile düşürecek. Hele zavallı binbaşı, ölüp gitmiş."

"Siz ne diyorsunuz Tanrı aşkına, Roswitha? Binbaşı ölmeli miydi? Yoksa bizim bey ölse daha mı iyi olurdu?"

"Hayır, Johanna, bizim bey de yaşasın, hepsi yaşasın. Ben insan öldürülmesinden hoşlanmam, tabanca sesini işitmeye bile dayanamam. Ama düşünün ki Johanna, aradan çok uzun zaman geçmiş; iki üç kez dolanarak düğümlemiş kırmızı bir şeritle sarılı oldukları için bana çok garip görünen o mektuplar artık zamanla sapsarı bir duruma gelmişti. Bir kez altı yıldan uzun bir süredir buradayız; bu denli eski şeyler için insan nasıl böyle bir iş yapabilir?.."

"Ah, Roswitha! Siz hep kendi kafanızın anladığı biçimde konuşuyorsunuz. Doğrusunu isterseniz, bu işte siz suçlusunuz. Sorun mektuplardan çıktı. Ne diye keskiyi getirip asla kırılmaması gereken dikiş masasını kırdınız? İnsan, bir başkasının kilitlediği bir kilidi hiçbir zaman kırıp açmamalıdır."

"Olur şey değil, Johanna! Böyle bir işi benim üstüme atmakla çok kötü ediyorsunuz. Oysa pekâlâ bilirsiniz ki, asıl suçlu sizsiniz! Mutfağa deli gibi koşan sizdiniz; dikiş masasının açılması gerektiğini, sargı bezinin masanın gözünde olduğunu siz söylediniz. Ben de onun üzerine keskiyi alıp geldim. Şimdi de suçlu ben oluyorum. Hayır, diyorum ki..."

"Pekâlâ, sözümü geri alıyorum, Roswitha. Yalnızca bana gelip de 'Zavallı binbaşı' demeyin. Sizin zavallı binbaşınız beş para etmez. Öyle kızıla çalan sarı bıyığı olup da durmadan bıyığını buran bir kimse zararı dokunmaktan başka bir işe yaramaz. İnsan hep kibar ailelerin yanında hizmet etmiş olursa... Ama siz kibarların yanında bulunmamışsınız, sizin eksik yanınız bu, Roswitha... İşte o zaman insan görgünün, onurun, namusun ne olduğunu öğrenir; böyle bir şey olduğu zaman da başka türlü davranılamayacağı, düello edip birinin öldürülmesi gerektiğini bilir."

"Bunu ben de biliyorum; sandığınız kadar aptal değilim. Ama madem aradan o denli uzun zaman geçmiştir."

"Evet, Roswitha sizin bu durmaksızın 'Madem aradan o denli uzun zaman geçmiştir' demenizden de belli oluyor ki, siz bu işlerden hiçbir şey anlamıyorsunuz. Siz hep şu eski öyküyü, kızgın demirle babanızın nasıl üstünüze yürüdüğünü anlatırsınız; ne zaman bir maşa kızdırsam, her seferinde babanızı anımsarım, şimdi ölmüş olan çocuğunuz yüzünden onun sizi nasıl öldürmek istediği gözümün önüne gelir. Evet, Roswitha, siz durmadan bundan söz edersiniz; şu öykünüzü bir Annieciğimize anlatmadığınız kaldı, Annie biraz büyüsün, ona da anlatırsınız. Sizin babanızdan bütün bunların geçmiş olması doğrusu canımı sırtıyor; babanız da alt tarafı bir köy nalbantıymış, bütün

ömründe yalnızca at nallamış ya da araba tekerleklerine lastik geçirmiş... Şimdi siz de aradan çokuzun zaman geçti diye, beyin bütün olanları soğukkanlılıkla karşılamasını istiyorsunuz. Aradan çok uzun zaman geçmiş ne demek? Altı yıl uzun bir zaman değildir. Biraz önce beyin dediğine göre bir daha buraya gelmeyecek olan hanımımız daha yeni yirmi altı yaşma girecek, ağustosta yaşını dolduruyor; bir de bana 'uzun zaman geçmiş' diyorsunuz. Hanım otuz altı yaşında bile olsa, yine de dikkat etmek gerekli; beyefendi hiçbir şey yapmamış olsaydı, kibar insanlar onu 'aralarından çıkarırlardı'. Ama siz bu sözcüğü bilmezsiniz, Roswitha, böyle şeylerden sizin haberiniz yoktur."

"Hayır, ben böyle şeyleri bilmem, bilmek de istemem; ama bildiğim bir şey varsa, o da, sizin beyfendiye tutulmuş olduğunuzdur, Johanna."

Johanna bütün vücudu sarılırcasına sinirli bir kahkaha kopardı.

"Siz yalnızca gülün. Ben bunu çoktandır biliyorum. Halinden belli. Şans eseri beyimizin o tarakta bezi yok... Zavallı hanımım, benim zavallı hanımcığım"

Sorunu tatlıya bağlamak, Johanna'nın işine geliyordu. "Darılmayın, Roswitha" dedi; "sizin yine heyheylerinizi tutmuş; ama bütün köylülerin böyle heyheylерinin tuttuğunu bilirim."

"Olabilir."

"Ben şimdi mektupları götüreyim; kapıcıya öteki gazetenin gelip gelmediğini de sorayım. Onun Lene'yi gazeteyi almaya gönderdiğini söylemiştiniz, değil mi? Herhalde o gazetede daha fazla ayrıntı vardır; bunda hemen hemen hiçbir şey yok."

OTUZUNCU BÖLÜM

Effi ile özel danışman Zwicker'in karısı aşağı yukarı üç haftadır Ems'te bulunuyor, orada küçük zarif bir vilanın giriş katında kalıyorlardı. Onların iki oturma odasının arasında, bahçeye bakan ortak salonda pelesenk ağacından kuyruklu bir piyano vardı; bu piyanoda Effi ara sıra bir sonat, Bayan Zwicker da bazen bir vals çalardı; bu kadın müzikten hiç anlamaz, örneğin *Tannhaeuser* (*) diye Niemann'ın (**) yapıtlarına bayılırdı.

Çok güzel bir sabahtı; küçük bahçede kuşlar cıvıldaşıyor, içinde bir "lokal" bulunan bitişik yapıdan, saatin erken olmasına karşın, birbirine çarpan bilardo toplarının sesi geliyordu. Her iki kadın kahvaltılarını salonda değil, yapının önünde bir iki basamak yükseltilmiş ve üzerine çakıl dökülmüş olan yükseltide yapmışlardı; bu yükseltiden üç basamakla bahçeye iniliyordu. Serin havanın bütün zevkini çıkartabilmek için başlarının üzerindeki tenteyi kaldırtmış olan Effi ile Bayan Zwicker, ellerindeki işi olduk-

(*) *Tannhaeuser*: Richard Wagner'in (1813-1883) 1845'te yazdığı ünlü bir operası. (Çev.)

(**) Walter Niemann: Alman besteci. 1876'da Hamburg'da doğmuş, piyano için bazı yapıtlar vermiştir. (Çev.)

ça sıkı bir biçimde işliyorlar, ancak ara sıra karşılıklı bir iki söz söylüyorlardı.

Effi: "Dört gündür hiçbir mektup alamamamın nedenini bir türlü anlayamıyorum" dedi; "Innstetten bana her gün yazıyordu. Acaba Annie mi hasta? Yoksa kendi mi?"

Bayan Zwicker gülümsedi: "Onun sağlıklı, hem de sapa sağlam olduğunu elbette öğrenirsiniz, sevgili arkadaşım."

Bu sözün söyleniş biçimi Effi'nin hoşuna gitmemişti; genç kadın tam yanıt vermek üzereyken, aslen Bonn (*) dolaylarından olan hizmetçi Afra, kahvaltılık sofrasını toplamak için salondan çıkıp yükseltiye doğru geldi. Bu kız, gençliğinden bu yana yaşamın türlü olgularını Bonnlular öğrencisi ve süvarileri temel alarak ölçüye vurmaya alışmıştı.

Effi, "Afra" dedi; "herhalde saat dokuz olmuştur; postacı henüz gelmedi mi?"

"Hayır, daha gelmedi, hanımefendi."

"Acaba neden?"

"Siegenli (**) olmasına karşın elbette postacının hımbıllığından. Onun serseri ve ölçsüz bir adam olduğunu ben kendisine de söyledim. Saçlarının halini bir görseniz... Öyle sanıyorum ki adamcağız daha saçını ayırmasını bile bilmiyor."

"Afra yine acımasızlığınız tuttu. Düşünün bir kez: Bu bir postacı; her gün o bitmek bilmeyen sıcaklarda..."

(*) Bonn: Ren Bölgesi'nde, Ren ırmağının sol kıyısında bir kent. Batı Almanya'nın başkenti. Üniversitesi ve tarım enstitüsü vardır. Katedrali ünlüdür. Beethoven 1770'te bu kentte doğmuştur. (Çev.)

(**) Siegen: Westfalya'da Arnsberg'e bağlı bir kent. Ren ırmağının sağ kolu olan Sieg kıyısında. Ünlü ressam Rubens 1577'de Siegen'de doğmuştur. Alıncada Siegen sözcüğü aynı zamanda zafer kazanmak anlamına da gelir. Afra, postacının bu adı taşıyan bir kentte doğmasına karşın hımbıl olduğunu vurguluyor. (Çev.)

• "Doğru, efendim. Ancak sıcaklara katlanmasını bilen başka postacılar da var; insanın içinde gayret olursa, iş basardır." Afra daha böyle konuşup dururken, tepsiyi beş parmağının ucunda ustalıklı kaldırarak bahçenin en yakın yolundan mutfağa gitmek için basamaklardan indi.

Zwicker: "Hoş biri" dedi; "üstelik öyle çevik ve canlı ki... Neredeyse onun doğal bir zarafeti olduğunu söyleyeceğim geliyor. Biliyor musunuz, sevgili Barones, bu Afra bana... Afra da son derece güzel bir ad; hatta bir Azize Afra (*) bile varmış.Ama bizim Afra'nın o azizenin soyundan geldiğini hiç sanmıyorum..."

"Siz asıl söylemek istediğinizi unuttunuz; Afra adını ele alarak şimdi bu konuya daldınız..."

"Yok, unutmadım sevgili dostum, işte yine asıl konuya giriyorum. Bu Afra'nın bana, evinizde gördüğüm o yapılı kızı anımsattığını söylemek istiyordum..."

"Doğru, haklısınız. Aralarında bir benzerlik var. Yalnızca bizim Berlinli hizmetçimiz, Afra'dan çok daha sevimli; özellikle de onun saçları daha güv ve güzel. Johanna'nınki kadar güzel, san saç ömrümde görmedim. Bu tür saçların azı görülür ama o gürlükteğine pek raslanmaz..."

Bayan Zwicker gülümsedi. "Genç bir kadının, hizmetçisinin sarı saçlarından, saçlarının gürlüğünden böyle hayranlıkla söz etmesi gerçekten de ender işitilir. Bu halinizin benim çok hoşuma gittiğini biliyor musunuz? Hizmetçi seçerken insan cidden hep kararsızlığa düşüyor. Hizmetçilerin güzel olması gereklidir; çünkü gözleri siyah halkalar-

(*) Afra (ölümü M. S. 304): Roma İmparatoru Diocletianus zamanında Augsburg'da dinine olan bağlılığı dolayısıyla öldürülen bir Katolik azizesi. (Çev.)

la çevrili, soluk yüzlü, kazık gibi kadınların kapıda görünmesi her konuğu, özellikle de erkekleri rahatsız eder; şans eseri koridorlar ve holler çoğunlukla çok karanlıktır. Ama insan evinde böyle gösterişe ve konuklar üzerinde bırakılabilecek İlk izlenime fazla önem verir ve böylece bu güzel kıza birbiri ardı sıra beyaz, şık önlükler armağan ederse, o zaman da artık tek bir sakin anı bile kalmaz ve 'sakin fazla düşüncesizce davranmış olmayayım?', 'acaba kendime gerekenden fazla mı güvendim?' diye kendi kendisine sorup durumu önlemek için bir çareye gerek olup olmadığını merak etmeye başlar. Şu çare sözcüğü de Zwicker'in en sevdiği sözcüktür; bu sözcükle benim canımı çok sıkmıştır; ama hiç kuşkusuz bütün özel danışmanların böyle sevdiği sözcükler vardır."

Effi bunları çok değişik duygularla dinliyordu. Bayan Zwicker birazcık farklı olsa, bütün bu sözler insanda çok hoş bir etki bırakabilirdi. Ancak o olduğundan farklı olmadığı için, Effi başka bir zaman kendisini belki de neredeyse neşelendirebilecek biçimdeki bu sözlerden şimdi pek az hoşlanıyordu.

"Özel danışmanlar için söyledikleriniz çok doğru. Innstetten'in da böyle alışkanlıkları vardır; ama ben kendisine bakar bakmaz, hatasını hemen anlayıp güler ve kullandığı deyişler için özür diler. Eşiniz herhalde çok uzun zamandır memuriyette ve kesinlikle sizden yaşlı olsa gerek..."

Bayan Zwicker bu sözü yadsırcasına iğneli bir biçimde: "Pek az" dedi.

"Kısaca söylemek gerekirse, sözünü ettiğiniz biçimdeki korkuları pek anlamıyorum. Bir kez, görgü denen güç hep vardır..."

"Öyle mi dersiniz?"

"...Sonra özellikle de sizin böyle endişe ve korkular geçirecek bir kadın olmanızı düşleyemiyorum bile. Şu noktaya şimdi açıkça değinecek olmamı başılayın ama, erkeklerin 'çekicilik' dedikleri şey sizde var. Neşelisiniz, erkekleri kendinize çekmek, kışkırtmak gücüne sahipsisiniz; eğer saygısızlık saymazsanız, bu artamlarınız dolayısıyla size sormak isterim: Söyledikleriniz, başınızdan geçen üzücü olaylara mı dayanıyor?"

Zwicker: "Üzücü mü?" diye sordu. "Ah, sevgili küçüğüm! Bu fazla güçlü bir sözcük. İnsanın başından öyle şeyler geçse bile yine fazla, çok fazla güçlü bir sözcük. Sonunda herkesin başına gelebilecek bu gibi olaylara karşı koyacak kendi yardımcı güçleri ve çareleri vardır. Böyle şeyleri çok da fazla trajik olarak değerlendirmemelisiniz."

"Neyi söylemek istediğinizi pek iyi anlayamıyorum. Günahın ne olduğunu bilmez değilim, bunu ben de biliyorum. Ama insanın kötü düşüncelere kapılmasıyla bu gibi şeylerin yarı huya ya da bütün bir ömür boyunca süren bir alışkanlığa dönüşmesi arasında bir fark vardır. Özellikle de bir insan kendi evinde..."

"Bundan söz etmek istemiyorum; doğrusunu söylemek gerekirse, bu bakımdan da çok güvensizi midir; daha doğrusu bir zamanlar güvensizdim; ama artık bütün bunlar geçmişte kaldı. Güvensizliğime karşın doğrudan doğruya evde geçebilecek olayları kastettiğim yok ama, dışardaki alanlar da geniş. Erkeklerin kır gezintilerinden söz ettiğini hiç işittiniz mi?"

"Kuşkusuz, Innstetten'ın kır gezintilerine daha fazla eğilimi olmasını çok isterdim..."

"Bunu bir düşünün, sevgili dostum. Zwicker, Saatwinkel'den ayrılmak istemezdi. Size yalnızca şunu söyleyeyim:

Bu adı işitmek bile hâlâ yüreğimi sızlatıyor. Şu bizim sevgili eski Berlinimizin dolaylarındaki bütün o eğlence yerleri bende aynı etkiyi bırakır. Sevgili Berlinimiz dedim; çünkü Berlin'i her şeye karşın yine de severim. Ancak sözünü ettiğim o yerlerin adları bile insana endişe ve ürküntü verir. Gülümsüyorsunuz. Ama siz kendiniz söyleyin, sevgili dostum: (Charlottenburg'la Berlin arasında artık pek bir fark kalmadığına göre) büyük bir kentin hemen hemen kapıları önünde denecek denli yakınında, ancak bin adımlık bir uzaklık içinde insan arka arkaya bir Pichelsberg^, bir Pichelsdorf'a ve bir Picheiswerder'e raslarsa, bu büyük kentten ve kentteki ahlak durumundan ne bekleyebilirsiniz? Üç Pichel (*) çok fazla. Bütün dünyayı arsanız, bunu hiçbir yerde bulamazsınız."

Effi bu sözleri başıyla onayladı.

"Ve bütün bunlar", diyerek sözlerini sürdürdü, "Havel (***) yönündeki yeşil ormanında, batıya doğrudur; orada kültür ve kibarlık vardır. Ama bir de öteki yöne, Spree'nin (***) yukarısına doğru gidin. Treptow (****) ve Stralau'dan söz etmiyorum, oraları yine de önemsiz ve zararsız yerlerdir. Ne var ki özel haritayı elinize alacak olursanız Kieckebusch, Wuhlheide gibi tuhaf adların yanında öyle adlara raslarsanız ki... Zwicker'in bunları nasıl söylediğini bir işitmeliydiniz... Böyle kaba adlarla kulağınızı rahatsız etmek istemem. Ama hiç kuşkusuz yeğlenen yerler özellikle de bun-

(*) Pichel: "İçkili eğlenti" anlamına gelir. (Çev.)

(**) Havel: Aşağı Elbe ırmağının sağ kolu. Dambecker gölünden gelir. Birçok göl oluşturur. (Çev.)

(***) Spree: Havel'in sol kolu. Schwieloch ve Müggel göllerinden, Berlin'den geçer. Spandau dolaylarında Havel'e dökülür. 403 km. uzunluğundadır. 182 km.'si gemi ulaşımına elverişlidir. (Çev.)

(****) Treptow: Berlin'in bir semti. Spree kıyısındadır. (Çev.)

lardır. Ben böyle kır gezintilerinden nefret ederim; halk bunları eski Prusya biçimi arabalarla gidilen bir gezinti gibi düşünür; ancak gerçekte bu gezintilerde toplumsal bir devrimin tohumları gizlidir. 'Toplumsal devrim' derken, hiç kuşkusuz manevi devrimi söylemek istiyorum; yoksa öteki devrimlerin modası geçti. Zwicker bile bana son günlerinde: "Sözüme inan, Sophie, Satürn kendi çocuklarını yiyor" (*) derdi. Elimi vicdanıma koyarak şunu itiraf etmek zorundayım ki, bütün eksiklik ve yanlışlarına karşın Zwicker'in filozofça işleyen bir kafası ve tarihsel gelişmeyi sezmede doğal bir yeteneği vardı... Ama sevgili Bayan von Innstetten, her zaman çok nazik olmakla birlikte şimdi sözlerimi tek kulağınızla dinlediğinizi görüyorum; elbette böyle olacak; çünkü postacı karşıdan görüldü, yüreğiniz oraya uçarak mektuptaki sevgi dolu sözleri şimdiden okumaya çalışıyor... Ee, ne getiriyorsunuz bakalım, haylaz postacı?"

Bu arada postacı masaya kadar gelmişti; çantasından birçok gazete, iki berber ilanı ve sonunda Barones von Innstetten'a büyük, taahhütlü bir mektup çıkardı.

• Efi makbuzu imzaladıktan sonra postacı çekilip gitti. Bayan Zwicker berber ilanlarına göz gezdiriyordu; şampuan fiyatlarında indirim yapıldığını okuyarak güldü.

(*) Satürn (Latincesi Saturnus, Yunancası Kronos): Gök Tanrısı Uranüs ile Toprak Tanrısı Gaia'nın oğlu, Sibel'in kocası ve Jüpiter, Neptün, Plüton ve Jünon'un babasıdır. Titan'a verdiği bir söz dolayısıyla çocukları doğar doğmaz onları parçalayıp yemek zorundaydı. Sibel, Jüpiter'in yerine bir taş koyarak onu kurtarmış ve Satürn bu taşı yutmuştur. Daha sonra Jüpiter'in, babasını tahttan indirerek gökten kovması üzerine Satürn, Latium'a sığınmış, orada gönenç, bolluk, barış ve erinç içinde bir "altın çağ" yaratmıştır. Kavuştukları iyilik ve nimetlerden yararlanacak yerde çıkardıkları karışıklıklar ve yaptıkları kötülükler yüzünden zarar gören insanları betimlemek için Satürn'ün kendi çocuklarını yemesi örnek olarak anılır. (Çev.)

Effi onu dinlemiyor, aldığı mektubu açmakta nedenini anlayamadığı bir ürkeklik duyarak parmaklarının arasında çeviriyordu. Mektup taahhütlüydü; kaim bir zarfa konmuş, iki büyük mühürle mühürlenmişti. Bu ne demekti? Genç kadın posta damgasına baktı: "Hohen-Cremmen" yazısını okudu. Adres, annesinin el yazısıyla yazılmıştı. Beşinci gün olduğu halde Innstetten'dan hâlâ tek bir satır bile yoktu.

Effi, sedef saplı bir iş makası alarak zarfın uzun yanını yavaş yavaş kesti ve yeni bir sürprizle karşılaştı. Mektup kâğıdı, annesinin yazdığı sık satırlarla doluydu; ancak kâğıdın arasına geniş bir banda sarılı paralar konmuştu; bandın üstüne, konan paranın miktarı babasının el yazısıyla ve kırmızı kalemle yazılmıştı. Para paketini yeniden zarfa koydu, salıncaklı sandalyede kendisini geriye vererek mektubu okumaya başladı. Ancak fazla sürdüremedi; satırlar gözlerinin önünden kayboldu, mektup elinden kaydı, yüzündeki bütün kan çekiliverdi. Sonra eğilip mektubu yerden aldı.

"Ne oldunuz, sevgili dostum? Kötü haberler mi var?"

Effi bu soruyu başıyla onayladı; ancak başka bir yanıt vermedi; yalnızca bir bardak su rica etti. Suyu içtikten sonra dedi ki: "Fenaliğim şimdi geçer, sevgili dostum; ama biraz odama çekilmek istiyorum... Bana Afra'yı gönderir misiniz?"

Yerinden kalkıp salona girdi; orada, piyanonun yanında kendisini duyumsayarak piyanoya dayanabildiğinden bir ferahlık duyduğu belliydi. Böylece sağdaki odasına kadar geldi; eliyle araştıra araştıra kapıyı açıp karşiki duvara bitişik yatağını bulunca, baygın bir durumda oraya yığılıverdi.

OTUZ BİRİNCİ BÖLÜM

Dakikalar geçmişti. Effi kendine gelince, pencerenin yanında duran bir iskemleye oturarak sakin sokağa bakmaya başladı. Hiç olmazsa sokakta biraz gürültü ve kaynaşma olsaydı., ama şoseye yalnızca güneşin ışığı vuruyor, arada da parmaklık ve ağaçların gölgeleri görülüyordu. Dünyada tek başına olma duygusu bütün ağırlığıyla genç kadının üstüne çöküyordu. O daha bir saat önce, kendisini tanıyanların hepsi tarafından sevildiğini bilen, mutlu bir kadındı; şimdise kimse onu kabul etmiyordu. Mektubun ancak baş tarafını okumuştı; ancak durumunu açıkça anlayabilmesi için bu yeterliydi. Nereye gidecekti? Buna yanıt bulamıyor, ama burada çevresini saran her şeyden uzaklaşmak için derin bir özlem duyuyordu; bütün olanları yalnızca "ilginç bir olay" diye karşılayacak ve göstereceği ilgi kesinlikle merakının ölçüsünü aşamayacak olan şu Bayan Zwicker'den de kurtulmak gerekliydi.

"Nereye gideceğim?"

Önündeki masada mektup duruyordu; ancak mektubun gerisini okumaya cesareti yoktu. Sonunda: "Daha neden korkuyorum?" dedi. "Bir zamanlar kendi kendime söylediklerimden başka daha ne söylenebilir? Bütün bunlara neden olan adam öldü, kendi evime dönmem olası de-

ğil; birkaç hafta içinde ayrılmamıza karar verilecek, çocuğu babasına bırakacaklardır. Elbette. Ben suçluyum ve suçlu bir kadın çocuğunu yetiştiremez. Üstelik ona neyle bakacağım? Kendimi pekâlâ geçindirebilirim. Bakalım, anem bu konuda ne yazıyor, yaşamıma nasıl bir yön vermemi düşünüyor."

Bu sözleri söyleyerek, son bölümünü de okumak için mektubu yeniden eline aldı.

"... Şimdi senin geleceğine gelelim, Effciğim. Artık sen başının çaresine kendin bakmak zorundasın ve dış durumlar olarak verdiği oranda bizden koruma göreceğine emin olabilirsin. En iyisi ancak Berlin de yaşaman olacaktır (büyük bir kent böyle durumlarda en uygun yerdir); orada, kendilerini normal yaşamdan yoksun bırakan birçok kimseden biri de sen olursun. Tek başına bir yaşam sürmen gerek; bunu istemediğin takdirde, her halde kendi çevrenin düzeyinden aşağıya inmek zorunda kalırsın, içinde yaşamış olduğun çevre, sana artık kapalı olacaktır. Bizim (ve seni tanıdığımız göre senin) için en üzücü olan şey, ana-baba evinin de sana kapanmasıdır; Hohen-Cremmen de sana sakın bir yer sağlayamayız, evimize sığmazsın; çünkü bu, evimizi bütün dünyaya kapamak demektir. Böyle bir şey yapmayı da kesinlikle istemiyoruz. Bunu istemememiz, çevreye fazla bağlı olduğumuz ve 'toplum' denen şeyden ayrılmak, bize katlanılmaz bir yoksunluk gibi görüldüğü için değildir; hayır, bundan değil. Ancak yalnızca bir düşüncemizi herkese açık bir biçimde söylemek -sözlerimi senden e*k,nuituybrum- yaptığın, çok sevdiğimiz biricik kızımızın yaptığı yanlış tüm dünyanın önünde bildirmek istiyoruz."

Effi mektubu okumayı sürdüremedi; gözlerini dolduran yaşlara boş yere karşı koyduktan sonra, kendini tutamayarak hıçkırıklar içinde ağladı, ağladı... Ağlamak içine biraz olsun ferahlık vermişti.

Yarım saat sonra kapı vuruldu; Effi'nin "buyrun" demesi üzerine Bayan Zwicker göründü.

"Girebilir miyim?"

Artık hafifçe örtünmüş ve ellerini kavuşturmuş bir durumda divanda yatan Effi: "Kuşkusuz, sevgili dostum" dedi. "Bitkin bir durumdayım, olabildiğince kendime çekidüzen vermeye çalıştım. Bir iskemle alıp oturur musunuz?"

Bayan Zwicker, üstünde bir çiçek vazosu duran masa kendisiyle Effi arasında olacak biçimde oturdu. Effi, hiçbir şaşkınlık ve çekinme belirtisi göstermiyor, durumunda hiçbir değişiklik yapmıyordu; birbirine kavuşuk duran ellerini bile açmamıştı. Karşısındaki kadın ne düşünürse düşünsün, Effi için artık fark etmiyordu; yalnızca gitmek istiyordu.

"Üzücü bir haber mi aldınız?"

Effi, "Üzücü de söz mü?" dedi. "Birbirimizden hemen ayrılmamızı gerektirecek denli üzücü. Daha bugünden gitmek zorundayım."

"Saygısızca bir merak göstermiş olmayayım ama, acaba Annie'ye mi bir şey olmuş?"

"Hayır, Annie'ye bir şey olmamış. Haberi Berlin'den değil, annemden aldım. Annem beni merak ediyor; onun bu merakım gidorm^m gerek ya da bunu yapamasam bile hiç olmazsa annemin yanında bulunmalıyım."

- "Ems'teki şu son günleri sızsiz geçirmek zorunda ka-

lacağım için çok üzölmeme karşm, size hak veriyorum. Siz bir yardımım dokunabilir mi?"

Effi yanıt veremedten Afra odaya girerek biraz önce öğle yemeği için toplanıldığını bildirdi. Herkes büyük bir heyecan içindeymiş: Sanıldığına göre, imparator üç hafta kalmak için gelecekmiş, sonra büyük manevralar yapılacakmiş; Bonn'daki süvariler de geliyormuş.

Bayan Zwicker, hemen o zamana değin kalmanın sıkıntıya değip değmeyeceğini hesaplayarak değeceğine karar verdi; sonra da Effi yemekte bulunamayacağı için onun adına özür dilemek üzere yemek salonuna gitti.

Zwicker'in arkasından Afra da gitmek isteyince Effi, "Durun biraz, Afra, eğer bir ara boş kalırsanız, eşyamı toplamama yardım etmek için bir çeyrek saat kadar benim yanına gelin. Bugün yedi treniyle gitmek istiyorum." dedi.

"Bugün mü? Ah, hanımefendi, çok yazık! Güzel günler daha yeni başlıyor."

Effi gülümsedi.

*

Daha birçok şey öğreneceğini uman Bayan Zwicker, "Bayan Barones"e eşlik etmekten güçlölkle vazgeçebilmişti. Effi "Garda insan hep çok telaşlı olur; ancak kendi yeriyle, eşyasıyla ilgilenebilir. Onun için yolcular sevdipleri insanlarla önceden esenleşir" diyerek ondan ayrılmıştı. Bayan Zwicker bunun bir bahane olduğunu pek güzel sezmele birlikte Effi'nin sözlerini onayladı; Zwicker, feleğin çemberinden geçmiş bir kadındı; bir sözün içten olup olmadığını derhal anlardı.

Afra, Effi'yi gara değin geçirdi; bir dahaki yaz yeniden geleceği konusunda kendisinden kesin söz aldı; Af-

ra'ya göre Ems'e bir kez gelen, tekrar tekrar gelirdi. Bonn dışında, Ems dñnyanın en güzel yeriydi.

Bu arada Bayan Zwicker mektup yazmak için oturmuştu. Ama salondaki biraz sallantılı rokoko yazıhanenin başına geçmemiş, verandada, daha ancak on saat önce Effi ile üzerinde kahvaltı ettikleri masanın kıyısına yerleşmişti.

Daha önce de ahabplık ettiği ve halen Reihenhall'da bulunan Berlinli bir kadına yazacağı mektubun hoş karşılanacağına seviniyordu. Her iki kadın uzun zaman önce birbirleriyle çok iyi anlaşmışlardı; bütün erkekler karşı büyük bir kuşku beslerlerdi. Genellikle erkekleri ve özellikle de "güçlü" olduğu söylenen erkekleri, akla uygun biçimde kendilerinden beklenebilecek cesarettten yoksun görürlerdi. "Sıkılğanlıklarından nereye bakacaklarını bilemeyen toyların, kısa bir incelemeden sonra hep en iyi erkekler oldukları anlaşılır; gerçekte Don Juanlar ise her seferinde insanı bir düş kırıklığına uğrattırılar." İki arkadaş arasında değiş tokuş edilen filozofça önermeler işte bu türdendi.

Bayan Zwicker mektubunun ikinci yaprağına gelmişti; işlediği "Effi" konusunu şu biçimde sürdürüyordu:

"Kısacası o çok hoş, sevimli, açıkyürekli görünen bir kadındı; soyluluğundan gururlanmazdı (ya da bu gururunu saklamakta büyük bir ustalığı vardı). Kendisine ilginç bir şey anlatılınca hep büyük bir ilgi gösterirdi; benim de ona bol bol ilginç öyküler anlattığımı sana yazmaya elbette gerek yok. Bir kez daha belirtmek gerekirse, henüz yirmi beşinde ya da yirmi beşten pek fazla olmayan çekici, genç bir kadın... Bununla birlikte onun dingin ve erinç içinde bir

yaşamı olduğuna hiç inanmadım, şu anda da inanmış değilim ve şimdiyse bu konudaki inancımın belki de en az olduğu söylenebilir. Bugünkü mektup olayı - bunun ardında gerçek bir macera gizli. Bundan emin olduğumu söyleyebilirim. Aksi çıkarsa böyle bir olayda ilk kez yanılmış olacağım. Onun, ilgi gören Berlinli vaizlerden hoşlanarak söz etmesi, her birinin dindarlık derecesi hakkında görüşler ileri sürmesi, kendisinden en küçük bir kötülük çıkamayacakmış gibi saf bakışları... Bütün bunlar benim kendisi hakkındaki inancımı... Ama işte bizim Afra geldi. Sanırım Afra dan sana daha önce de söz etmiştim. Hoş bir kadın. Masanın üstüne bir gazete bıraktı; bu gazeteyi pansiyon sahibesi bana göndermiş. Mavi kalemle çizilmiş bir yer var. İzin verirsen, ilk önce şu yazıyı okuyayım...

Hamiş. Gazete oldukça ilginçmiş ve tam zamanında gelmiş. Mavi kalemle çizili yeri kesip mektubuma iştiriyorum. Tahminimde yanılmadığımı buradan anlayacaksınız. Acaba Crampas kim olabilir? İlk önce insanın pusula ve mektup yazması, sonra üstelik de başkasının yazdıklarını saklaması inanılır şey değil! Sobalar, şömineler ne güne duruyor? Hiç değilse, şu düello çılgınlığı sürdüğü sürece böyle işler yapmamalı; mektup yazma sevdası, belki ileride gelecek bir kuşağa (o zaman tehlikesiz olacağı için) izin verilebilir. Ama biz daha o günlere erişemedik. Genç Barones'e çok acıyorum; insanın kendini beğenmemesi olası olmadığı için de, tek avantajım, bu konuda yanılmış olmamdır. Olay pek o kadar da basit değildi. Tahminleri bu kadar güçlü olamayan bir kimse belki kolayca yanılabilirdi. Her zaman olduğu gibi senin,

Sophien."

OTUZ İKİNCİ BÖLÜM

Üç yıl geçmişti; Effi aşağı yukarı o kadar zamandan bu yana Askani Alanı ile Halle Kapısı arasındaki Königgeraetz Sokağı'nda küçük bir dairede oturuyordu: Önde ve arkada birer oda, daha arkada da küçük bir hizmetçi odasıyla mutfak vardı; bütün bunlar son derece basit ve orta halli bir ev görünümü sunuyordu. Yine de burası çok şirin bir yerdi ve her görenin, belki de en çok, yaşlı özel danışman Runimschüttel'in hoşuna gidiyordu. Oraya ara sıra uğrayan Rummschüttel, zavallı genç kadının yalnızca artık çok eski zamanlarda kalmış olan romatizma ve nevralsi güldürüsünü bağışlamakla kalmamış, o zamanlardan bu yana bütün olanları da hoş görmüştü. Çünkü yaşlı doktor başka şeyler de biliyordu. Artık seksenine yaklaşmıştı; ancak birkaç zamandır oldukça sık hastalanan Effi, bir mektup yazarak Rummschüttel'in gelmesini rica ettiğinde, doktor ertesi gün öğleden sonra hemen gelir ve dairenin çok yüksek olması dolayısıyla genç kadının özür dilemesine karşı çıkardı. "Özür dilemek yok, hanımefendi; çünkü ilkince bu benim işim, ikincisi de üç kat merdiveni hâlâ bu denli kolay çıkabildiğime hoşnuttun ve bundan neredeyse gurur duyuyorum. Sonunda buraya doğa dostu ve görünüm

âşığı olarak değil, doktor olarak geldiğim için rahatsız etmekten korkmasam, yalnızca sizi görmek ve şu arkadaki pencerenizin yanında birkaç dakika oturmak amacıyla daha sık gelirdim. Sanırım siz bu görünümün değerini tam anlamıyla bilmiyorsunuz."

Effi: "Yok, görünümü ben de beğeniyorum" dedi.

Ancak Rumschüttel buna aldırmayarak sözünü sürdürüyordu: "Lütfen, hanımefendi, buraya yaklaşın... Yalnızca bir dakika... Ya da izin verin, pencereye kadar gelmenize ben yardım edeyim. Bugün görünüm yine olağanüstü... Hele şu çeşitli tren yollarına bakın; üç, hayır, hayır dört tane var; üzerlerinden sürekli trenler gidip geliyor... Bakın şimdi şu tren yine bir ağaç kümesinin arkasında kayboluyor. Gerçekten de olağanüstü bir görünüm. Güneş beyaz dumana ne güzel vuruyor! Matthaer Mezarlığı hemen arkada bulunmasa, burası ideal bir yer olurdu."

"Ben mezarlıkları görmekten hoşlanırım."

"Evet, siz böyle söyleyebilirsiniz. Ama bizler! Evet bizler, şurada birkaç mezar daha az olamaz mıydı, diye hep kendi kendimize sorarız. Şimdi asıl amacımıza gelelim: Genellikle sizden hoşnutum, hanımefendi; yalnızca Ems'i ağzınıza bile almak istemediğinizden yakınıyorum. Ems, sizin nezle türü hastalıklarınıza son derece iyi gelir..."

Effi susuyordu.

"Evet, Ems size son derece iyi gelir. Ama madem orayı istemiyorsunuz (ben de buna razı oluyorum), öyleyse burada maden suyu için. Üç dakikada Prens Albrecht Bahçesi'ne giderseniz; gerçek bir içme yerinin müziği, tuvaletleri ve türlü türlü eğlenceleri olmasa bile, önemli olan maden suyudur."

lif Ti bu öneriyi kabul etmişti; Rummschüttel şapkasıyla bastonunu aldı. Ancak gitmeden önce birkaç kez daha pencereye yaklaştı. "Şu Kreuzberg tepesinin setler halinde düzeltileceğinden söz ediyorlar; kenti yönetenlerden Tanrı razı olsun. Şu arkadaki çorak yer de bir kez yeşilliklerin içine girse... Pek şirin bir ev. Size neredeyse imreneceğim geliyor... Çoktandır bir şey daha söylemek istiyordum, hanımefendi: Bana her zaman çok övücü, sevimli mektuplar yazıyorsunuz. Bundan hoşnut olmamak elde mi? Ama her seferinde mektup yazmak sizin için yorucu olur... Bana yalnızca Roswitha'yi gönderin, yeter."

Effi, doktora teşekkür etti. Bunun üzerine ayrıldılar.

* * *

Rummschüttel: "Bana yalnızca Roswitha'yi gönderin..." demişti. Öyleyse Roswitha Effi'nin yanında mıydı? Keith Caddesi'nde olacağı yerde Königgraetz Sokağı'nda mı oturuyordu? Kuşkusuz oradaydı, üstelik çok uzun zamandan, Effi, Königgraetz Sokağı'nda oturalı bu yana oradaydı. O eve taşınılmadan daha üç gün önce Roswitha sevgili hanımefendisini görmeye gelmiş ve bu, her ikisi için de büyük bir gün olmuştu. Öyle ki, zaman geçmiş bile olsa, o günün burada anlatılması gereklidir.

Effi, Hohen-Cremmen'den annesinin gönderdiği mektubu alıp daha akşam treniyle Ems'ten Berlin'e döndüğünde, hemen bağımsız bir ev tutmamış, bir pansiyonda oturmayı denemişti. Ancak pansiyon yaşamı da onun pek hoşuna gitmedi. Pansiyonu yöneten iki kadın iyi yetişmiş, saygılı kimselerdi; meraklı olma huyundan da çoktan vazgeçmişlerdi. Oraya o denli çok insan geliyordu ki, her birinin gizlerini ayrı ayrı öğrenmek, yalnızca işlerin düzenini boz-

maktan başka bir şeye yaramazdı. Bayan Zwicker'in gözlerinde parlayan merakı hâlâ unutamayan Effi, pansiyoncuların bu sakınganlığından büyük bir ferahlık duyuyordu; ancak aradan on dört gün geçince, gerek maddi gerekse manevi bakımdan orada egemen olan genel havanın kendisi için katlanılabilir bir şey olmadığını iyice anladı. Sofrada çoğunlukla yedi kişi olurlardı; pansiyon sahiplerinden biri dışardaki işleri yürüttüğü için sofradakiler, öteki pansiyon sahibiyle Effi'den başka yüksek okula giden iki İngiliz kızı, Saksonyalı soylu bir bayan, ne yaptığını kimsenin bilmediği Galiçyalı çok güzel bir Yahudi kızı ve Pomeranya'nın Polzin kentinden bir eğitmenin ressam olmak isteyen kızıydı. Bu, kötü bir topluluktu, İngiliz kızlar, ressam olma çabasındaki Polzinli kızla uğraşıp durur, ama işin garibi, onunla bir türlü başa çıkamazlardı. Bu karşılıklı böbürlenmeler hiç de hoş olmuyordu; bununla birlikte yalnızca maddi ve dışsal bakımından pansiyonun havası da buna eklenmiş olmasa, tartışmalarda edilgen davranan Effi, bu manevi havanın baskısına belki de dayanabilirdi. Pansiyonun asıl havasının nereden geldiği belki belli değildi ama, Effi'nin soluğunu daralttığı kesindi. Bu maddi neden dolayısıyla genç kadın, oturacak başka bir yer aramak zorunda olduğunu çok çabuk fark etti. Aradığı evi de oldukça yakın bir yerde buldu. Bu, yukarıda anlatılan Königgrätz Sokağı 'ndaki daireydi. Daireye güz başlangıcında yerleşilecekti; bunun için gereken her şeyi sağlamıştı. Artık eylülün son günlerinde pansiyondan kurtulacağı zamana değin olan saatleri sayıyordu.

O son günlerden biriydi; bir çeyrek saat önce yemek odasına çekilmiş, büyük çiçekli bir yün kumaşla kaplı olan

bir ot minderin üstünde dinlenmeyi düşünüyordu; yavaşça kapısına vuruldu.

"Buyrun."

Hizmetçilerden biri içeriye girdi; bu, hep pansiyonun koridorunda durmaktan oraya sinmiş olan kokuları giysisinin katları arasında her yana sürükleyen, otuzlarının ortasında, hasta tavırlı bir kadıncağızdı. "Bağışlayın, hanımefendi, biri sizinle görüşmek istiyor" dedi.

"Kim?"

"Bir kadın."

"Adını söyledi mi?"

"Evet. Roswitha."

Effi bu adı işitir işitmez yan uykusunu hemen açarak yerinden fırladı, koridora koştu. Roswitha'yi iki eliyle yakalayıp odasına çekti.

"Roswitha. Sen ha? Ne kadar sevindim. Ne haber getiriyorsun? Elbette iyi bir haber, değil mi? Bu denli iyi, dost bir yüz ancak iyi bir haber getirebilir. Ah, ne denli mutluyum, seni öpeceğim geliyor; ömrümde bu denli sevinebileceğimi hiç ummazdım. Benim iyi yürekli, sevgili Roswithacığım, nasılsın bakalım? Çinlinin hortlaklık ettiği zamanları hâlâ anımsıyor musun? Onlar mutlu zamanlardı. O zaman mutsuz olduğumu sanıyordum; çünkü yaşamın acı yanını henüz tanımamıştım. Artık onu da öğrendim. Ah, bir hortlağın dünyadaki en kötü şey olmadığını çoktandır biliyorum! Gel, Roswithacığım, gel de yanıma otur, bana anlat.. Ah, öyle göreceğim geldi ki! Annie ne yapıyor?"

Roswitha adeta konuşamıyor ve tuhaf bir görünüşe sahip olan odada çevresine bakmıyordu. Tozlu gibi görünen kül rengindeki duvarlar, yaldızlı dar çantalarla çerçeve -

leninisti. Sonunda Roswitha kendini toparlayarak beyni Glatz'tan (*) döndüğünü söyledi; yaşlı imparator onun altı hafta kalmasını istemiş; Roswitha da yalnızca, gözetime gereksinimi olan Annie için beyin dönmesini beklemiş. Çünkü Johanna, iyi bir kadın olmakla birlikte henüz çok güzelmış, kendisiyle çok fazla ilgiliymiş, kim bilir başında ne yeller esermiş. Ama şimdi bey çocuğa dikkat edeceği ve her konuda gerekeni yapabileceği için Roswitha da gelip hanımefendisinin nasıl olduğunu görmek istemiş...

"İyi ettin, Roswitha..."

...Evet, Roswitha, hanımefendisinin bir eksiği olup olmadığını, kendisine gereksinim duyup duymadığını anlamak istiyormuş; eğer öyleyse hemen onunla kalacak, ona yardım edecek ve elinden gelen her şeyi yapacaktı; hanımının yine iyi olması için çalışacaktı.

Effi minderin köşesine çekilerek dayanmış, gözlerini kapatmıştı. Ama birdenbire doğrulup dedi ki: "Evet, Roswitha, söylediğin iyi bir düşünce. Çünkü sana da haber vereyim, ben bu pansiyonda kalmayacağım; sokağın ilerisinde bir apartman dairesi tuttum, eşya da edindim, üç gün sonra oraya yerleşmek istiyorum. Yeni evimize seninle birlikte gider ve sana: "Hayır, Roswitha, dolabı oraya değil, şuraya koyalım, aynayı da buraya yerleştirelim" diyebilirsem, seninle birlikte olursam çok sevinirim. Sonra, bütün o ağır işlerden yorulunca, sana "Haydi Roswitha" derim "şimdi git de bize karşıdan bir şişe bira al; insan çalışırsa içmek ister; olanak bulursan, lokantadan da iyi bir şeyler getir; tabakları sonra yeniden götürürsün." Ya, Roswitha, bunu ak-

(*) Glatz: Aşağı Silezya'da Breslau'ya bağlı bir kent. (Çev.)

hmdan geçirdiğim zaman yüreğim iyice ferahlıyor. Ama sana sormam gerekli: Her şeyi iyice düşündün mü? Çok bağlı olduğun Annie'den söz etmek istemiyorum; gerçi o senin kendi çocuğun gibidir. Ama buna karşın, Annie'ye nasıl olsa bakılır; Johanna da ona düşkündür. Öyleyse bu bakımdan hiçbir sakınca yok. Ancak yeniden benim yanıma gelmek istersen, her şeyin ne denli değişmiş olduğunu bir kez düşün. Ben artık eskisi gibi değilim; şimdi çok küçük bir apartman dairesi tuttum; kapıcı da senin ve benim için pek fazla sıkıntıya katlanmayacaktır. Geçinmemiz de kıtı kıtına olacak ve her zaman ancak eskiden perşembe yemeği dediğimiz gibi yemek yiyebileceğiz; bilirsin ya, o zamanlar perşembe günleri temizlik yaptığımız için yemekleri üstünkörü geçiştirirdik. Hâlâ anımsıyorsun, değil mi? O günler bazen zavallı Gieshübler'in de gelip bizde yemeğe kaldığını ve sonra da "Böyle nefis yemek ömrümde yemedim" dediğini de anımsıyor musun? Onun her zaman böyle çok nazik olduğunu herhalde unutmamı şsındır. Çünkü aslında kentte yemekten anlayan tek insan oydu. Ötekiler her şeyi güzel bulurlardı."

Roswitha, hanımının ağzından çıkan bütün sözcükleri büyük bir sevinçle dinliyor ve her söylediğinden hoşnut oluyordu. Ama sonunda Effi yeniden şöyle dedi: "Sen bütün bunları iyice düşündün mü? Çünkü -şunu söylemek zorundayım ki- eskiden yemeklerimiz çok iyiydi; sen de yıllardır iyi yemeklere alıştın; tatumlu davranmamıza hiç gerek yoktu. Fakat şimdi ben hesaplı davranmak zorundayım; çünkü artık yoksulum ve biliyorsun ki Hohen-Cremmen'den bana ne gönderirlerse, ondan başka bir şeyim yok. Annemle babam bana çok iyi davranıyorlar, ellerinden ge-

leni yapıyorlar; ama onlar da zengin değil. Şimdi söyle bakalım, ne düşünüyorsun?"

"Düşüncem şu: Önümüzdeki cumartesi bavulumla geliyorum; hem akşam değil, sabahtan gelip daha eşya yerleştirilmeye başlarken burada olacağım. Çünkü benim yapacağım işleri siz yapamazsınız."

"Böyle söyleme, Roswitha. Ben de iş görebilirim, insan zorunlu olunca her şeyi yapar."

"Sonra, hanımefendi, ben sanki şunun bunun iyi olmadığı düşünebilirmişim gibi benim için sakın endişeye kapılmayın. Hanımıyla paylaşacağı her şeyi, özellikle de her üzüntüyü Roswithaniz hoş karşılayacaktır. Evet, bunun için şimdiden adeta sevinç duyuyorum. Göreceksiniz, dertlerinizi nasıl anlayacağım. Anlayamasam bile üzüntülerinize ortak olmaya çalışacağım. Çünkü mezarlıkta yapayalnız oturup da keşke ben de ölülerin arasında yatsam diye düşündüğüm zamanı unutmadım, hanımefendi. O zaman kim geldi? Kim benim yaşamımı kurtardı? Ah, neler çektim. Babam o kızgın demirle üstüme yürüdüğü zaman..."

"Bu öyküyü biliyorum, Roswitha..."

"Evet, o zaman durumum çok kötüydü. Ama mezarlıkta öyle yoksul ve bırakılmış olarak otururken daha da kötü bir durumdaydım. İşte o zaman siz geldiniz. Ben bunu unutursam, öbür dünyada yatacak yer bulamam."

Bunları söylerken yerinden kalkıp pencereye doğru gitti. **Bakın, hanımefendi, onu da görmeniz gerekli."

Effi de pencereye yaklaşmıştı.

Karşıda, sokağın öteki yanında Rollo oturmuş, pansiyonun pencerelerine bakıyordu.

* * *

Birkaç gün sonra Effi, Roswitha'nin yardımıyla Kö-niggraetz Sokağı'ndaki evine yerleşti ve daha ilk günden oradan hoşlandı. Kuşkusuz, genç kadını oyalayacak bir çevre yoktu; ama pansiyonda geçen günlerde insanlarla ilişki kurmaktan o denli hoşnutsuz olmuştu ki, yalnızlık, özellikle de ilk zamanlar ona hiç de ağır gelmedi. Elbette Roswitha ile yüksek konular üzerinde görüşmek mümkün olmadığı gibi gazetelerdeki yazılar hakkında bile onunla konuşulamazdı; ama yalnızca insanlıkla ilgili sorunlar söz konusu olup da Effi "Ah Roswitha! Yine üzülüyorum..." diye tümcesine başlayınca, sadık ve vefalı kadın her seferinde iyi bir yanıt yetiştirir, hanımını hep avutur, çoğunlukla da bir çare bulurdu.

Noel'e değin durum son derece iyi gitti; ancak Noel akşamı oldukça üzünçlü geçti ve yeni yıl yaklaştıkça Effi de hüzünlenmeye başladı. Hava soğuk değildi; yalnızca kapalı ve yağmurluydu; günler kısa olduğu için geceler de o oranda uzundu. Effi ne yapacağını bilemiyordu. Okuyor, iş işliyor, iskambil falı açıyor, Chopin'den (*) parçalar çalıyordu. Ama Chopin'in noktürnleri, genç kadının yaşamına neşe verecek nitelikte değildi; onun için, Roswitha çay tepsisiyle gelip de masanın üstüne çay takımından başka içinde bir yumurtayla küçük dilimler halinde kesilmiş Wiener Schnitzel (**) bulunan iki küçük tabak koyunca, Ef-

(*) Frederic Francois Chopin (1810-1849): Büyük besteci ve piyanist. Polonya'ya yerleşmiş bir Fransızla Polonyalı bir kadının oğludur. 20 yaşında Fransa'ya gitmiş, orada yaşamıştır. Yapıtlarında çok etkili, özgün ve ateşli bir özyapı vardır. Yazdığı iki konçerto, etütler, valsler, polonezler, noktürnler, prelütler, sonatlar piyano edebiyatının başında yer alır. (Çev.)

(**) Wiener Schnitzel: Viyana'ya özgü bir tür kızarmış et; Viyana şnili. (Çev.)

fi piyanosunun kapağını kapayarak "Yanıma gel de biraz benimle konuş, Roswitha" derdi.

Roswitha da onun yanına giderdi. "Biliyorum, yine çok piyano çaldınız, çok piyano çalınca yüzünüz hep bu hali alıyor, al al oluyorsunuz. Doktor bunu size yasakladı."

"Ah, Roswitha, doktorun yasaklaması kolay, senin de bütün bunları söylemen kolay; ama ben ne yapayım? Bütün gün pencerede oturup karşıdaki kiliseyi seyretemem ya! Pazar günleri, akşam ayini yapılırken, pencereler aydınlandığı zaman hep karşıya bakıyorum; ancak bu da bana bir avuntu vermiyor, yüreğim gittikçe daralıyor."

"Ya, hanımefendi, o zaman kiliseye gitmelisiniz. Zaten bir kez gitmişsiniz sanırım."

"O! Çok gittim. Ama pek hoşlanmadım. Papaz çok iyi vaaz veriyor, çok akıllı bir adam; onun bildiklerinin yüzde birini bilsem hoşnut olurum. Ama bütün bunlar bana yalnızca bir kitap okuyormuşum gibi geliyor; sonra o bağıra bağıra konuşup elini, kolunu, saçlarını sallayınca dindarlığı falan unutuyorum."

"Unutuyor musunuz?"

Effi gülüyordu. "Sen benim oraya hiç gitmediğimi düşünüyorsun. Olabilir. Ama neden gitmiyorum acaba? Herhalde bunda benim bir suçum yok. Papaz, kutsal kitaplardan her zaman öyle çok söz ediyor ki... Bu iyi de olsa, benim işime yaramıyor. Bütün o sözleri dinlemek bir anlam taşımaz. Bak, benim o denli çok işim olmalı ki, ne yapacağımı şaşırmalıyım. İşte o zaman benim için iyi olur. Genç kızların ev işi, dikiş, çocuk bakımı öğrendikleri okullar, dernekler vardır. Bunlardan söz edildiğini hiç işittin mi?"

"Evet, işittim. Annieciği de bir çocuk yuvasına gönderecektik."

"Görüyor musun, sen benden daha iyi biliyorsun, işte, yararlı olabileceğim öyle bir derneğe girmek isterdim. Ama bunu akla getirmek bile olası değil; oradaki hanımlar beni kabul etmez, isteseler de kabul edemezler, işin en kötüsü de insana dünyanın böyle kapalı olması ve insanın hayır işlerine katılmasının bile yasaklanmasıdır. Yoksul çocuklara özel ders bile veremem..."

"Zaten bu da sizin için iyi olmaz; çocukların pabuçları çoğunlukla kirlidir; hava da yağışlı olursa, siz o kötü kokulara hiç gelemezsiniz."

Effi gülümsüyordu. "Herhalde haklısın, Roswitha; ama haklı olman da kötü. Böylece ben, eski huylarımdan daha pek fazla değişmediğimi ve durumumun gereğinden fazla iyi olduğumu anlıyorum."

Ancak Roswitha bu sözleri bir türlü kabul etmiyordu. "Sizin kadar iyi olan bir kimsenin durumu hiçbir zaman gerektiğinden fazla iyi değildir. Yalnızca, bir daha piyanoda o denli dokunaklı parçalar çalmayın. Umarım her şey yine düzelir, siz de ilgilenecek işler bulursunuz."

Gerçekten de ilgilenecek bir iş çıkmıştı. Effi, Polzlinli eğitmen kızının sanatçı olmak için harcadığı çabayı korkunç bir şey olarak hâlâ anımsamakla birlikte kendisi de ressam olma hevesine kapıldı. Amatörlüğün en alt basamağından hiçbir zaman bir adım yukarı çıkamayacağını bildiği için bu hevesine kendi de gülüyordu ama, yine de büyük bir istekle bu işe girişti. Çünkü böylece tam gönlüne göre dingin ve gürültüsüz bir ilgilenecek iş bulmuş oluyordu. Mark'ın soylu aileleri tarafından çok iyi bilinen epeyce yaşlı bir resim öğretmenine başvurdu. Bu ressam

aynı zamanda o denli sevecen bir insandı ki, daha ilk günden Effi'nin sevgi ve korunmayı sonuna kadar hak ettiğini gördü. Genç kadının kurtarılması gereken mutsuz biri olduğu kanısına vararak onu sanki kendi kızımı gibi çok büyük bir sevecenlik ve sevgiyle karşıladı. Effi bundan çok hoşnuttu ve ilk resim dersi, onun için iyiliğe doğru bir dönüş noktası oldu. Effi'nin zavallı yaşamı artık o denli katlanılmaz değildi; Roswitha, sözlerinde haklı çıktığı ve hanımına oyalanacak bir iş bulunduğu için sevincinden kabına sığamıyordu.

Bu yaşantı böylece uzun süre gitti. Ancak insanlarla yeniden ilişki kurmak Effi'yi mutlu ettiği için bu ilişkilerin yenilenmesi ve çoğalması konusunda içinde bir istek belirdi. Ara sıra gerçek bir tutkuyla Hohen-Cremmen'e özlem duyuyor ve daha da büyük bir tutkuyla Annie'yi görmeyi istiyordu. Annie sonunda kendi çocuğuydu; onu böyle özleyip de aynı zamanda "dünya o denli küçüktür ki, insan Afrika'nın ortasında birdenbire eski bir tanıdığıyla karşılaşabileceğine emin olabilir" diyen Trippelli'yi anımsayınca, Annie'ye daha hiç Taslamadığına haklı olarak şaşıyordu. Ancak günün birinde bu da değişti. Resim dersinden geliyordu; hayvanat bahçesinin yanındaki durakta, uzun Kurfürsten Caddesi'nden geçen atlı tramvaya bindi. Hava çok sıcaktı; indirilmiş olan perdeler, güçlü hava akımında ileri geri oynayarak ona ferahlık veriyordu. Genç kadın, ön sahanlığın karşısındaki köşeye dayanmıştı; bir cama yansıyan püsküllü mavi koltukları seyrederken -tramvay o sırada yavaş yavaş gidiyordu- çantaları arkalarında, küçük, sivri şapkalı üç okul çocuğunun cama yansıdığını gördü. Bunlardan ikisi sansın ve neşeliydi; kara saçlı ve

ciddi olan üçüncüsü de Annie'ydi. Effi şiddetli bir sarsıntı geçirdi; o denli uzun zamandır özlemiş olmasına karşın çocuğuyla karşılaşmak onu şimdi gerçek bir endişe içinde bırakıyordu. Ne yapmalıydı? Hemen kararını vererek ön sahanlığın kapısını açtı; orada vatmandan başka kimse yoktu. Adamdan, ilk durakta ön kapıdan inmesine izin vermesini rica etti. Vatman: "Yasaktır, matmazel" dedi. Ancak Effi adamın eline biraz para sıkıştırıp ona öyle yalvarırcasına baktı ki, iyi yürekli adamcağız düşüncesini değiştirerek kendi kendine: "Aslında yasak ama bu seferlik zararı yok" dedi. Tramvay durunca kapıyı açtı, Effi de aşığa atladı.

Effi daha da büyük bir heyecan içinde eve geldi.

"Düşün bir kere, Roswitha, Annie'yi gördüm" diye söz-e başlayarak atlı tramvaydaki raslantıyı Roswitha'ya anlattı.

Anneyle kızın birbirlerini görmelerini kutlamadıklarına Roswitha hoşnut olmamıştı; o denli kişinin karşısında böyle bir sahnenin yakışık almayacağına güçlkle inabilirdi. Sonra Effi'ye Annie'nin nasıl görüldüğünü anlattı; Effi, büyük bir annelik gururuyla bunu anlatınca Roswitha: "Evet, o yan yarıya böyledir" dedi; "güzelliğini ve deyiş yerindeyse olağanüstülüğünü annesinden almıştır; ciddilik bakımından da tümüyle babasına çekmiş. Annie'nin bütün halini, davranışlarını düşündüğümde, bana öyle geliyor ki, o daha çok babasına benzemektedir."

- Effi "Tanrıya şükür!" diyerek yanıt verdi.

"Bakın, Hanımefendi, bu da düşünülecek bir konu. Herhalde Annie'nin babasından çok annesini yeğleyerek onun yanını tutacak insanlar da vardır."

"Buna inanıyor musun, Roswitha? Ben buna inanmıyorum."

"Benim düşüncemi kimse değiştiremez; üstelik öyle sanıyorum ki, asıl durumun ne olduğunu, erkeklerin neyi yeğlediğini siz de çok iyi bilirsiniz."

"Ah, bundan söz etme, Roswitha."

Konuşma bu biçimde sona erdi ve bir daha da yinelenmedi. Ne var ki Effi, Roswitha ile Annie konusunda konuşmaktan kaçınmakla birlikte kızıyla karşılaşmış olmasını bir türlü aklından çıkartamıyor ve kendi çocuğundan kaçtığına düşünerek acı çekiyordu. Bu, genç kadını utandıracak denli ona acı veriyordu; sonunda Effi'de Annie ile görüşme isteği öyle arttı ki, hastalıklı bir durum aldı. Bunun için Innstetten'a yazmak, ondan ricada bulunmak olası değildi. Genç kadın suçunu iyice kavırıyor, suçlu olma duygusunu, yarı tutkulu bir istekle içinde besliyordu; ancak bir yandan suçunu kavrarken, öbür yandan da içinin Innstetten'a karşı başkaldırıyla dolduğunu duyumsuyordu. Kendi kendine şöyle diyordu: Innstetten haklıydı, yerden göğe kadar haklıydı; ama sonunda haksızlık etti. Bütün olanlar o denli geçmişte kalmıştı ki, artık yeni bir yaşam başlamıştı - konuyu kapanmış sayabilirdi; böyle yapacağına zavallı Crampas'ın canına kıydı.

Hayır, Innstetten'a yazmak olmazdı; ancak Effi, Annie'yi görmek, onunla konuşmak, onu göğsüne bastırmak istiyordu; günlerce düşündükten sonra ne yapması gerektiğine karar verdi.

Ertesi gün öğleden sonra duruma uygun siyah bir giysiyi özenle giydi ve bakanın karısına başvurmak üzere Linden Caddesi'ne gitti. Üzerinde yalnızca "Effi von Innstet-

ten, kızlık adı von Briest" yazılı olan kartını içeriye gönderdi. Diğer bütün sanlar, hatta Barones sözcüğü bile karttan çıkartılmıştı. Effi "Ekselansları buyurmanızı rica ediyorlar" diyerek haber getiren uşağı bir ara-odaya değin izleyerek orada oturdu ve heyecanına karşın duvarlardaki değerli tabloları seyretmeye başladı. İlk önce Guido Reni'nin *Şafak* (*) adlı tablosu vardı; bunun karşısında bakıra kazılmış İngiliz resimleri asılıydı; bu gravürler, Benjamin West'e (**) göre, ünlü akuatinta (***) yöntemiyle fazla açıklı koyulu yapılmışlardı. Resimlerden biri, Kral Lcar'ı (****) fırtınalı bir havada kırdı gösteriyordu.

Effi, tabloları seyretmeyi tam bitirmişti ki, bitişik odanın kapısı açıldı; uzun boylu, ince vücutlu bir kadın, insanı derhal kendine çeken bir tavırla ona doğru gelerek elini uzattı. "Sevgili hanımefendiciğim, sizi görebilmek benim için ne mutluluk..." dedi.

Bunu söylerken kanepeye doğru yürüdü, kendisi oturup Effi'yi de çekerek yanına oturttu.

(*) Guido Reni (1575-1642): İtalyan ressamı. Resimlerindeki anlatım gücü, renk zenginliği ve incelikle ünlenmiştir. Dinsel ve mitolojik tabloları çok güzeldir. Başlıca yapıtları *Şafak*, *İsa'nın Bası*, *Helena'nın Kaçırılması* 'dır. Reni'nin en ünlü fresklerinden olan *Şafak* Roma'da Rospigliosi Sarayı'nın kubbesini süslemektedir. Adı geçen tablo bunun bir kopyası olacak. (Çev.)

(**) Benjamin West (1738-1820): Tanınmış bir ressamdır. Amerikan kökenli olup 25 yaşında Londra'ya gitmiş ve oraya yerleşmiştir. Tarihi tabloları ve dekoratif resimleriyle ün kazanmıştır. (Çev.)

(***) Akuatinta (Acqua-tinta. İtalyanca acqua = su, tinta = boya). Çiniyle yapılmış resimler gibi açıklı koyulu resimleri basmak için uygulanan baskı yöntemi. (Çev.)

(****) İngilizlerin bir söylence kralı. Shakespeare'in 1608'de yazdığı aynı adlı tragedyasının kahramanı. (Çev.)

Effi bu yüce gönüllülük karşısında çok etkilenmişti. Bu kibar kadının halinde ukalalıktan, horgörüden iz yoktu; yalnızca insanca bir ilgi vardı. "Size nasıl hizmet edebilirim?" diyerek bir daha söz aldı.

Effi'nin dudaklarında bir titreme oldu. Sonunda "Bir ricada bulunmak için buraya geldim. Bu ricamı belki ek-selansları yerine getirebilirler. On yaşında bir kızım var; onu üç yıldır görmedim, görmek istiyorum." dedi.

Bakanın eşi, Effi'nin elini tutarak ona dostça baktı.

"Üç yıldır görmedim demekle pek doğru söylemiş ol-muyorum. Üç gün önce onu gördüm." Bunun üzerine Effi, Annie'ye raslayışını büyük bir heyecanla anlattı. "Ken-di çocuğumdan kaçtım. Biliyorum, insan ne ekerse onu bi-çer; onun için yaşamımda hiçbir şeyi değiştirmek istemi-yorum. Yaşamımın olduğu gibi kalması doğrudur; ben onu başka türlü istemedim. Ama çocuk konusu çok acı; bu ne-denle, yavrumu ara sıra görmek, gizli ve saklı bir biçimde değil, bütün ilgililerin bilgi ve onayı içinde onu görmek istiyorum."

Bakanın eşi "Bütün ilgililerin bilgi ve onayı içinde" diyerek Effi'nin sözlerini yineledi. "Yani eşinizin onayıyla görmek istiyorsunuz. Onun eğitim anlayışının, çocuğu annesinden uzak tutmaktan ibaret olduğunu anlıyorum; bunun hakkında bir düşünce yürütemem. Belki, eşinizin hakkı vardır; bu görüşümü bağışlayın, hanımefendi."

Effi başını eğdi.

"Eşinizin size karşı takındığı tavrıdan yakınmıyorsunuz; yalnızca (özellikle de biz kadınların) duygularımızdan en güzeli olan doğal bir duygumuzun haklı görülmesini istiyorsunuz. Doğru mu anlamışım?"

"Tümüyle."

"Öyleyse çocuğunuzun kalbini yeniden kazanmaya çalışmak için evinizde onunla fırsat buldukça buluşmanız konusunda izin almam gerekiyor."

Effi bu sözü de onaylarken, bakanın eşi de sözlerini sürdürüyordu: "Öyleyse elimden geleni yapacağım, hanımefendi. Ancak işimiz kolay olmayacak. Eşiniz, hep böyle dediğim için kusura bakmayın, evet eşiniz herkesin yapısına ve keyfine göre değil, kendi ilkelerine göre davranan bir adamdır; bu ilkeleri bırakmak ya da bu ilkelerden bir süre vazgeçmek ona güç gelecektir. Durum böyle olmasa, onun davranış biçimi ve eğitim anlayışı şimdiye değin çoktan değişirdi. Sizin kalbinize acı geleni, o doğru buluyor."

"Öyleyse ekselansları ricamı geri almamın daha iyi olacağını mı söylemek istiyorlar?"

"Hayır. Ben yalnızca eşinizin davranış biçimini, haklı çıkarmak demeyeyim, ama açıklamak istedim. Aynı zamanda da herhalde karşılaşacağımız güçlükleri ima ettim. Ancak her şeye karşın bu işi başaracağımı umuyorum. Çünkü biz kadınlar akıllıca davranır ve aşırıya kaçmazsak, birçok isteğimizi yerine getirebiliriz. Bundan başka eşiniz, hatırımı sayan pek çok kimseden biridir; kendisine olacak, bir ricamı pek kolay geri çeviremez. Yarın küçük bir toplantımız var; onu bu toplantıda görürüm. Öbür gün sabahleyin de birkaç satır yazımı alır ve işi akıllıca, yani başarılı bir biçimde çözüp çözmediğimi öğrenirsiniz. Davamızı kazanacağımızı ve kızınızı görerek hoşnut olacağınızı umarım. Çocuğunuz herhalde çok güzel bir kız olmalı. Size bakınca, bu hiç de şaşılabilir bir şey değil."

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İki gün sonra, söz verilmiş olduğu üzere mektup gelmişti; Effi mektupta şu satırları okudu: "Saygıdeğer hanımefendi; size iyi bir haber verebileceğim için büyük bir sevinç duyuyorum. Her şey istediğimiz gibi oldu; eşiniz, kendisine bir kadın tarafından yapılan ricayı geri çeviremeyecek kadar kibar bir adamdır. Yalnızca -sizden şunu da saklamamak zorundayım ki- onun onayının, bu durumu akla uygun ve doğru bulduğunu göstermediğini iyice anladım. Ama sevineceğimize boş yere yakınmayalım. Annenizin öğleyin size gitmesini kararlaştırdık. Çocuğunuzla buluşmanız hayırlı olsun."

Effi, bu mektubu ikinci postayla almıştı; Annie'nin gelmesine artık herhalde iki saat bile yoktu. Bu kısa bir süre olmakla birlikte özlemlili anneye yine de uzun geliyordu; kadıncağız bunalımlı bir biçimde iki odada dolaşıyor, sonra da mutfığa giderek Roswitha ile akla gelebilecek her konu üzerinde konuşuyordu; karşıdaki Christus Kilisesi'ndeki sarmaşıktan, gelecek yıl sarmaşığın pencereleri tüümüyle sarıp kapayacağından, havagazı musluğunu yine iyi takmayı beceremeyen kapıcıdan, bu yüzden yakında havaya uçacaklarından, petrolü Anhalt Caddesi'nden değil.

yine eskisi gibi Unter den Linden'deki büyük lamba mağazasından almaları gerektiğinden, kısacası olur olmaz her şeyden söz etti. Yalnızca Annie'yle ilgili hiçbir şey söylemiyor, çünkü bakanın eşinden aldığı mektuba karşın ya da belki de o mektup yüzünden içinde yaşayan korkuyu açığa vurmak istemiyordu.

Artık öğle olmuştu. Sonunda çekingen bir biçimde kapı çalındı; Roswitha, göz deliğinden bakmak için kapıya gitti. Evet, gelen Annie idi. Roswitha çocuğu öptü; fakat hiçbir şey söylemedi ve sanki evde bir hasta varmışçasına yavaşça çocuğu koridordan ilk önce arka odaya, sonra da ön odanın kapısına götürdü.

"İçeri gir, Annie" dedi ve anne kızı rahatsız etmemek için çocuğu yalnız bırakıp yeniden mutfığa döndü.

Çocuk içeriye girdiği zaman Effi odanın öteki uçundaydı; iki pencere arasındaki duvara arkasını çevirmişti. "Annie!" diye bağırdı. Ancak Annie, yarı çekingenlikten, yarı isteyerek, aralık kapının önünde duruyordu; onun için Effi kıza doğru atıldı, onu havaya kaldırıp öptü.

"Annie, benim sevgili yavrum, busen ne denli sevindim! Gel, anlat bana." Bunları söylerken Annie'yi elinden tuttu ve oturmak için sedire doğru gitti. Annie ayakta duruyor, annesine hâlâ çekingen bir tavırla bakarak sol eliyle masa örtüsünün aşağı sarkan ucunu tutuyordu. "Biliyor musun, Annie, ben seni bir kez gördüm?"

"Evet, bana da öyle geldi."

"Şimdi bana çok şeyler anlat, bakayım. Ne denli büyümüşsün! İşte yaranın yeri; Roswitha bana bunu söylemişti. Sen oyunda her zaman çok haşarı ve taşkındın. Bu huyunu annenden almışsın; eskiden o da öyleydi. Ya okul-

da nasılsın? Her zaman birinci olduğunu umuyorum; bana öyle geliyor ki, arkadaşlarına örnek olacak bir öğrencisin ve herhalde eve en iyi notları sen götürüyorsun. Bayan Wedelstaedt'in seni övdüğünü de işittim. Böyle olmalı; ben de hep iyi notlar almak isterdim; ancak benim okulum o denli iyi değildi. En iyi bildiğim ders mitolojydi. Senin en iyi olan dersin hangisi?"

"Bilmem."

"O! Herhalde bilirsin. İnsan bunu bilir. Hangi dersten en iyi notu aldın?"

"Din dersinden."

"Ya, gördün mü, nasıl bilirim! Çok iyi; ben din derslerinde o denli iyi değildim, ama herhalde bize iyi öğretmiyorlardı. Öğretmenimiz yalnızca bir stajyerdı."

"Bizim de bir stajyer öğretmenimiz vardı."

"Şimdi gitti mi?"

Annie başıyla onayladı.

"Niçin gitti?"

"Bilmiyorum. Şimdi yine papaz geliyor."

"Onu hepimiz çok seviyorsunuz, değil mi?"

"Evet; hatta birinci sınıftan iki kişi bizim sınıfa atlamak istiyor."

"Ah, anlıyorum; bu çok güzel. Johanna ne yapıyor?"

"Johanna evin önüne kadar benimle birlikte geldi..."

"Onu niçin yukarıya getirmedi?"

"Aşağıda kalmak istedi; beni karşıdaki kilisede bekleyeceğini söyledi."

"Onu kiliseden mi alacaksın?"

"Evet."

"Umarım orada sabırsızlanmaz. Önde küçük bir bah-

çe var; eski bir kiliseymiş gibi pencerelerin yarısını sarmışklar sarmış."

"Ama ben onu çok bekletmek istemem."

"Görüyorum ki çok saygılı ve düşüncelisin; herhalde bundan hoşnut olmam gerek. Yalnızca, herkesi gerektiği kadar düşünmeli... Şimdi söyle bakalım, Rollo ne yapıyor?"

"Rollo çok iyi. Ama babam onun çok tembel olduğunu söylüyor; hep güneşte yatıyor."

"Öyledir. Sen daha küçükken bile Rollo öyleydi... Şimdi söyle bana bakayım, Annie; bugün birbirimizi şöyle bir gördük, bundan sonra bana sık sık gelecek misin?"

"Eğer izin alabilirsem, elbette."

"O zaman Prens Albrecht Bahçesi'ne gezmeye gideriz."

"Eğer izin alabilirsem, elbette."

"Ya da Schilling'e gider, ananaslı ya da vanilyalı dondurma yeriz; ben eskiden beri en çok vanilyalı dondurmayı severim.;

"Eğer izin alabilirsem, elbette gideriz."

Bu üçüncü "eğer izin alabilirsem" ile Effi'nin sabrı taşmıştı; genç kadın yerinden fırladı, adeta öfkeli gibi bir bakışla çocuğuna baktı. "Sanırım zaman geldi, Annie; Johanna sabırsızlanacak" diyerek zili çaldı. Zaten bitişik odaya gelmiş olan Roswitha hemen içeriye girdi. "Roswitha, Annie'yi karşıdaki kiliseye kadar götür. Johanna orada bekliyormuş. Umarım kendisini üşütmemiştir. Yoksa üzülürüm. Johanna'ya selam söyle."

Bunun üzerine ikisi de gitti.

Ancak daha Roswitha kapıyı çeker çekmez, Effi boğulur gibi olduğundan giysisinin önünü yırtarcasına açtı,

sinirli bir gülmeye yakalandı. "Demek insanın çocuğuyla yeniden buluşması böyle oluyormuş" diyerek odanın öbür yanına doğru atıldı, pencerenin kanadını açtı ve kendisine güç verecek bir şey aradı. Yüreğinin duyduğu çaresizlik içinde aradığını gerçekten de buldu. Pencerenin yanında, üzerinde Schiller (*) ve Korner'in (**) birkaç kitabı bulunan bir raf vardı; hepsi aynı boyda olan bu şiir kitaplarının üstünde de bir İncil'le bir ilahi kitabı duruyordu. Önünde diz çöküp dua edebileceği bir şeyin olmasını istediğinden bunları alarak biraz önce yanında Annie'nin durduğu masanın kıyısına koydu, birdenbire bunların önünde diz çöküp yarı yüksek sesle kendi kendine dedi ki: "Oh, Tanrım! Yaptığımı bağışla; o zaman bir çocuktum... Ama hayır, hayır, çocuk değildim, ne yaptığımı bilecek kadar büyüksün. Yaptığımın ne olduğunu biliyorum, suçumu küçültmek istemem... Ne var ki bu çektiğim çok fazla. Çünkü çocuğumla beni cezalandırmak isteyen sen değilsin, ulu Tanrım! O, yalnızca İnnstetten beni böyle cezalandırmak istiyor. Onun soylu bir yüreği olduğunu sandım, onun yanında kendimi hep küçük gördüm; ama şimdi onun, evet onun küçük olduğunu biliyorum. Ve o küçük olduğu için böyle acımasız. Küçük olan herkes acımasızdır. Acımasızlığı çocuğa da aşılabilir; o hep bir eğitmen rolü oynamıştır.

(*) Friedrich von Schiller (1759-1805): Almanların en büyük tragedya şairlerinden biridir. Başlıca yapıtları *Haydutlar*, *Wallenstein*, *Marie Stuart*, *Don Carlos*, *Wilhelm Teli*, *Orleans Erdeni*. Schiller'in, bunlardan başka, *Hollanda 'tuh Çöküş Tarihi*, *50 Yıl Savaşlarının Tarihi* gibi tarih kitapları da vardır. (Çev.)

(**) Theodor Korner (1791-1813): Alman şairi. Lutzow'un komutasında gönüllü güçlere katılmış ve Gadeburch dolaylarında savaşta ölmüştür. Savaş üzerine şiirleri ve kimi tragedyalarıyla ünlüdür. (Çev.)

Crampas, onun eğitimlik yaptığım eskiden şaka olarak söylemişti; ama Crampas haklıymış. 'Eğer izin alabilirsem, elbette.' Senin izin almana gerek yok; artık sizi istemiyorum, sizden, kendi çocuğumdan bile nefret ediyorum. Artık sabrım taşıtı. Innstetten mevki hırsı olan bir adamdan başka bir şey değil. - Onur, onur, onur... Zavallı adamcağızı öldürdü; ben onu sevmemiş ve sevmediğim için de unutmuştum bile. Hepsi bir aptallıktan ibaretti; bu aptallık yüzünden kan döküldü. Suç da benim. Şimdi de, bir bakan karısının hiçbir isteğini geri çeviremediği için bana çocuğu gönderiyor ve çocuğu göndermeden önce de onu bir papağan gibi eğitip zavallıya 'eğer izin alabilirsem' tümcesini öğretiyor. Yaptığım şey beni iğrendiriyor. Ama sizin erdeminiz beni daha çok iğrendiriyor. Yolumdan çekilin. Yaşamak zorundayım; ama herhalde dünyaya kazık kakacak değilim."

Roswitha döndüğünde Effi, yerde, yüzü arkaya çevrik olarak cansız gibi yatıyordu.

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Rummschüttel çağrıldığı zaman, Effi'nin durumunu endişe edilmeyecek gibi bulmadı. Doktorun uzun zamandır genç kadında gördüğü zafiyet eskisinden daha da belirginleşmiş ve işin daha da kötüsü, sinirsel bir rahatsızlığın ilk belirtileri de ortaya çıkmıştı. Bununla birlikte adamcağızın neşeyle karışık rahat ve dostça hali Effi'ye ferahlık veriyor ve Rummschüttel yanında olduğu sürece, genç kadın kendini dingin duyumsuyordu. Sonunda yaşlı adam gitmek için kalkınca Roswitha onu kapıya değin geçirerek dedi ki: "Doktor, ben çok üzülüyorum; ya o fenalık bir daha gelirse, üstelik gelebilir de... Tanrım! - Artık bir saat rahatım yok. O çocuk konusu pek ağır geldi. Zavallı hanımım! Daha o kadar da genç ki... Onun yaşındakiler daha yeni yaşama atılır."

"Sen yalnızca sakin ol, Roswitha. Her şey yine düzelebilir. Ancak buradan gitmesi şart. Elbette bir çare buluruz. Çevresinde başka hava, başka insanlar olmalı."

Bundan iki gün sonra Hohen-Cremmen'e şöyle bir mektup gidiyordu:

"Saygıdeğer hanımefendi! Briest ve Belling aileleriyle olan eski ve dostça ilişkilerim ve özellikle de kızımı-

za karşı beslediğim içten sevgi, bu satırları yazmama neden olmuştur. Durum böyle süremez. Kızınız yıllardır sürdüğü yaşamın acılarından ve yalnızlıktan kurtarılmayacak olursa eriyip gidecektir. Yapısı öteden beri vereme yatkındır; bu nedenle yıllarca önce ona Ems 'i önermiştim. Bu eski hastalığa şimdi bir yenisi katılmış bulunuyor: Kızınızın sinirleri bozuk bir durumdadır. Bunu önlemek için bir hava değişimine gerek vardır. Fakat nereyi seçmeli? Aslında Silezya daki kaplıca kentlerinden birini seçmek pek güç olmazdı; Salzbrunn (*) iyidir; hastalığın sinirle birleşmiş olması dolayısıyla Reinerz (**) daha da uygundur. Ancak kızınızın gidebileceği yer yalnızca Hohen-Cremmen dir. Çünkü, hanımefendi, kızınızı iyileştirebilecek yalnızca hava değildir; o, yanında Roswitha dan başka kimse olmadığı için eriyip gidiyor. Hizmetçi bağlılığı güzel bir şey olmakla birlikte, anne baba sevgisinin yeri başkadır. Doktorluk mesleğinin dışındaki işlere böyle karışmam dolayısıyla, yaşlı bir adam olan beni bağışlayın. Ne var ki bu işler yine de doktorluk mesleğinin dışında sayılmaz; çünkü bu konuda konuşup görev gereği (kullandığım sözcüğü bağışlayın) bazı isteklerde bulunacak olan sonunda yine doktorlar... Yaşamda o denli çok şey gördüm ki... Ama bu /coñuda daha fazla yazmayayım. Eşinize selamlarımı bildirmeniz ricasıyla en derin saygılarımı sunarım.

Doktor Rummschüttel"

(*) Salzbrunn: Aşağı Silezya'da Breslau'ya bağlı bir kent Kaplıcalarıyla ünlüdür. (Çev.)

(**) Reinerz: Aşağı Silezya'da Breslau'ya bağlı başka bir kent. İki dağ arasındadır. Kaplıcaları vardır. (Çev.)

Bayan von Briest mektubu kocasına okumuştı; ikisi de sırtlarını pavyona vermişler, güneş saatiyle çiçek göbeği önlerinde olduğu halde gölgeli taşlıkta oturuyorlardı. Pencerenin çevresini sarmış olan asma, hava akımında yavaş yavaş kımıldıyor, suyun üstünde birkaç yusufluk güneş ışığında duruyordu.

Briest susuyor, parmağıyla çay tepsisine vurarak trampet çalıyordu.

"Trampet çalacağına konuş lütfen."

"Ah, Luise, ne diyeyim? Trampet çalmam çok şey anlatıyor. Bu konuyu kaç zamandır nasıl düşündüğümü biliyorsun. Innstetten'in mektubu dingin bir havada düşen bir yıldırım gibi geldiğinde, ben de seninle aynı düşünceyedim. Ama şimdi aradan uzun bir zaman geçmiş bulunuyor; ömrümün sonuna değin bir engizisyoncu rolü mü oynamam gerekli? Bu rolden çoktan usandığımı sana söyleyebilirim..."

"Bana sitem etme, Briest, ben onu senin kadar, belki daha da fazla severim. Herkesin kendine göre bir biçemi vardır. Ama dünyada yalnızca zayıf ve sevecen davranmak, yasa ve düzene aykırı olan ve insanların horgördüğü, hiç değilse bir süre haklı olarak ayıpladığı davranışları acımayla karşılamak için yaşanmaz."

"İyi ama her düşüncenin üstünde gelen bir şey vardır."

"Elbette, her düşüncenin üstünde gelen bir şey olur; ama senin söylemek istediğin şey nedir?"

"Anne babanın çocuklarına besledikleri sevgi. Özellikle de insanın yalnızca bir tek çocuğu olursa..."

"O zaman din ve ahlak kurallarını, 'toplum'un gereklerini hiçe mi saymak gerekir?"

"Ah, Luise, din kurallannadan bana istediğın kadar söz et; ama 'toplum'u ileri sürme."

"Toplumsuz yaşamak çok güçtür."

"Çocuksuz yaşamak da çok güçtür. Sonra Luise, şuna emin ol ki, toplum isterse, göz yummasını da bilir. Benim düşünceme göre Rathenowlular bize gelirlerse başımızın üstünde yerleri var; gelmezlerse de kendileri bilir. Ben kızıma düpedüz 'Effi gel' diye telgraf çekeceğim. Razi mısın?"

Bayan Briest yerinden kalkıp kocasını alnından öptü. "Elbette razıyım. Sen yalnızca bana sitem etme. Kolay bir işe girişmiyoruz. Yaşamımız bu andan başlayarak başka türlü olacak."

"Ben o yaşama katlanabilirim. Kolza ürünü iyi, güzün tavşan avına da çıkarım. Kırmızı şarap da hoşuma gider. Hele çocuğum evimize dönecek olursa, şarap daha da lezzetli gelir... Şimdi telgrafımı çekeyim."

* * *

Effi, altı aydır Hohen-Cremmen'deydi; eskiden ziyaret için geldiğinde kullandığı iki odada oturuyordu. Büyük oda kendisi için döşenmişti; bitişik odada da Roswitha yatıyordu. Effi'nin Hohen-Cremmen'de oturmasından ve öbür bütün iyi etkilerden Rummschüttel'in bekledikleri, olabildiğince yerine gelmişti. Kesik kesik öksürükler seyrekleşmiş, Effi'nin o güzel yüzünün çekiciliğini azaltan sert solumalar kaybolmuştu; böylece genç kadının gülme yetisini yeniden bulduğu günler geldi. Kessin'den ve o zamana ilişkin anılardan az söz ediliyor, yalnızca Bayan von Padden ve doğal olarak Gieshübler bunun dışında kalıyordu. Yaşlı Briest, Gieshübler'e karşı büyük bir sevgi besliyordu.

"Evinde bir Mirambo besleyen ve bir Trippelli yetiştiren şu kibar İspanyalı Alonzo, herhalde bir dahi olmalı; bu kanımdan beni kimse vazgeçiremez." Effi, babasının isteğini yerine getirmek için, eline bir şapka alır, bitmek tükenmek bilmeyen dizbüküşlerle Gieshübler'in bütün davranışlarını yansılardı; bunu, her seferinde, iyi yürekli adamcağıza karşı bir saygısızlık saydığından ötürü istemeyerek yapmasına karşın, kendine özgü yansılama yeteneği dolayısıyla büyük bir basan gösterirdi. Annie'nin Briestlerin varisi olacağı ve Hohen-Cremmen'in ona kalacağı kararlaştırılmış olmakla birlikte Annie'den ve Innstetten'dan hiç söz edilmezdi.

Evet, Effi yeniden canlanıyordu; kadınlık ruhuyla bütün bu konuyu, acılığına karşın dikkate değer bir olay saymaktan pek geri kalmayan Bayan von Briest, kızına sevgi ve özen göstermekte kocasıyla adeta yarışlıyordu.

Briest: "Çoktandır böyle güzel bir kış geçirmedik" diyordu. O zaman Effi yerinden kalkıyor, babasının alınına gelen saçlarını yukarıya doğru sıvazlıyordu. Ancak Effi'nin sağlığı bakımından bütün bunlar çok güzel olmakla birlikte, aslında hepsi yalnızca görünüşten ibaretti; gerçekte hastalık ilerliyor, genç kadının ömrünü tüketiyordu. -InnstettenTe nişanlandığı günde olduğu gibi bol kemerli, mavi, beyaz çizgili bir iş giysisi giyen- Effi, annesiyle babasını sabahleyin selamlamak için seri ve esnek devinimlerle onlara doğru geldiğinde, ikisi de sevinçten şaşkınlık içinde birbirlerine bakarlardı; ne var ki o ince vücuda, o parlak gözlere bu kendine özgü anlatımı gençlik değil, bir geçiş döneminin verdiği anne babanın gözlerinden kaçmadığı için şaşkınlıklarına üzünç de karışırdı. Dikkatle bakan

herkes bunu görüyordu; yalnızca Eff i için farkında değildi; yıkım ve yalnızlık yıllarında bile her zaman sevdiği ve kendisini hep sevmiş olan yakınlarıyla barışmış olarak, yüreğine erinç veren bu yerde bulunmaktan duyduğu mutluluğun gücüyle yaşıyordu.

Effi türlü ev işleriyle uğraşiyor, her yanı süslemek, evin yönetiminde ufak tefek düzeltmeler yapmak için çalışıyordu. Onun ince zevki, hep yerinde değişiklikler yapmasına olanak veriyordu. Ama okumayı ve güzel sanatları artık tümüyle bırakmıştı. "Bunlardan artık o denli usandım ki, şimdi elimi eteğimi çekebildiğime hoşnutum" diyordu. Okumak ve güzel sanatlarla ilgilenmek, Effi'ye üzüntülü günlerini de anımsatıyordu. Bunun yerine, o şimdi dingin ve hayran bir biçimde doğayı seyrederek sanatı içinde yaşıyordu; çınarlardan yapraklar döküldüğü, güneşin ışıkları küçük havuzun buzları üstünde parladığı ya da henüz yarı kış görünümünü sunan çiçek göbeğinde ilk saf ranlar çiçeklendiği zaman Effi büyük bir zevk duyuyor, bütün bunları saatlerce seyrederek yaşamın onun elinden aldığı ya da daha doğrusu kendi yüzünden yitirdiği şeyleri unutabiliyordu.

Ziyaretçiler hiç gelmiyor değildi; herkes ona karşı tavır almış sayılmazdı; ancak Effi'nin ilişki kurduğu başlıca kimseler, okulda ve papazın evindeydi.

Okuldan ikiz kızların gitmiş olması, fazla bir şeyi değiştirmiyordu; belki de onlarla durum bu denli iyi olmazdı. Bununla birlikte -yalnızca bütün İsveç Pomeranyası'nı değil, Kessin bölgesini bile İskandinavya'ya giriş toprakları sayan ve bu konuda sorular soran- eski dost Jahnke ile Effi'nin arası her zamandan daha iyiydi. "Ya, Jahnke, bi-

zim bir vapurumuz vardı; sanırım size bir kez yazmış ya da belki de anlatmıştım: Ben az kalsın, Wisby'ye (*) gidecektim. Düşünün bir kez: Az kalsın, Wisby'ye gitmek ne demek? Tuhaf ama yaşamımda birçok şey için 'az kalsın' diyebilirim."

Jahnke: "Yazık, çok yazık" dedi.

"Doğru, yazık. Ama Rügen'e gerçekten de gittim. Siz olsanız kim bilir ne denli hoşlanırdınız, Jahnke. Wendelerin ordugâh kurdukları büyük bir yerin, Arkona'da (**) hâlâ fark edildiğini bir düşünün; ben oraya kadar gitmedim. Ancak beyaz ve sarı nilüferleriyle Herta gölü oradan pek uzak değil. O gölün yanında sizin Hertanızı çok anımsadım..."

"Evet, evet Herta... Ama siz asıl Herta gölünden söz etmek istiyordunuz..." »

"Evet, istiyordum... Düşünün, Jahnke, gölün tam yanında aşınmış iki kurban taşı var; taşların üzerinde daha oluklar duruyor; bir zamanlar o oluklardan kan akarmış. Öteden beri Wendelere karşı bir nefret duyarım."

"Ah, bağışlayın hanımefendi. Ama bu Wendelerin işi değil. Kurban taşları ve Herta gölü öyküsü çok, çok eskidir; isa'nın doğumundan çok öncedir. O zaman halis Cermenler varmış; biz hepimiz o Cermenlerden gelmişiz..."

Effi: "Buna aklım erer" diye güldü. "Biz hepimiz o Cermenlerden gelmişiz; Jahnkeler kesin, belki Bristler de."

(*) Wisby: İsveç'e bağlı Gotland adasındaki tek kent. Bu kentte ortaçağdan kalma yıkıntılar vardır. Wisby, ortaçağda Hansa birliğine üye önemli bir kentti. 1645'te Danimarka'dan İsveç'e geçmiştir. (Çev.)

(**) Arkona: Rügen adasının kuzeyinde bir burun. Yüksekliği 46 metre. Tebeşir türünden kayalıkları olan bu burun, ağaçlara kalma şato

Sonra, genç kadın Rügen ve Herta gölü konusunu bırakıp Jahnke'nin torunlarından söz etti; büyükbabaya, Berta'nın çocuklarını mı, yoksa Herta'ninkileri mi daha çok sevdiğini sordu.

Evet, Effi ile Jahnke'nin arası iyiydi. Ama Jahnke, Herta gölüne, İskandinavya'ya ve Vvlsby'ye gösterdiği içten ilgiye karşın basit bir adamdı; onun için çekinik genç kadın, Niemeyer'in söyleşilerinden daha çok hoşlanmaya başladı. Güzün, parkta gezme olanağı olduğu sürece, bu söyleşilerden bol bol yararlandı; ama kışın gelmesiyle görüşmeler aylarca kesintiye uğradı; çünkü Effi, vaizin evine gitmekten hoşlanmıyordu. Bayan Niemeyer öteden beri çok tatsız bir kadındı; bütün bucak halkının kanısına göre, kendi de pek kusursuz olmamakla birlikte şimdi alabildiğine yüksekte atıp tatuyordu.

Effi'yi çok üzen bu durum bütün kış böyle sürdü. Ama sonra, nisan başında fidanlar yeşerip parkın yolları çabucak kuruyunca, gezintilere yeniden başladılar.

Bir keresinde yine böyle yürüyorlardı. Uzaktan bir guguk kuşunun öttüğü işitildi; Effi, kuşun kaç kez öttüğünü saydı. Niemeyer'in koluna girerek:

"Bakın, guguk kuşu ötüyor" dedi; "onunla dertleşmem. Siz söyleyin, dostum, yaşamdan ne beklersiniz?"

"Ah, Efficiğim, bana böyle doktora konusu gibi sorular sormamalısın. Bunlar için bir filozofa başvurman ya da bir fakülteye bu soruları tez olarak vermen gerekir. Yaşamdan ne mi beklerim? Hem çok şey beklerim hem de azla yetinirim. Sırasına göre beklediğim çoktur; bazen de pek azdır."

"Doğru, UL.atv.r.1, t u hoşuma aitti; daha fazlasını öğ-

renmeme gerek yok." Effi bunu söylerken, salıncağa kadar gelmişlerdi. Genç kızlık zamanlarındaki bir çeviklikle salıncağa sıçradı; ona bakakalan yaşlı adam geçirdiği şaşkınlıktan daha kendisini toparlayamadan, Effi iki ipin arasına çoktan oturmuş, bedenini ustalıklı ileri geri alarak salıncağı harekete geçirmişti. Birkaç saniye sonra havada uçmaya başladı; yalnızca bir eliyle tutunup öteki eliyle göğsünden ipekli bir mendil çıkartarak cılgınca bir mutluluk ve sevinç içindeymiş gibi salladı. Sonra salıncağı yavaşlata yavaşlata sonunda yere atladı, yine Niemeyer'in koluna girdi.

"Effi, hâlâ eskiden olduğun gibisin.

"Hayır. Keşke yine öyle olsaydım. O eski halim artık iyice geçmişte kaldı; yalnızca bir kez kendimi denemek istedim. Ah, ne güzeldi, hava vücudumu ne kadar iyi etkiledi! Bana, sanki göklere, cennete uçuyormuşum gibi geldi. Acaba cennete gidecek miyim? Söyleyin, dostum; siz bunu herhalde bilirsiniz. Rica ederim söyleyin..."

Niemeyer, genç kadının başını yaşlı ellerinin arasına alıp onu alnından öptü; "Evet, Effi, gideceksin yavrum" dedi.

OTUZ BEŞİNCİ BÖLÜM

Effi, havaya gereksinim duyduğundan bütün günü dışarda, parkta geçiriyordu; Friesacklı yaşlı doktor Wiesicke de bundan yanaydı; ancak Effi'yi, bu konuda istediğini yapmakta fazla özgür bıraktığından mayısın soğuk günlerinde genç kadın kendini çok şiddetli üşüttü; ateşi yükseliyor, çok öksürüyordu. Eskiden üç günde bir gelen doktor artık her gün gelmeye başladı; ne yapacağını şaşırması gibiydi; çünkü Effi'nin istediği öksürük ve uyku ilaçlarını ateşin yüksek olması dolayısıyla vermeye olanak yoktu.

Yaşlı Briest: "Doktor, bu sorun ne olacak?" diye sordu. "Onu küçüklüğünden bu yana tanıyorsunuz, birçok kez iyileştirdiniz. Durumu ben hoş görmüyorum; gözle görülür biçimde zayıflıyor. Sonra yanaklarının al al olması ve bana soru dolu bakışlarla birdenbire baktığı zaman gözlerindeki parlaklık hiç de iyiye işaret değil. Sizin düşünceniz nedir? Ne olacak? Kızımı kaybedecek miyiz?"

Wiesicke başını yavaş yavaş salladı. "Bunu söylemek istemem, Bay von Briest. Yalnızca ateşin böyle yükselmesi hoşuma gitmiyor. Ama biz bu ateşi düşüreceğiz; sonra

onun İsviçre'ye ya da Menton'a (*) gitmesi gerekecek. Temiz hava, eskiyi unutturacak güzel izlenimler..."

"Lethe (**) gerekli, Lethe."

VViesicke: "Evet, Lethe" diye gülümsedi, "Yazıkki eski İsveçliler, Yunanlılar bize o kutsal kaynağı değil, yalnızca adını bırakmışlar..."

"Hiç olmazsa kaynağın bileşimini bilseydik; ona göre şimdi sular yeniden oluşturulabilirdi. 'Friesack Unutma Kaynağı' diye burada bir sanatoryum kursak, iyi bir ticaret yapmış olurduk, VViesicke. Şimdilik Riviera'yı (***) deneyelim. Menton Riviera'dadır, değil mi? Şu ara tahıl fiyatları da gerçi yine düşük ama, gereken neyse onu yapmak gerekli. Bu konuyu karımla konuşurum."

Briest karısıyla konuşarak onun da buna hemen razı olduğunu gördü; insanlardan uzak yaşamlarının etkisiyle kadıncağızda güneşli ülkeleri görme konusunda son zamanlarda beliren şiddetli istek, öneriyi kabul etmesine yardımcı olmuştu. Ancak Effi buna hiç yanaşmıyordu. "Bana karşı ne denli iyisiniz" dedi. "Bundan kendime bir şifa umacak olsaydım, özverinizi kabul edecek kadar bencil olabilirdim. Ama böyle bir yolculuğun bana yalnızca zararı dokunacağına eminim."

"Kendi kendini buna inandırıyorsun, Effi."

(*) Menton: Akdeniz kıyısında Nice'in bir ilçesi. Menton, kışın Riviera'nın en çok gidilen tedavi yerlerinden biridir. (Çev.)

(**) Lethe (Yunanca unutmak demektir): Yunan mitolojisine göre yeraltı ırmaklarından biridir. Bu ırmağın suyundan içenler geçmiş unutulmuş. (Çev.)

(***) Riviera: Genova körfezinin NiceTe La Spezia arasındaki bütün kıyısına verilen addır. Riviera'nın iklimi çok yumuşak olduğundan, oradaki kentlere kışın çok giden olur. (Çev.)

"Hayır. O denli çabuk kızardım ki... Her şey beni öfkeliyor. Ama sizin yanınızda dinginim. Siz benim nazımı çekiyor, canımı sıkacak hiçbir şeyi bana duyumsatmıyorsunuz. Ama bir yolculukta bu olmaz; hoş gitmeyecek şeyleri önleyemezsiniz; üzüntüler biletleyle başlar, garsonla biter. O kendini beğenmiş, bilgic insanların yüzlerini gözümün önüne getirdiğim zaman bile kan beynime çıkıyor. Hayır, hayır, beni burada bırakın. Artık Hohen-Cremmen'den ayrılmak istemiyorum, benim yerim burası. Aşağıdaki çiçek göbeğinde, güneş saatinin çevresinde ki gün çiçeği benim için Menton'dan daha güzeldir."

Bu konuşmadan sonra yolculuk düşüncesinden vazgeçtiler. Effi'nin sağlığı için İtalya'dan çok iyi şeyler ummuş olan Wiesicke de, "Kızınızın bu isteğini göz önüne almamız gerekli; çünkü bu bir kapris değildir; böyle hastalar çok duyarlı olur; kendilerine iyi gelecek ya da gelmeyecek şeyleri şaşırı bir kesinlikle bilirler. Bayan Effi'nin biletle ve garson hakkındaki söyledikleri de aslında çok doğrudur; insan otellerdeki uygunsuzluklara kızıp bunlarla kendisini üzecek kadar duyarlı olursa, bu üzüntüleri giderecek derecede şifa gücüne sahip hava hiçbir yerde yoktur. Öyleyse kızımızı burada bırakalım; burası ona en iyi gelecek yer olmasa bile kesinlikle en kötü yer de değildir." dedi.

Doktorun söyledikleri gerçekten de doğrulandı. Effi iyileşiyordu; biraz kilo bile almış (yaşlı Briest vücut topluluğuna fanatiklik derecesinde değer verenlerdendi) ve genç kadının çabuk öfkelenmesi de oldukça azalmıştı. Ancak havaya olan gereksinimi sürekli artıyordu; batı rüzgârı esip havada kara bulutlar dolaştığında bile, o saatlerce dışarda duruyordu. Böyle günlerde kırlara, bataklık gö-

le, çoğunlukla yarım mil değin uzaklara da gider, yorulunca bir çitin kıyısına oturarak rüzgârda sallanan düğün çiçeklerini, kırmızı kuzukulaklarını seyrede seyrede düşlere dalardı.

Bir gün Bayan Von Briest: "Hep tek başına gidiyorsun" dedi. "Bizim çevreden olan insanlar arasında güvende sayılırsın; ama ayrıca çevrede o denli çok yabancı da dolaşiyor ki..."

Tehlikeyi hiç aklına getirmemiş olan Effi'yi bu sözler etkilemişti; Roswitha ile yalnız kalınca dedi ki: "Herhalde seni yanıma alamam, Roswitha; çok şişmansın, ayakların da artık yere o denli sağlam basmıyor."

"Yok hanımefendi, durumum henüz o kadar da kötü değil. Daha evlenebilirim bile."

Effi "Elbette" diyerek güldü. "Daha evlenebilirsin. Ama biliyor musun, ne düşünüyorum, Roswitha? Keşke bana arkadaşlık edecek bir köpeğim olsaydı, diyorum. Babamın av köpeği bana hiç sevgi göstermiyor; av köpekleri çok aptal oluyorlar. Ancak bahçıvan tüfeği eline alınca bizim köpek yerinden kıpırdıyor. Şimdi hep Rollo aklımda."

Roswitha: "Doğru" dedi; "burada Rollo gibi bir köpek yok. Ama bu sözümle "bura"ya karşı bir şey söylemek istemiyorum. Hohen-Cremmen çok iyi bir yer."

* * *

Effi ile Roswitha arasında geçen bu konuşmadan üç dört gün sonra; Innstetten her zamankinden bir saat önce çalışma odasına girdi. Çok parlak olan sabah güneşi onu uyandırmıştı; adamcağız yeniden uykuya dalamayacağını anlamış ve uzun zamandır çözülmek üzere bekleyen bir işe girişmek için kalkmıştı.

Saat sekizi çeyrek geçe zili çaldı. Johanna kahvaltı tep-
şisini getirdi; tepside gazetelerin yanında iki de mektup var-
lı. Adreslere bir göz gezdirince el yazısından, mektuplar-
lan birinin bakandan geldiğini anladı. Ama öteki acaba
cimdendi? Posta damgası iyice okunamıyordu; mektubu
gönderenin, alışıldık sanları kullanmayı iyice bilmediği
)elliydi. El yazısının oldukça ilkel oluşu da buna uygun
»örünüyordu. Adres de oldukça tuhaf yazılmıştı: Keith
haddesi, 1 c, iki merdiven çıkılacak.

Innstetten, ilk önce "Ekselans"ın mektubunu açacak
cadar memur ruhluydu. *"Sevgili Innstetten! Majeste im-
paratorun atamanızı imzalamak lütfunda bulduklarını
•ize bildirebilmekten ötürü mutluyum. Sizi içtenlikle kut-
arım."* Innstetten, neredeyse kendi atamasından çok baka-
un övücü sözlerine sevinmişti. Çünkü bir an olsun gözü-
iün önünden gitmeyen bir bakışla Crampas'ın Kessin'de
:endisine veda ettiği sabahtan bu yana memurluk basamak-
arında yükselme konusunda biraz eleştirel bir tavır takın-
nıştı. O zamandan bu yana her şeyi başka bir ölçüye vu-
uyor, dünyayı başka türlü görüyordu. Mevki, madalya;
onunda bütün bunların ne değeri vardı? Yaşlı arkadaşı
.adenberg'in zamanında yaşanmış, yarı unutulmuş bir ba-
:anlık öyküsünü, sürekli neşesiz geçen günlerinde birçok
:ez kendi kendine düşünmüştü: Ladenberg, uzun bir bek-
eyişten sonra kırmızı kartal nişanını alınca: " S i y a h
ıluncaya değin burada kal" diye öfke içinde bağırarak ma-
laryayı bir yana atmış. Galiba nişan sonradan "siyah" ola-
ak da verilmiş; ama aradan çok zaman geçtiği için sahi-
lini pek hoşnut etmemiş. Bizi sevindirecek her şey, zama-
a ve duruma bağlıdır; bizi daha bugün mutlu eden bir şey,

yarın hiçbir değer taşımayabilir. Innstetten bunu açık se-
çik duyumsuyordu; saygınlık ve onura, yüksek makamlar-
dan gelecek övücü sözlere çok değer vermekle birlikte, da-
ha doğrusu e s k i d e n çok değer vermiş olmasına karşın,
parlak gösterişlerin büyük bir anlam taşımayacağı ve "mut-
luluk" denen şey, eğer gerçekten varsa, onun bu gösteriş-
lerden büsbütün başka bir şey olduğu kanısına varmıştı;
"Eğer doğru düşünüyorsam, mutluluk iki koşula bağlıdır.
Birincisi: İnsan kendine uygun bir yerde bulunmalıdır.
(Ancak hangi memur kendine uygun bir yerde bulunduğu-
nu söyleyebilir?). İkincisi ve daha da önemlisi ise, günlük
yaşam rahat bir biçimde sürüp gitmelidir; yani insan uy-
kusunu alabilmeli, yeni çizmeleri insanın ayağını sıkma-
malıdır. On iki saatlik bir günün yedi yüz yirmi dakikası
olağandışı bir üzüntü olmadan geçerse, herkes mutlu bir
gün geçirebildiğinden söz edebilir." O gün yine Innstetten
böyle üzüntülü düşüncelere insanı kaptıran bir ruh duru-
mu içinde bulunuyordu. Sonunda ikinci mektubu da eline
aldı. Onu okuyunca, elini alnında dolaştırarak, yaşamda
kendisinin de tattığı bir mutluluk o **1** d u ğ u n u, bu mut-
luluğun artık elinden gittiğini ve onu bir daha ele geçire-
meyeceğini acı acı duyumsadı.

Bu arada Johanna odaya girip özel danışman Wüllers-
dorf'un geldiğini haber verdi.

Wüllersdorf şimdiden kapının eşiğinde duruyordu.
"Kutlarım, Innstetten" dedi.

"Sizin kutlamanızın içtenliğine inanırım; başkalarının
bu işe canı sıkılacaktır. Zaten..."

"Zaten! Bu da ne demek? Herhalde şu anda bir şey-
lerden yakınmayacaksınız."

"Hayır. Majeste kralın lütufları beni utandırıyor; her şeyi kendisine borçlu bulunduğum bakanın gösterdiği ilgidense neredeyse daha da çok utanıyorum."

"Ama..."

"Ama ben artık sevinmeyi, hoşnut olmayı unuttum. Bunu sizden başka birisine söylersem, ağız yaptığımı sanır. Ancak siz halden anlarsınız. Şurada şöyle bir çevrenize bakın; her yan ne denli boş ve ıssız. Kendini bulunmaz bir Hint kumaşı sanan Johanna içeriye girdiğinde, tüylerimin diken diken olduğunu duyumsuyorum. Onun, herkeşe karşı mı, yoksa bana karşı mı, bilmem, öyle kendini beğenerek neredeyse gülünç bir biçimde göğsünü kabarta kabarta sahneye çıkar gibi odaya girmesi (burada Innstetten Johanna'yı yansıladı) çok sinirime dokunuyor. Bütün bu durumu öyle sıkıcı ve katlanılmaz buluyorum ki, işin biraz da gülünç bir yanı olmasa insan çıldırır."

"Sevgili Innstetten, bu ruh durumu içinde mi bakanlıkta genel müdür olmak istiyorsunuz?"

"Adam sen de! Başka türlü olabilir mi? Şu mektubu az önce aldım; okuyun."

Wüllersdorf, posta damgası okunamayan ikinci mektubu alarak zarfın üzerinde yazılı unvanla alay etti; sonra mektubu daha kolay okuyabilmek için pencereye yaklaştı.

"Saygıdeğer beyefendi! Size mektup yazdığımı herhalde şaşacaksınız; Fakat Rollo için sizi rahatsız ediyorum. Anneciğim, daha geçen yıl Rollo 'nun çok tembelleştiğini söylemişti; ama onun tembel olmasının burada hiç zararı yok. Bizim yanımızda istediği kadar tembellik edebilir; üstü

telik ne denli tembel olursa, o denli iyi. Hanımefendi onu çok istiyor. Bataklıklı göle ya da kırlara gittiği zaman hep: 'Çokyalnız olduğum için korkuyorum, Roswitha: ama bana kim arkadaşlık edecek? Rollo iyi bir arkadaş olurdu; onun bana karşı kini de yok. Hayvanların kin beslemeyi düşünmemeleri bir nimet!' diyor. Bu yazdıklarım aynen hanımefendinin sözleridir; ben başka bir şey eklemeye gerek görmüyorum. Yalnızca Annieciğimle Johanna 'ya selam söylemenizi rica ederim.

Size derin saygı besleyen sadık hizmetçiniz

Roswitha Gallenhagen."

Wüllersdorf kâğıdı yeniden katlayarak: "Evet" dedi, "şu kızcağız bizden üstün."

"Ben de öyle buluyorum."

"Başka şeylerin sizi tatmin etmemesinin nedeni işte bu."

"Doğru söylüyorsunuz. Uzun zamandır bu konuyu düşünüyorum; mektupta bir kasıt eseri olarak ya da belki de hiçbir kasıt gözetilmediği halde, suçlama içeren o sözler beni yine büsbütün çileden çıkardı. Bütün bu olay yıllardır beni acı ve işkence içinde bırakıyor, artık acıdan kurtulmak istiyorum. Hiçbir şey hoşuma gitmiyor, hiçbir şeyden hoşnut olmuyorum; bana ne denli çok madalya ve nişan verirler, beni ne denli çok beğenirlerse, o oranda bütün bunların birer hiç olduğunu duyumsuyorum. Yaşamım yıkıldı; kendi kendime, mevki hırsını ve gururu bir yana bırakıp benim bir özelliğim olan eğitmenlik yeteneğimi yüksek bir ahlak kurumunun yöneticisi olarak kullanmam gerektiğini düşündüm. Öteden beri böyle kurumlar vardı.

Örneğin ben olanak bulup Hamburg'daki Rauhes Haus (*) İslahevi'nde, bakışı ve dindarlığıyla her caniyi etkisi altına alan o harika insan Doktor Wichern (**) gibi ünlü bir kişi olmalıydım..."

"Evet, buna karşı çıkmam; böyle bir şey olabilir." "

"Hayır, bu da olamaz. Bu b i l e olamaz. Bana artık bütün yollar kapalıdır. Bir katilin vicdanı üstünde işleyerek onu nasıl yola getirebilirim? Bunun için insanın kendisi kusursuz olmalı. İnsan kusursuz değilse ve kendi elleri de kanla boyanmışsa, hiç olmazsa düzeltmeye uğraşacağı eski meslektaşının önünde bir tövbe rolü oynamalı ve yaptıklarına pişman olduğunu iyice kanıtlayabilmelidir."

Wüllersdorf bu sözleri başıyla onayladı.

"...Görüyor musunuz? Söylediklerimi siz de onaylıyorsunuz. Ama ben bunların hiçbirini artık yapamam. Bir tövbe rolü oynamama, bir derviş ya da fakir gibi dövmememe olanak yok. Bütün bunlar olamayacağı için, en iyi çıkar yol olarak şunu buldum: Buradan uzaklaşmak; kültür ve onur kavramı olmayan kapkara insanların, Afrika zencilerinin arasına gitmek. Onlar mutlu ve şanslı insanlar. Çünkü işte tam da b u n l a r , kültür ve onur dediğimiz o karışık kavramlar, bütün başımıza gelenlere neden olmaktadır. Sonunda geçebilecek olan tutkudan ötürü böy-

(*) Rauhes Haus: Hamburg'da bir eğitim kurumu. 1833'te Johann Hinrich Wichern tarafından kurulmuştur. (Çev.)

(**) Johann Hinrich Wichern (1808-1881): Almanya'da 19. yüzyıl din dünyasının en ünlü kişilerinden biridir: Aynı zamanda tanınmış bir eğitmenidir. Kimsesiz ve bakımsız çocukların yetiştirilmesi için Hamburg'da Rauhes Haus adlı eğitim kurumunu kurmuştur. (Çev.)

le şeyler yapılmamalıdır. Öyleyse boş kuruntular yüzünden bunlar yapılıyor... Kuruntu!.. Birisi bunu yaşamıyla ödüyor, geride kalansa bir cehennem azabı çekiyor. Daha da kötü."

"Ah, Innstetten! Bunlar çılginca düşünceler, kaprislerdir. Afrika'ya gitmek de ne demek? Bu, borcu olan bir teğmene yakıştır. Ama sizin gibi bir adam böyle bir şeyi nasıl düşünebilir? Kırmızı bir fes giyip yerlilerin toplantılarına başkanlık mı edeceksiniz, ya da Kral Mtesa'nın bir damadıyla kan kardeşi mi olmak istiyorsunuz? Yoksa başınızda altı delikli bir sömürge şapkası, Kongo (*) boyunca yolunuzu araya araya Kamerun'a (**) ya da o dolaylara çıkmak niyetinde misiniz? Bunlara olanak yok!"

"Olanak yok mu? Niçin? Ve eğer olanak yoksa, o z a m a n ne yapmalı?"

"Yalnızca burada kalıp katlanmaya alışmak gerek. Dertsiz tasasız kim var? insanın 'bu konu da çok canımı sıkıyor' demediği gün olur mu? Benim de kendime göre • derdim olduğunu bilirsiniz; sizinkine benzemez ama, sizinkinden kolay da değil. Dünyadan el etek çekip balta girmemiş ormanlarda dolaşmak ya da beyaz karıncaların yuvalarında geceleme deliliktir; bunu yapabilen yapar; ancak böyle bir yaşam bizim gibiler için değildir. Açılan ge-

(*) Kongo: Afrika'nın, suları en bol olan ırmağıdır. Büyük göller bölgesinde Katanga yaylasından Luabala adıyla çıkar, Luapula Lukuga ile birleşir. Stanley çağlayanlarından sonra Kongo adını olarak Stanley Pool'da bir göle dönüşür. Aşağı kısmında Livingstone çağlayanlarını oluşturur. Kırk kilometre genişlikte, Atlas Okyanusu'na dökülür. (Çev.)

(**) Kamerun: Afrika'nın batısında eski bir Alman sömürgesidir. 1884'te Almanlar tarafından işgal edilmiş, 1914'te İngiltere ile Fransa arasında bölüşülmüştür. Bugün bağımsız bir ülke. (Çev.)

dikte durup vuruluncaya değin dayanan, vurulmadan önce de elinden geldiğince çok düşmanı teker teker püskürtmeye uğraşan bir asker gibi yaşamdaki yıkımlara karşı savaşımlarını en iyisidir. O asker, menekşelerin ne zaman açacağını ya da Luise Anıtı'nın (*) çevresine ne zaman çiçekler dolacağını ya da karşısında bağlı fotinleriyle küçük kızların ne zaman ip atlayacaklarını ara sıra nasıl düşünür, avuntu bulursa, yaşamda savaşım veren insan da ufak tefek eğlencelerle gönlünü oyalamaya çalışmalıdır. Ya da Potsdam'a (**) değin uzanmalı, İmparator Friedrich'in (***) yattığı ve ona henüz bir anıtkabir yapmaya başladıktan Frieden Kilisesi'ne (****) gitmelidir. Orada durup Friedrich'in yaşamını düşünün; o zaman da erince kavuşamazsanız, sizin için hiçbir çare yok demektir."

(*) Prusya kraliçesi Luise (1776-1810): Kral III. Friedrich Wilhelm'in eşi, Dük Karl von Mecklenburg Strelitz'in kızı ve İmparator I. Wilhelm'in annesidir. Halk tarafından çok sevilmiştir. Mezarı Charlottenburg'da saray bahçesindedir. (Çev.)

(**) Potsdam: Brandenburg'da Havel ırmağının oluşturduğu bir gölün üzerindeki adada kurulmuş bir kenttir. Birçok değerli sarayı, kiliseleri, tarihsel yapıları vardır. Ünlü Sans-Souci Sarayı da Potsdam dolaylanndadır. (Çev.)

(***) İmparator III. Friedrich (1831-1888): Alman imparatoru ve Prusya kralıdır, imparator I. Wilhelm'in oğludur. Velihtken Friedrich Wilhelm adıyla tanınırdı. 1858'de İngiliz prensesi Victoria ile evlenmiş, karısının etkisi altında kalmıştır. 1866 savaşında Königraetz Zaferi'ni kazanan ikinci ordunun komutanıydı. 1870-1871 savaşında üçüncü ordunun başında bulunmuştur. Wörth'te zafer kazanan bu ordunun Sedan Zaferi'nde de büyük payı vardır. Sonradan Paris'i kuşatan da üçüncü ordudur. Velihtlik dönemi uzun süren Friedrich, daha tahta çıkmadan gırtlak kanserine yakalanmış, bu hastalıktan çok acı çekmiştir. Hükümdarlığı ancak 99 gün sürmüştür, amansız hastalığından kurtulamayarak ölmüştür. (Çev.)

(****) Frieden Kilisesi: Potsdam'ın batı kesimindedir. IV. Friedrich Wilhelm'in mezarı bu kilisededir. Kilisenin yanında da imparator III. Friedrich'in eşinin anıtkabirleri vardır. (Çev.)

"Güzel. Ama yıllar uzun; teker teker geçen o her gün...
Sonra akşamları ne yapmalı?"

"Akşam her zaman çok kolay ve çabuk geçebilir. Bunun için *Sardanapal* (*) ya da *del Era* ile *Coppelia* (**) var. Bunlar bitince, birahaneler ne güne duruyor? Onları horgörmemeli. Üç duble insanı her zaman yatıştırır. Yaşamda bizden başka türlü olmayan çok, pek çok kimse vardır, işte böyle şanslı iyi gitmemiş birisi bir gün bana: 'Sözümün inanın, VVüllersdorf, desteksiz yapı olmaz' demişti. Bunu söyleyen bir mimardı; onun için bu işleri herhalde bilir. Adamcağız haklıymış. O destek konusunu anımsamadığım gün yoktur."

VVüllersdorf içindekileri böyle döktükten sonra şapkasıyla bastonunu aldı. Arkadaşının bu sözleri üzerine, büyük olasılıkla biraz önce mutluluğa ilişkin kendi düşüncelerini anımsamış olan Innstetten ise, VVüllersdorf'a yan hak vererek başını eğdi, kendi kendine gülümsedi.

"Peki şimdi nereye gidiyorsunuz, VVüllersdorf? Bakanlığa gitmek için daha çok erken."

"Bugün kendi kendime izin veriyorum, daireye hiç uğramayacağım, tik önce kanal boyunca bir saat daha geçeceğim. Charlottenburg'a değin gidip dönmek istiyorum. Sonra Potsdam Caddesi'ndeki Hut Birahanesi'ne şöyle bir uğrar, küçük tahta merdiveni dikkatle çıkarırım. Bilirsiniz ya! Yapının aşağısında bir çiçekçi dükkânı vardır."

(*) *Sardanapal*: Lord Byron'un (1788-1824) 1821'de yazdığı bir oyun. (Çev.)

(**) *Coppelia*: Nuitter (1828-1899) tarafından yazılmış müzikli bir pantomim oyunu. Leo Delibes (1836-1891) tarafından bale olarak bestelenmiştir. (Çev.)

"Bu sizi hoşnut eder mi? Sizin için yeterli mi?"

"Pek öyle olduğunu söyleyemem. Yine de dertlerimi unutmaya biraz yardımı dokunur. Orada, birahänenin birbirinden farklı sürekli müşterilerini, sabahtan içmeye başlayan içki meraklılarını bulurum; onların adlarını söylemeden geçmem daha doğru! Birisi Ratibor Dükü'nden, (*) öteki piskopos Prens Kopp'tan, (**) bir üçüncüsü de Bişmarck'tan söz eder. Anlattıklarının dörtte üçü gerçeğe uymaz; ancak biraz nükte yapmasını biliyorlarsa, insan fazla incesine bakmadan öykülerini hoşnutlukla dinler."

Vvullersdorf bu sözleri söyledikten sonra çıkıp gitti.

(*) Ratibor Dükü: Hohenlobe-Schillingsfürst prenslerinin 1840'tan başlayarak ek olarak aldıkları bir san. Burada, Bavyera başkanlığında, Alsace-Lorraine genel valiliğinde ve Almanya başbakanlığında bulunan Prens Clodwig Hohenlohe (1819-1901) anıştırılıyor. (Çev.)

(**) George von Kopp (1837-1914): Breslau piskopos prensidir. 1893'te kardinal olmuştur. (Çev.)

OTUZ ALTINCI BÖLÜM

Mayısta havalar güzel geçmişti; hazıranda daha güzel oldu. Effi, Rollo'nun gelmesiyle içinde uyanan ilk üzüntülü duyguyu yendikten sonra, sadık hayvanın yanından olmasından büyük bir sevinç duymaya başladı. Bütün aile Roswitha'nın yaptığını beğeniyor, onu övüyordu. Yaşlı Briest de karısına Innstetten'dan beğeniyerek söz ediyor, onun ruhu soylu, acıma duygusu olan bir adam olduğunu, hiçbir zaman küçüklük göstermediğini söylüyordu. "Yazık ki şu uğursuz konu araya girdi. Yoksa onlar herkese örnek olacak bir çifttiler." Ya zamanı ölçecek bir organı olmadığı ya da ayrılığı artık sona eren bir aykırılık olarak gördüğü için, buluşmada sakın kalan yalnızca Rollo oldu. Hayvanın yaşlanmış olması da herhalde buna etki ediyordu. Hanımıyla buluştuğu zaman sevinç göstermekte nasıl tutumlu davrandıysa, sevgi göstermekte de öyle ağır davranıyordu; ama bağlılığı belki de artmıştı. Hanımının yanından hiç ayrılmıyordu. Av köpeğine iyi davranmakla birlikte, ona daha aşağı kademedeki bir yaratılmış gibi bakıyordu. Geceleri Effi'nin kapısının önünde, hasırın üstünde uyuyor, sabahları dışarda kahvaltı edildiği zaman güneş saatinin yanında hep dingin, hep uyuklayarak yatıyordu; ancak Effi kahvaltı masasından

kalkarak koridora doğru yürüyüp orada portmantodan ilk önce hasır şapkasını, sonra da şemsiyesini alınca Rollo'nun gençlik daman yeniden kabanır ve hayvan, gücünün ne ölçüde bir denemeye tabi tutulacağına aldınış etmeden köy yolunda sürekli bir aşağı bir yukarı koşar, hanımıyla birlikte ilk tarlalann arasına gelmeden bir türlü yatışmazdı. Görünüm güzelliğinden çok açık havaya değer veren Effi, çoğunlukla küçük orman gezintilerinden kaçınır, tren istasyonuna giden ve iki yanı ilk önce çok yaşlı kara ağaçlarla, sonra da şosenin başladığı yerde kavak ağaçlarıyla kaplı büyük bir yolda bir saat yürürdü. Çevresinde olan biten her şeyden sevinç ve ferahlık duyar, kolza ve yonca tarlalarından gelen kokuyu zevkle içine çekerdi. Bazen de tarla kuşlarının havaya yükselişini gözleriyle izler, hayvanların su içmeye gittikleri yalıkları, kuyularını sayardı. Bu arada hafif bir kampana sesi kendisine kadar gelirdi. O zaman, gözlerini kapama, tatlı bir unutuşa dalma gereksinimini duyardı. İstasyonun yakınında, şosenin yanında bir yol silindiri vardı. Bu silindir Effi'nin dinlenme yeri idi; genç kadın, tren yolundaki hareketleri buradan izleyebiliyordu; trenler gelir gider, arada o ayrı ayrı iki dumanın birleşir gibi bir hizaya geldiğini, sonra sağa sola giderek yeniden birbirinden ayrıldığını, sonunda köyün ve küçük ormanın arkasında kaybolduğunu görürdü. Rollo Effi'nin yanında oturarak kahvaltısına katılır, son lokmayı da havada kapınca, teşekkürünü belli etmek için olacak, tarladaki bir saban izinden çılgın gibi yukarıya doğru koşar ve ancak, yattıkları kuluçkada rahatsız edilen birkaç keklik yandaki bir saban izinden havalandığı zaman, o da birdenbire olduğu yerde dururdu.

* * *

"Bu yaz ne güzel, anne! Bu denli mutlu olabileceğimi bir yıl önce aklıma bile getirmezdin." - Effi, annesiyle birlikte havuzun çevresinde dolaştığı ya da turfanda bir elmayı dalından kopararak iştahla ısırduğu her gün bu sözleri söylüyordu. Dışleri çok güzel olduğu için elmayı ısırırken hiç çekinmezdi. O zaman Bayan von Briest kızının elini okşar, derdi ki: "ilk önce iyi ol, Effi, tümüyle iyi ol; mutluluk sonra nasıl olsa bulunur; eskisi değil ama, yeni bir mutluluk her zaman elde edilir. Tann'ya şükür, birçok mutluluk türü vardır. Göreceksin, seni mutlu edecek bir şey bulacağız."

"Bana karşı öyle iyisiniz ki... Ben sizin yaşamınızı da değiştirdim, zamanından önce sizi yaşlı insanlar haline getirdim."

"Ah, Effiğim, böyle söyleme, ilk önce ben de senin gibi düşünüyordum. Şimdiyse erincimizin, daha önceki gürlü ve patırtılardan daha iyi olduğunu anladım. Senin durumun böyle sürerse, yolculuğa da çıkabiliriz. Wiesicke Menton'u önerdiği zaman sen hastaydın, her şeye çabucak kızılıydun; hasta olduğun için de biletçi ve garsonlar için söylediklerinde haklıydın; ancak sinirlerin düzeldiğine göre, artık yolculuğa çıkabiliriz, o zaman insan, kendini beğenenlere, bu gibi kimselerin bilgiçliklerine kızmaz, gülüp geçer. Sonra mavi deniz, beyaz yelkenler, kırmızı kaktüslerle kaplı kayalıklar kim bilir ne kadar güzeldir! - Daha görmedim ama, onları öyle düşünüyorum. Hepsinin görmek isterdim."

Yaz böyle geçti; akan yıldızlı geceler artık geçmişte kalmıştı. Effi, o zamanlar gece yarısına değin pencerede oturmuş, dışansını seyretmekten usanmamıştı. "Öteden beri din konusundaki bilgilerim zayıftır; ama biz acaba

gerçekten de göklerden mi gelmişiz? Buradaki yaşamımız bitince göklerdeki yurdumuza, yıldızlara ya da yıldızların ötesine acaba dönecek miyiz? Bilmiyorum, bilmek de istemem, yalnızca buna özlem duyuyorum."

Zavallı Effi! Göklerdeki harikaları fazla seyretmiş ve onları çok düşünmüştü. Bunun sonucunda gece havası ve havuzdan yükselen buharlar onu yeniden hastalığın kucağına attı. Wiesicke çağrılıp genç kadını görünce, Briest'i bir yana çekerek dedi ki: "Artık hiçbir çare yok. Zavallının sonu yaklaştı; kendinizi hazırlayın."

Doktor çok doğru söylemişti. Aradan birkaç gün geçti; henüz zaman ilerlememiş, saat ona bile gelmemişti. Roswitha aşağıya gelerek Bayan von Briest'e: "Hanımefendi, yukarda küçükhanım ağırlaştı" dedi; "hep kendi kendine konuşuyor, arada dua ediyormuş gibi bir hal alıyor; ancak kendisi bu durumda bulunduğunu hiç kabul etmek istemiyor. Bilmem ama bana, her an bir şey olacaktı gibi geliyor."

"Benimle konuşmak istiyor mu?"

"Öyle bir şey söylemedi. Ama istediğini sanıyorum. Onun nasıl olduğunu bilirsiniz; sizi rahatsız etmek, meraklandırmak istemiyor. Ama gelseniz iyi olur."

Bayan von Briest: "Peki, Roswitha, gelirim" dedi.

Biraz sonra üst kata çıkıp Effi'nin odasına girdi. Pencere açıktı; Effi, pencerenin yanında duran bir şezlongda yatıyordu.

Bayan von Briest, abanoz arkalığında yaldızlı üç çubuk olan küçük, siyah bir iskemle çekip oturdu; Effi'nin elini tutarak: "Nasılsın, Effi?" diye sordu. "Roswitha çok ateşin olduğunu söylüyor."

"Ah, Roswitha her şeyi büyütür, merak eder. Kendi-

sine bakıyorum; ölüyorum sanıyor. Ne olacağımı bilmem. Ama o herkesin kendisi gibi meraklanmasını istiyor."

"Ölüme karşı bu denli dingin misin, Efficiğim?"

"Çok dinginim, anne."

"Bunda aldanıyor olmayasın? Herkes yaşama bağlıdır, özellikle de gençler... Sen henüz o denli gençsin ki sevgili Effim."

Effi bir süre sustu. Sonra dedi ki: "Biliyorsun, ben çok kitap okumadım; Innstetten buna çok şaşar, okumamamı doğru bulmazdı."

Effi, Innstetten'ın adını ilk kez ağzına alıyordu; bu, anesinde büyük bir etki yarattı ve kadına, artık son demlerin yaklaştığını iyice duyumsattı.

"Ama öyle sanıyorum ki, bana bir şey anlatmak istiyordun, değil mi Effi?"

"Evet, anlatmak istiyordum; çünkü sen benim henüz çok genç olduğundan söz ettin. Gerçi daha gencim ama, bunun hiç zararı yok. Bak, sana anlatayım: Henüz mutlu günlerimizi; Innstetten akşamları bana kitap okurdu; onun çok güzel kitapları vardı. Bunlardan birinde şu öykü yazılıydı. Bir adamı neşeli bir şölen sofrasından kaldırıp bir işe götürmüşler. Ertesi gün adamcağız, kendisi gittikten sonra şölenin nasıl olduğunu sormuş. Ona şöyle yanıt vermişler: 'Daha bir sürü şey oldu; ama aslında siz hiçbirinden yoksun kalmış değilsiniz.' Bak, anne, bu sözcükler benim zihnime yerleşti; insanın sofradan biraz erken kaldırılacak olmasının büyük bir önemi yok."

Bayan von Briest susuyordu. Effi şezlongda kendisini biraz yukarıya alarak: "Madem bir kez eski zamanlardan ve Innstetten'dan söz ettim, sana bir şey daha söylemeliyim, anne" dedi.

"Heyecanlanıyorsun, Effi."

"Hayır, hayır; biraz içimi dökmek beni heyecandırır-maz, yatıştırır. Sana şunu söylemek istiyordum: Tann'yla, insanlarla barışmış olarak ölüyorum; onunla da barıştım.

"Öyleyse sen ona bu denli yürekten kırgın mıydın? Bunu şimdi sırası değilken söylediğim için beni bağışla, Effiğim; ama acı çekmenize neden olan aslında sendin."

Effi bu sözü başıyla onayladı.

"Evet, anne. Yazık ki öyle. Ancak bütün o korkunç olaylar olup da sonunda, biliyorsun ya, Annie konusu da bunlara eklenince, düşüncemi değiştirdim ve suçlu olanın Innsetten olduğunu düşünerek buna kendimi iyice alıştırdım; çünkü onun soğukkanlı ve hesaplı davrandığını, üstelik sonunda da bana karşı çok acımasız olduğunu görüyordum, işte o zaman kendisine ilendim, kötü dualar dudaklarıma kadar geldi."

"Şimdi de bu seni üzüyor mu?"

"Evet. Onun her konuda doğru davrandığını, yaşamımın hemen en güzel günleri olan buradaki hastalık günlerimde anlamış bulunuyorum; bunu kendisinin öğrenmesini isterim. - Sonuç olarak zavallı Crampas konusunda başka ne yapabilirdi? Soma Innsetten'in beni en çok kıran hareketi, yani kendi çocuğunu bana karşı neredeyse tavır alırcasına yetiştirmiş olması, bana ne denli acı gelse de, yine de söylemek gerekli ki, o bunda da haklıydı. Böyle düşünerek öldüğümü kendisine bildir. Bu ona bir avuntu ve bir güç olacak, belki de onu barıştıracaktır. Çünkü Innsetten özünde çok iyi bir adamdı ve gerçek sevgiden yoksun olan bir kimsede olabileceği kadar da soylu bir ruhu vardı."

Bayan von Briest, Effi'nin çok yorgun ve uyur gibi olduğunu ya da uyumak istediğini gördü. Yavaşça yerin-

den kalkıp gitti. Annesi odadan çıkar çıkmaz, Effi de kalktı ve serin gece havasını bir kez daha doya doya içine çekmek için açık pencerenin önüne oturdu. Yıldızlar titreşiyor, parkta hiçbir yaprak kıpırdamıyordu. Fakat Effi dışarıya kulak kabarttıkça çınarların üstüne ince bir yağmur yağarmış gibi bir sesi her an daha belirgin bir biçimde işitiyordu. Genç kadının içine bir kurtuluş duygusu geldi; her yanı derin bir erinç kapladı.

.# # *

Aradan bir ay geçmişti; eylül bitmek üzereydi. Hava güzeldi, fakat parkta yaprakların çoğu şimdiden kızarmış, sararmıştı; üç gün süren göndönümü fırtınasından bu yana da yapraklar her yana dağılmış, yerlerde duruyordu. Çiçek göbeğinde ufak bir değişiklik yapılmış, güneş saati kaldırılmıştı; eskiden saatin bulunduğu yerde bir gündür beyaz bir mermer levha duruyordu; levhanın üstünde yalnızca "Effi Briest" yazılıydı; bu yazının altında da bir haç işareti vardı. Effi: "Mezar taşına eski adımın yazılmasını isterim; öteki adıma onur vermedim" demiş, zavallının son isteği bu olmuştu. İstedliğini yapacakları konusunda ona söz vermişlerdi.

Evet, mermer levha bir gün önce gelmiş, yerine konmuştu. Şimdi Briest ile karısı o yerin karşısında oturmuşlar, oraya ve bozulmamalarına dikkat edildiği için artık taşı çerçeveyeleyen aygün çiçeklerine bakıyorlardı. Rollo başını ayaklarının arasına almış, taşın yanında yatıyordu.

Potinleri gittikçe daha çok bollaşan Wilke, kahvaltıyı ve postadan gelen mektupları getirdi. Yaşlı Briest: "Wilke, küçük arabayı hazırlatın. Hanımla birlikte kira gideceğiz" dedi.

Bu arada Bayan von Briest kahveyi fincanlara koymuştu; çiçek göbeğine, tarhlara bakıyordu. "Bak, Briest,

Rollo yine taşın önünde yatıyor. Bu olay, onu bizden daha çok etkiledi. Artık yemek de yemiyor."

"Evet, Luise, işte hayvan bağılılığı. Benim her zaman söylediğim budur. Biz insanlar sandığımız kadar vefalı değildir. Hep hayvanlardaki içgüdüden söz ederiz. Aslında içgüdü bütün duygulardan daha üstündür."

"Bu konu üzerinde konuşma. Gücenme, Briest, ama sen böyle felsefe yürütecek durumda değilsin. Anlayışlı bir adam olmakla birlikte bu konular üzerinde söz söyleyemezsin..."

"Doğru, söyleyemem."

"Soma, eğer bazı konular kesinlikle ortaya atmak gerekliyse, bizi ilgilendiren tümüyle başka konular var, Briest. Sana şunu söyleyebilirim ki, zavallı yavrumuz şurada yattığından b u yana birtakım soruların aklımdan geçmediği gün olmuyor..."

"Ne gibi sorular bunlar?"

"Örneğin acaba biz hiç suçlu değil miyiz?"

"Saçma şeyler söylüyorsun, Luise. Bununla ne demek istiyorsun?"

"Acaba onu doğrudan doğruya biz kendimiz başka türlü yetiştirmemeli miydik? Çünkü Niemeyer her şeyi kuşkuyla bıraktığı için aslında bir hiçtir. Soma, Briest, bunu söylediğim için çok üzgünüm ama... Senin o hep iki anlamlı sözlerin... Sonunda, ben de bu konudan suçsuzca sıyrılmak istemediğim için, şu bakımdan kendi kendimi suçluyorum: Acaba o evlendirilmek için henüz çok genç değil miydi?"

Bu sözler üzerine uyanan Rollo, başını yavaş yavaş salladı; Briest, sakın bir sesle: "Ah, Luise! Bırak şu konuyu... Bu çok geniş bir konu" dedi.